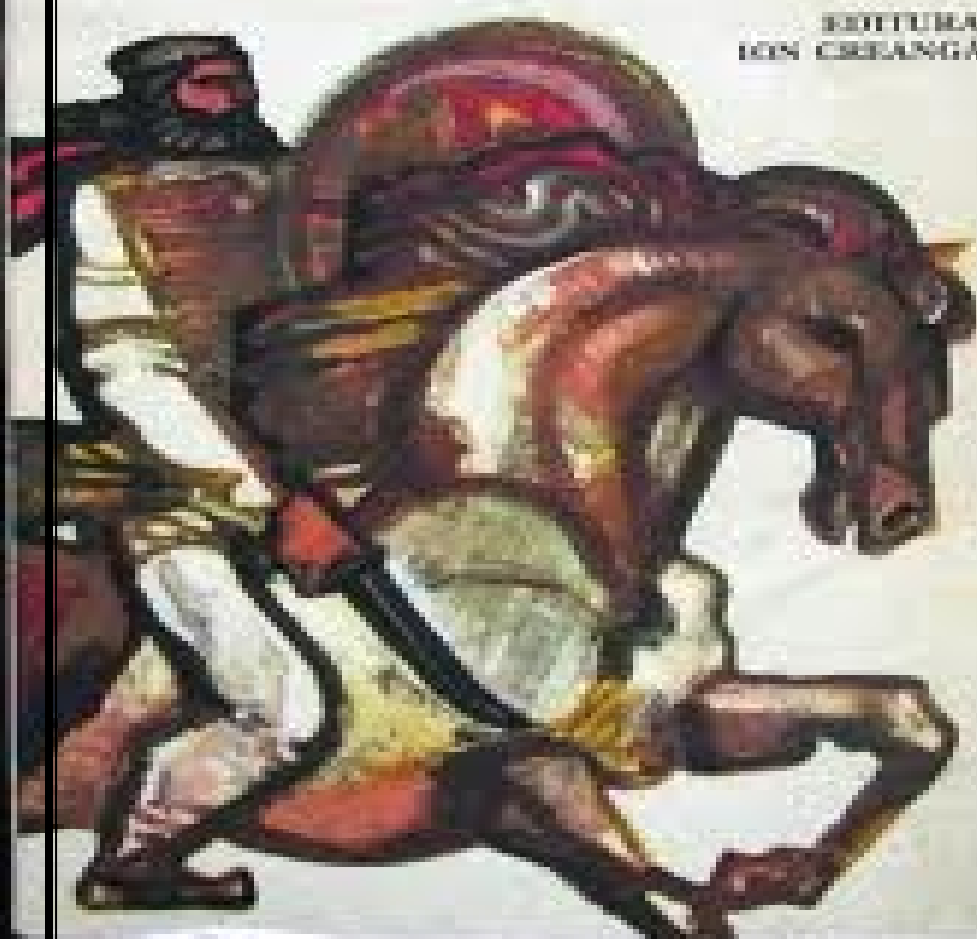

SARMIZEGETUSA CUIB DE VULTURI

DAVID
SAVA

EDITURA
ION CREANGA

DAVID SAVA

Sarmizegetusa, cuib de vulturi

**Ilustrații și coperta de D. RISTEA
Scanare și corectare: Cristina Vușcan
SARMIZEGETUSA, CUIB DE VULTURI
DAVID SAVA
EDITURA ION CREANGĂ
București - 1977
Ediția a II-a**

În cîmpia istrului

Pe cursul Istrului, cum se numea Dunărea în vechime, pe malurile bălților și lacurilor, stau, an de an, în uscătorii, grele încărcături de pește; în gropile de la Helis și în alte părți ale cîmpiei se aflau strînse grînele cu bobul de aur; prin cămări: urcioare de miere, calupuri de ceară galbenă-verzuie; în podurile caselor, vrafuri de piei de lup, de vulpi, de jderi, de nevăstuici și de alte sălbătăciuni; apoi vite și sclavi de toate neamurile stau și așteptau, ciopoare. Negustorii greci veneau la numărătoare, încărcau mărfurile în care cu roți de lemn dintr-o bucată, robii îi încolonau pe drumuri și, cu paza geților, porneau pe căile lungi și întortocheate ce duceau spre cetățile Histria, Callatis, Tomis aflate pe malul Pontului Euxin (Marea Neagră). Aici negustorii plăteau prețul cumpărăturilor în bani de argint și aur, ori dau în schimb postavuri, podoabe, amfore.

Vestea bogățiilor din cîmpia Istrului trecuse peste mări și țări și împărați lacomi și-au adus hoardele de oști încoace, să le cotopească și să le ia sub stăpînirea lor.

Lisimah, general al lui Alexandru Macedon, apoi rege al Traciei, și-a făcut și el socoteli să pună stăpînire peste cîmpiile mănoase ale geto-dacilor din stînga marelui fluviu. Și-a încercat norocul în multe rînduri. Dar Dromihete, căpetenia triburilor de pe aceste meleaguri, sta de veghe.

Era prin anul 300 î.e.n. cînd ce o fi socotit îngîmfatul? Să-l luăm pe get pe neașteptate, să-l luăm din așternut, și-a zis el și a făcut în grabă

pregătiri pentru o nouă cotropire. Și-a bulucit hoardele pe malul drept al Istrului, peste care socotea să treacă noaptea, la adăpostul întunericului, în luntrele scobite de pescari din trunchiuri de plop și sălcii.

Dromihete statornicise iscoade, dosite în tufișurile din lunca apelor. Aveau poruncă să fie treji și cu ochii în patru la orice ceas din zi și din noapte. Și iscoadele l-au simțit pe vrăjmaș de la cea dintîi clintire a oștilor lui. I-au dus știre căpeteniei. Așa, getul și-a chemat olăcari și i-a muștruluit din vorbă să se împrăstie în cele patru zări, să-i ajungă pe taraboștii abia sloboziți de la curtea lui, să-i întoarcă înapoi. Să vină iar cu arcașii, cu sulițașii, cu călăreții și cu alți luptători ce or mai afla în cale. Voia să-i dea vecinului viclean încă o dată a înțelege că-i sînt închise căile ce duc spre Helis, inima țării, aflată în stăpînirea neamurilor geto-dace.

Olăcarii au încălecat pe deșelate caii, au zvîcnit pe poarta cetății, apoi au sărit peste șanțurile de întăritură și s-au pierdut prin lanurile de grîne, dese ca peria și înalte pînă sub boturile armăsarilor.

Au străbătut codrii nesfîrșiți din întinsul cîmpiei, de pe dealuri.

Se duceau, unii în sus, spre apa Ordessos (Argeș), pînă sub geana unde mijeau coamele munților, alții în partea dinspre soare-apune, pînă la Alutus (Olt) și dincolo de Alutus; unii pe cursul Istrului pînă la pescarii din mlaștinile cuprinse între brațele și gurile fluviului; alții încolo, către Hierasus (Siret) și dincolo de Hierasus. Pînă acolo, și mai departe, peste munți și văi, se întindeau așezările neamurilor geto-dace. Căpeteniile de triburi de pe întreg cuprinsul cîmpiei îi dau, în vremea aceea, ascultare lui Dromihete. Îi

dau ascultare fiindcă el pusese stavilă cotropitorilor și așa le adusese zile pașnice în casele și bordeiele lor.

Și s-au întors taraboștii, urmați de luptători. Au străbătut în graba mare, unii în tropotul cailor despotcoviți, alții bătînd cu tălpile opincilor căile întortocheate ale cîmpiei. Așa, cum le vestiseră olăcarii, zoreau să sosească la locurile arătate de căpetenia lor cea mare și, la vreme neașteptată de vrăjmaș, să-i cadă, unii dintr-o parte, alții dintr-alta, în coaste, în față, în spate și să-l fulgere ca trăsnetul.

La curtea din Helis, Dromihete se arăta fără griji. Se prefăcea a nu ști nimic din ce urzește vecinul lui viclean, să nu dea de bănuît iscoadelor dușmane ce s-ar ascunde în preajma sa. Ochii îi erau însă treji, mintea limpede și voința nestrămutată.

Getul își orînduise oștile prin locuri ferite. Pe dușman îl ținea în văzul lui. Acum sta cu răbdare la pîndă. L-a lăsat pe vrăjmaș să-și aducă o mare parte din hoardă pe malul stîng, la o fugă bună de cal de ascunzătoare. Adică, noaptea, într-o liniște de se părea că te afli în pustiu, luntrele cutezătorului și-au croit drum prin undele molcome ale Istrului. S-au apropiat de țărmul cestălalt și au zvicnit dintr-însele pe pămînt mulțime de luptători. Căpeteniile minaseră luntrele dincolo, să mai aducă un rînd de ostași.

Oginda apei – în lumina lunii, care se ivise pe cer dintre nori – era acum pătată de mogildețe mișcătoare. Getul sta și-i privea.

Văzuse atîtea rînduri de oști mărețe trecînd Istrul și încoace și încolo: încoace de voie, încolo de nevoie. «Așa urmează să fie și acum», a socotit bărbosul.

în zori, cînd cotropitorii se socoteau pe pămîntul get ca și pe al lor, s-au trezit înconjurați de oștile lui Dromihete. Nu le simțiseră cînd au venit. Le adusesese parcă vîntul. Și, pînă să se dezmeticească năvălitorii, getul cu ai lui i-au împins de pe mal încolo spre uscat. Iar pe fluviu coborau de din sus și urcau de din jos plute pline cu luptători pletosi. S-au încăierat și pe apă și pe uscat.

Bărboșii de pe plutele din valuri au aruncat harpoanele, au agățat luntrele macedonenilor și le-au dat mai aproape de ei, unde au ridicat săbiile asupra îndrăzneților. Înspăimîntați, lisimahienii au făcut, care cum a putut, calea-întoarsă prin talazuri, spre partea de unde porniseră mai de cu noapte, alții au săltat brațele în sus, semn că se dau de bună voie în miinile geților.

În cîmpie, tot așa. Luați din față, din spate și din părți, cum nu se așteptau trufașii oșteni, și strînși tare în clește, au ridicat deasupra capetelor armele, le-au lepădat la pămînt, în fața biruitorilor.

Lucrurile nu au mers așa cum ai bate din palme. Luptătorii și-au încrucișat armele în cumplită mînie și cu groaznică tărie și dintr-o parte și din alta. Zăngăneau săbiile, bubuiau scuturile de lovituri, se ciocneau, săreau unii asupra altora, se tăiau, se trînteau la pămînt, se sculau, se apucau iar în brațe, se smuceau ca într-o cumplită urgie. Sîngele curgea șiroaie și pe fețele unora și pe ale celorlalți. Pe jos, polog de morți. Ciungii se zvîrcoleau să mai lovească și ei o dată cu mîna, cu piciorul sănătos. Spunea unul, mai la urmă, că un bărbos, căzut ca un trunchi de stejar, s-a ridicat printre ceilalți cu vreo trei pe umere, i-a scuturat la pămînt, i-a tăpălăgit sub opincile lui păroase și numai după ce i

s-a golit tot trupul de sînge s-a prăbușit iar sub picioarele luptătorilor. Așa aici, așa mai încolo, așa pe tot întinsul locului unde se da bătălia. Nici un vaiet, nici un scîncet, numai pufăit înfundat, scrișnet de dinți și sclipiri de vîrfuri de lănci. Se luptau vrăjmașii, se luptau geții. Nu știai care vor ieși învingători. Destul că bărboșii s-au arătat a fi mai vajnici. Ei își apărau «neamul și nevoile». Aveau atîta tărie încît să moară de două și de trei ori în aceeași bătălie, să stăvilească puhoaie după puhoaie de năvălitori.

Dușmanul sta acum și aștepta să audă glasul învingătorului, care să le spună ce soartă le hărăzește. Dromihete sta și el și privea din spinarea calului mulțimea de capete descoperite, aplecate cu fața la pămînt. Se întindeau mulțime de spinări încovoiate pînă departe, pînă sub sprînceana unei surpături de deal. Acolo se aflau, la spatele ingenuncheaților, călăreți geți.

Și-a mutat bărbosul privirile încruntate de colo, colo. Căuta să dea cu ochii de căpetenia dușmană. Unul sta, mai la o parte, sta în picioare, cu sabia lăsată în jos. Rîcîia cu vîrfurile ei țărîna de la picioarele lui. I-a făcut semn să se apropie. Căpetenia s-a urnit din loc și, cu pași rari, șovăielnici, a pornit spre călărețul ce-i dase încuviințare să i se înfățișeze.

Dromihete a înlemnit. În fața lui sta Agathocles, fiul regelui vrăjmaș, Lisimah. L-a privit îndelung, apoi i-a cuvîntat:

— Buiestru! Buiestru ca un mînz năvălaș, neînvățat la ham!

Agathocles a ridicat privirile spre get. A voit să rostească o vorbă, dar învingătorul nu i-a dat răgaz,

nu i-a dat că nu sfîrșise ce avea el de gînd să-i spună.

— Faptele tale de mai înainte te-au arătat mai iscusit și mai viteaz decît cele din zorii acestei zile. Acuma ce a socoti tatăl dumitale și vecinul nostru, regele Lisimah?

Agathocles s-a răzgîndit și l-a lăsat pe învingător fără răspuns. Și-a îndreptat iar privirile spre pămînt. Ce ar fi putut spune? Nimic. Era învins și prins. El, care îngenunchease în atîtea bătălii mulțimi de armii, acum era învins și prins. Oastea, armele și steagurile lui se aflau la picioarele «sălbatecului», că la lupta cu «sălbatecii» îl pornise taică-su.

— Așa nu avem cu cine să punem treburile la cale. Pedepsa încă nu-i de cuviință să i-o dăm celui care împlinește gîndurile și poruncile altuia. Războaiele le pun la cale și le poartă capete încărunțite în bune și rele. Noi cu Lisimah avem socoteli și nu cuuu... și-a încheiat Dromihete cuvîntarea și a făcut semn unuia să-l ia pe Agathocles și să-l ducă la curtea lui, la Helis.

Acolo l-a pus la locul ce i se cuvenea. I-a trimis lui Lisimah vorbă, arătînd că i-a învins oștile, că fiul lui, Agathocles, este viu și nevătămat. Se află în puterea sa, a lui Dromihete. Îl are în mare cinste și i se împlinesc toate lipsurile și toate voile, ca în Lisimahia. Este dornic să i-l dea înapoi cu alai regesc. Pentru asta, getul îl poftea pe Lisimah să se ostenească în persoană, cu oricîtă oaste după el, la curțile din Helis, ori să-și trimită soli, să statornicească împreună, pentru stăpînirile lor, înțelesuri de pace și bună vecinătate. I-a trimis învinsului și alte semne de înțelegere și bunăvoință, i-a trimis: un cal șarg cu coama arcuită, un chiup de

grîu din cel mai frumos, miere aromată ceruită de albine în faguri, blănuri de jder. I-a mai trimis o sabie încovoiată. «Semn că uităm cele trecute. Așa să-i spuneți lui Lisimah, urmaș al lui Alexandru Machedon», și-a sfătuit Dromihete solii și i-a lăsat să ia în picioare calea spre curțile tatălui lui Agathocles. Getul le-a dat trimișilor săi însoțitori, căpeteniile din oastea prinsă, cari să facă în fața tatălui celui zălogit de el mărturie cu vorbele lor că cele ce spun sînt întocmai, voia limpede a învingătorului.

Lisimah o fi ascultat cum o fi ascultat solia geților, dar de mers la curțile lui Dromihete nu a mers. Și nici vești despre vrerile lui nu a trimis. Ba a prins a urzi gînduri de răzbunare. Fala, se vede, nu-i îngăduia să cadă la învoială cu geții «sălbateci» și așa să-și vadă iar fiul în Lisimahia. Îl rodeau la inimă atîtea neizbînzii suferite din partea comaiților. Îl muncea gîndul să-l îngenunche pe get și să-l aducă și pe el sub ascultarea lui cu toate întinderile mănoase din cîmpia Istrului.

Au trecut ani după ani, mulți la număr, și vrăjmașul nu a dat semn că ar avea dorință să-și vadă fiul. Atunci Dromihete și-a chemat taraboștii la sfat. Așa stau rînduielele în țara getului: la anume soroace și cumpene să se strîngă luptătorii și să spună unul una, altul alta, ca astfel să afle măsura lucrurilor, calea cea bună, sfatul înțelept, să nu facă sminteli și nici să abată, fără rost, năpasta peste capetele oamenilor fără vină.

— Ce-i facem buiestrului? și-a întrebat căpetenia, în sfat, taraboștii.

Bărboșii au stat, au gîndit, au chibzuit mai întîi în sinea lor, scărpinîndu-se în creștete și rîcîind cu

vîrfurile săbiilor în țărîna de la care așteptau parcă sfatul înțelept.

Lisimah se arătase nepăsător față de fiul lui prins. Asta îi dezvăluia gîndurile. Cutreierase și supusese mări și țări pînă în depărtata Asie. Se temeau de el regi și împărați. Ei, geții, îi învinseseră oștile. Îl aveau pe fiul lui în mîinile lor, captiv. Și el tăcea. Nu da nici un semn de ce plănua. Era doar peste Istru. Armii avea fără seamăn de multe. Așa, urma ca taraboștii să ia bine seama ce au de spus și de făcut, care să fie prețul capului lui Agathocles, prinsul lor.

— Ne-au spurcat apele Istrului, a glăsuیت unul într-un tîrziu, în adunare.

— Și ne-au luat holdele în copitele cailor, a adăugat altul.

— Atunci? a glăsuیت iar Dromihete.

— Atunci? Atunci să ascultăm glasul pămîntului străbun, care a primit și a cinstit atîția trimiși pașnici, dar i-a ostoit în măruntaiele lui pe cei vicleni, a dat altul a socoti și a spune cu vorbă grea, apăsată, apoi a stat să audă ce or mai zice ceilalți.

— Să dea pentru fiul lui prețul convenit, dacă nu, se vor afla alți cumpărători. Prinsul nu-i fiecine, a chibzuit unul, un taraboste, cu turme de sclavi, pe care-i vindea negustorilor din Callatis.

— Prețul? Prețul lui este scris pe tăișul săbiei ăsteia, l-a înfruntat altul, care se rezema numai pe un picior, pe celălalt îl lăsase în bătălia cu pricinașul.

Dromihete a ascultat și vorbele unuia și ale celuilalt. I-a ascultat cu băgare de seamă pe toți. El le știuse de mai înainte gîndurile.

Acuma sta și le da dreptate. Legea războiului era una: învingătorul îl avea în puterea sa pe învins și

altă ieșire pe seama lui, în vremea aceea, nu era decît răscumpărarea, sabia, ori tîrgul de sclavi. Apoi o luau de la început și cădeau cînd unii, cînd alții. Dromihete, știind nestatornicia lucrurilor, a socotit să încerce altă cale, a socotit că e vremea să-i întindă dușmanului o punte de împăcare și bună vecinătate, prielnică mulțimilor. Era rîndul lui să vorbească în sfat. Taraboștii spusese ce au avut de spus. Ei începuseră a tuși cu înțelesuri. Adică arătau că sînt dornici să-i audă și vrerea lui.

— Să-l slobozim, zic eu, le-a cuvîntat regele.

— Să-l sloboziiim? au murmurat cu toții în cor, muștrători.

— Și încă cu mare cinste și alai, și-a întregit regele gîndul, fără tremur în glas.

Taraboștii au prins a da semne de mînie.

— Mînia? Mînia vădește neînțelepciune, i-a luat căpetenia repede cu vorba. Lisimah s-a arătat tare, ori viclean, lăsîndu-și odrasla în mîinile noastre. Noi să-i slăbim corzile inimii, ori să-l punem la îndoială, a mai spus Dromihete, apoi a stat iar pe jîlțul lui.

Și așa a rămas: să-l sloboadă.

Dromihete a poruncit de l-au adus pe Agathocles la scaunul de judecată unde, în fața taraboștilor, i-a pus chiar el în mîini armele cu care venise, i-a dat generalii de care fusese înconjurat, cal de călărie, daruri pentru tatăl lui și l-a însoțit cu mare alai pînă la malul Istrului.

Acolo i-a mai zis doar atît:

— Acumaaa... i-i spune lui Lisimah, tatăl care te-a zămislit și te-a trimis încoace, ce te-a îndemna cugetul tău. De la geți să-i duci închinare de sănătate și bună-pace. Apoi l-a îmbrățișat și l-a lăsat să se ducă.

întîmplările următoare au mers însă, și după asta, pe făgașul de mai înainte. Lisimah o fi cugetat că are destulă tărie ca să-l îngenunche pe Dromihete. Și-a tălăzuit iar oastea pe malul drept al Istrului. Era cîta frunză și iarbă. El, Lisimah, în fruntea ei.

Dromihete s-a așteptat și la una ca asta. Ba nu i-a fost greu să priceapă că acuma va avea mult de furcă cu macedoneanul și că harța va fi lungă și cu mare pagubă. Și-a adus iar la Helis taraboștii, cu luptătorii lor. Acolo, iar sfat:

— Lisimah vrea supunerea noastră, a grăit Dromihete.

Taraboștii au tăcut cu toții. N-au dat răspuns vorbelor lui Dromihete. Se arătau mînioși și vrăjmași.

— Ostatecul? Nu-l mai avem pe Agathocles, fiul lui Lisimah? le-a dezvăluit el gîndul pe care-l mocneau sfetnicii din sfatul ostășesc. Nu-l mai are nici Lisimah. A pus chiar el de l-au scurtat de cap.

— Lisimah și-a ucis pruncul? s-a mirat un taraboste.

— Și l-a ucis tocmai ca să vă înspăimînte pe voi. Lisimah vrea ascultarea voastră, pămîntul vostru, avuțiile voastre, brațele geților, sclavii voștri. Dați-i-le pe toate! a tunat acuma Dromihete în adunare.

Taraboștii înlemniseră. Unii aflaseră ce l-a așteptat acasă pe Agathocles, alții nu aflaseră.

— Macedonenii au cucerit întinderile din dreapta Istrului. Lisimah fierbe de mînie că geții din cîmpia întinsă i se împotrivesc cu înverșunare și că l-au făcut de atîtea ori să treacă în grabă, împreună cu ostașii, cîți i-au scăpat din lupte, fluviul înapoi pe malul celălalt.

Taraboștii s-au înseninat la față.

— Așa, ne dăm de bună voie în mâinile lui? a mai glăsuț Dromihete.

— Nu! Nu ne-om da, fără l-om aduce și pe tatăl ici, unde a stat fiul. Și l-om sili să ingenunche cu toată armia lui la picioarele tale, a vorbit cu glas molcom și tărăgănat un get între două vîrste.

— Atunci pîrjolul între ei și noi! a hotărît căpetenia.

— Pîrjolul! au spus toți în cor.

Și și-au scos geții, de prin case și bordeie, bătrânii, copiii, femeile, betegii, i-au încărcat în care, au legat la leuci vaci de lapte, au stivuit între loitre saci cu mei și grîne, chiupuri cu miere, pește uscat, păstrămuri, cojoace, piei, vase de lemn și de lut ars și nears, și-au luat rîșnițele, bulgări de sare, au înșiruit în urma lor turme de vite și au pornit convoaiele pe drumuri spre adăposturile din strîmtorile Ordessosului, Alutusului. După asta au făcut facile din cîlți muiați în rășini și ceară, le-au aprins, au ocolit satele, holdele grele de spice coapte și le-au azvîrlit într-însele. La început, focul a ridicat flăcărui mici, ce pîlpîiau ca niște lumînări, mii și mii de lumînări. Flăcările au crescut de s-au făcut pălălăi și au cuprins tot întinsul, cît îl puteai vedea cu ochii. Ardeau așezările oamenilor, ardea cîmpia și focul înălța vîlvătăi pînă la cer. Părea că arde tot pămîntul. Fumul împînzea slăvile și le întuneca. Flăcările zvîcneau, creșteau și scădeau pînă se stingeau ici și se aprindeau dincolo. Focul curgea ca un fluviu pe întinderea cîmpiei. Și-au pîrjolit totul, și-au pîrjolit și și-au prefăcut ostenele în scrum și cenușă.

Oștile lui Dromihete au intrat și ele parcă în pămînt. Avea țara geților destule îndoituri și

încrêțituri, văi și poiene, dosite de codri fără sfîrșit. Acolo s-au retras.

Și au stat la pîndă.

Lisimah și-a trecut nestînjenit hoardele peste apele Istrului. Copitele cailor lui au sculat în slăvi cenușa pe întreg întinsul șesurilor. Călăreții, trimiși înainte să iscodească locurile dosnice, ridicau în urma lor dîre de funingine, arătînd astfel căile pe unde umblau oștile vrăjmașe.

Așa, au împînzit țara geților. Îl căutau pe Dromihete. «Unde o fi? A intrat în pămînt. Îi e frică!», socotea căpetenia vrăjmașă, plină de îngîmfare.

Și au trecut zile după zile, săptămîni și luni, dar ochi cu Dromihete nu au dat. Se socoteau stăpîinii șesurilor atît de roditoare și atît de mult rîvnite de ei. Acum însă erau pustii. Nici picior de om. Și pîrjolite: scrum și iar scrum. Vînturile sculau scrumul în slăvi și-l purtau de colo, colo. Nici turme de vite, nici coșnițe cu faguri de miere, nici grîne, nici nutreț pentru cai, nici fîntîni cu apă! Nimic! Nici sclavi! Pustiu, numai pustiu. Un pustiu înnegrit, un tăciune mare de pe care se cojea funingine. Și văzduhul era îmbîcsit de funingine.

Scuipau macedonenii sperlă năclăită în salivă, o scuipau și icneau din coșurile piepturilor sînge. Își sfîrșiseră și merindele cu care porniseră de acasă.

— Gropile și cămările geților sînt pline, le spusese Lisimah luptătorilor lui.

Pline au fost. Acuma însăăă...

Istoviți de drum, de căutări, de arșiță, de nemîncare, au umplut drumurile, mai întîi cu betegi, apoi cu stîrvuri de ostași și cai, peste care s-au grămădit ciorile și corbii. Cu șchiopii și slăbănogii în care, cu ștafete pe de lături, înainte și înapoi, căutau

locuri de odihnă. Lisimah, în rădvanul lui, sta și socotea. A cutreierat și a cucerit atâtea țări. Una ca asta din țara getului nu i-a fost dat să mai pătimească. Acolo a întâlnit oștile cu care avea de luptat, s-a ciocnit cu ele, le-a învins și popoarele i s-au supus. Aici și cîmpul, și apele, și văile, și văzduhul, și cotiturile drumurilor îl vrăjmașesc. Sta și socotea. Socotea și nu știa ce are de făcut. Ostașii i se împuținau. Cei pe care îi mai avea erau osteniți, înfomețați. Biruința? Biruise? Pe cine, că n-a dat ochi cu cei pe care îi căuta de atîta vreme. Să aștepte ajutoarele pe care le chemase?

Răspuns la toate astea i-a dat Dromihete care și-a adus dușmanul tocmai acolo unde chibzuise el că-i va fi sfîrșitul. A răsărit acum getul cu oștile lui ca din pămînt, ori ca și cum ar fi coborît din văzduh, de după norii de funingine. Adică s-au ivit din toate părțile de i-au dat vrăjmașului ocol. Au făcut în jurul lui un țarc larg, țarcul l-au tot strîmtat pînă s-au trezit față în față, aproape unii de alții. Apoi întîmplările au urmat întocmai după vorbele tarabostelui între două vîrste, rostite la sfatul de la Helis: toată oastea dușmană, cîtă a scăpat din încăierare, a îngenuncheat în fața căpeteniei gete, iar Lisimah a stat, cum a stat și fiul său, Agathocles, cu capul aplecat în fața lui Dromihete.

Lisimah, îngîmfatul rege, urmaș al lui Alexandru Macedon, era învins și prins cu toate căpeteniile și armile lui.

Vestea înfrîngerii sale a umplut apoi lumea. Regi și împărați din țări depărtate și-au pus pe drumuri solii să aducă getului daruri, laudă și mărire.

Căpeteniile triburilor lui Dromihete au ținut iar sfat.

— A fost întocmai după vorbele lui Catur (aşa-l chema pe tarabostele între două vîrste, care prevestise căderea duşmanului), a început unul sfatul.

— A fost întocmai după voia lui Zamolxis, zeul nostru, care îşi arată faţa lui de azur limpede, a adăugat altul.

Sfatul l-au ținut noaptea, la lumina faclelor de rășină. Cerul se boltea senin, un senin albastru, mătăsos, încremenit în nemișcare. Pe coviltirul de deasupra lor începuseră, în zori, a clipoci, ici și colo, ochi de stele somnoroase, nedormite, ce staseră și ele cu geții la sfat toată noaptea.

— A fost după vrednicia săbiilor oștilor noastre, a adăugat unul, încărunțit bine pe la tîmple, care se încăierase cu oștile lui Lisimah și atunci cînd acesta nu era rege, ci numai general al lui Alexandru Macedon.

— Și după înțelepciunea căpeteniei noastre, a mai adăugat un glas gros și ruginit.

— Și acum ce-i facem? a întrebat iar Dromihete sfatul.

El le știa gîndurile celor din adunare. A stat însă să-i asculte și, la urmă, să le arate că tot mai au de mers pînă ce vor da de căile ce duc spre cetatea înțelepciunii.

Taraboștii, la început, s-au cam codit să-i răspundă la întrebare. Unii se arătau mirați de vorbele căpeteniei lor. «Ce-i facem? Ce-i facem?» au bombănit cîțiva pe sub mustăți. Alții stau și așteptau. Băgaseră de seamă că regele lor îşi avea și acuma socotelile gata făcute de mai înainte. Așteptau să le audă din gura lui. Unul, un bărbos

mai tînăr însă și-a pierdut răbdarea. A zvîcnit de pe laiță și a izbucnit:

— Cum: «Ce-i facem?»...

— «Să-l slobozim!» a îngînat altul vorba lui Dromihete din sfatul cînd au chibzuit asupra lui Agathocles. Să-l slobozim și pe tatăl cum l-am slobozit și pe fiul lui! Nevîrstnicii îs buieștri că-s nevîrstnici, vîrstnicii că n-au destulă minte! Iaca pămîntul! Un tăciune stins! «Să-l slobozim», a încheiat el scuipînd în lături a scîrbă.

Dromihete i-a lăsat pe taraboști să-și spună unul după altul voia. Mulți grăbiți să sfîrșească odată cu îndrăznețul cotropitor au ținut-o una: să-i taie pe toți luptătorii vrăjmași sub ochii lui Lisimah, regele lor, care mai la urmă să stea și el sub ascuțișul săbiei încovoiate.

— Să fie după înțelegerea pe care o arătați voi astăzi lucrurilor – și-a început Dromihete cuvîntarea – și așa să ne așezăm iar hodina noastră și pacea femeilor și a copiilor noștri pe tăișul săbiilor și în vîrfuri de sulii? Apoi, știm noi ce-i dincolo de ziua de azi? Iaca, de vifornițe ne adăpostim în casele și bordeiele zidite de mîinile noastre. Au ars, dar le-om pune la loc. Să ridicăm acuma sălaș în care să nu mai bată vîntul vrăjmășiei. Îi plină lumea de vestea că urmașul lui Alexandru Macedon se află în puterea geților. Apoi, vrăjmaș supus nu este cel mort, ci cel viu. Să-l ținem dară sub ascultarea noastră.

Taraboștii au prins a clătina din capete. Unii s-au mai înmuiat, alții o țineau pe a lor. S-au aflat însă acolo și capete care să ia aminte la înțelesul vorbelor lui Dromihete și i-au mustrat pe cei grăbiți să-i treacă pe cotropitori prin ascuțișul săbiilor. Apoi, au

mai stat, au mai chibzuit, s-au mai sfătuit pînă colo cînd soarele se ridicase de o suliță pe cer.

— Care vă este voia? i-a întrebat atunci căpetenia lor.

— Voia noastră îi voia înțeleptului Zamolxis. El te-a povățuit să faci din dușmani prieteni, a cuvîntat Catur. Catur ținea cumpăna între taraboști.

— Atunci să fie, iaca, aici, în cetatea noastră de scaun, mare ospăț, la care să vie Lisimah cu toți slujitorii și cu toți prietenii lui, a hotărît Dromihete.

Și așa, getul a pus de l-au adus pe Lisimah în fața lui și a căpeteniilor lui. I-a dat armele, lucrurile scumpe pe care le avusese el mai înainte, i-a orînduit în preajmă-i curtenii cu care venise, înveșmîntați cu toții în hainele lor de mare preț, l-a îmbrățișat ca pe un prieten, apoi l-a dus cu alai la masa întinsă în cinstea lui.

Pe masă, mîncăruri și vinuri alese, în vase de argint și de aur; pe margini, laițe acoperite cu postavuri și blănuri scumpe, pe care să stea dumnealor.

Lisimah s-a lăsat purtat după porunca învingătorului. El nu știa ce are de făcut. «O fi avînd și asta, în îndoiturile ei, un cîrcel de al getului, un șiretlic», și-a zis prinsul. Dromihete a înțeles că pe vrăjmaș îl frămîntă anume îndoieli.

— Pe Zamolxis, a zis bărbosul și a poruncit să se toarne vin în două cupe, să-i dea mai întîi oaspetelui, ca să o ia pe care a dori el, apoi pe cealaltă să i-o aducă lui.

Lisimah a luat o cupă, a luat-o Dromihete pe cealaltă, și-au urat sănătate, au băut și așa Lisimah cu ai lui s-au așezat în jurul mesei pline cu bunătăți regești.

Alături se afla o altă masă, masă de rînd. Împrejur, laite cioplite doar din bardă, neacoperite, un jilț tăiat din lobde de stejar, neîmpodobit în nici un fel, blide și linguri de lemn, cupe de corn, urcioare de lut ars și nears și mîncăruri sărace: turtă de mei, zeamă de buruiană, brînză, pește și miere. Aici s-a așezat Dromihete cu căpeteniile lui.

Lisimah iar nu știa ce să zică și ce să creadă. «Ce să facă? Ce va mai urma după asta? Getul e plin de taine! Are într-însul atîtea ascunzișuri!» a mai socotit el și a dat cu mîna ca și cînd ar fi voit să spargă pîcla ce i s-a așternut înaintea ochilor. Dromihete îi citea gîndurile ca din carte. L-a lăsat să se perpelească așa cum se perpelește carnea pe jar. Vrajmașul mîncă și nu mîncă. I se opreau dumicații la jumătatea înghițitoare. Îl trecuseră nădușelile. Sfetnicii lui, tot așa.

Într-un tîrziu s-a sculat gazda ospățului de pe jilțul lui din lodbe de stejar și a început să destrame pînza de păianjen ce-l orbise pe oaspetele lui:

— Viața voastră este fală și mărire; a noastră, aspră și nevoiașă, dusă între prisăci și sălbătăciuni, între prieteni și neprieteni, care ne încearcă tăria. Și noi am socotit cu cale să dăm fieștecăruia ce este după cuviința sa. Numai un lucru ne întunecă înțelegerea noastră: cum un rege atît de mărit a coborît din slava sa între niște «barbari»? Ce l-a îndemnat să-și lase palatele împodobite în porfir, aur și nestemate, grădinile pline după voie de umbre și lumini și să calce pe meleagurile noastre sălbatice, zgrunțuroase, mărăcinoase, cu primejdii la tot pasul? Ne uimește cîntea ce ne-ați făcut. Și să avem iertare de primirea de care s-a învrednicit nepriceperea noastră. Dar ne ostenim, iaca, să vă

arătăm și ceealaltă față a geților, cea a vremurilor de pace, pe care am dori să le statornicim între țările vecine. Înțelepciunea stă acuma la voi. Și ea cere să nu ne mai siliți să punem mîinile pe săbii.

Lisimah a înțeles întocmai ce era de înțeles din vorbele bărbosului. A înțeles și a întors rușinat capul în altă parte, să nu-i întîlnească privirile getului. Vorbele lui Dromihete îl împungeau drept în inimă ca niște ace. El ce să-i răspundă? E învins și se află în mîinile lui. Ar vrea să-i întoarcă gîndurile spre alte lucruri.

— Și am mai avea de spus încă o vorbă, a continuat Dromihete. Pe întinderile din dreapta Istrului sînt așezări gete, trecute silnic sub ascultarea Lisimahiei. Vrerea noastră este să se întoarcă fiii noștri la casa și la frații lor cu tot avutul pe care-l au din moși-strămoși.

Lisimah sta și asculta mocnit.

— Iar drept semn de înțelegere și bună vecinătate, cerem ca fiica lui Lisimah să stee în cetatea de scaun a geților, soția noastră, întru slava ei și liniștea plaiurilor acestora.

Așa s-a întîmplat. Lisimah și-a cunoscut în fața alor săi înfrîngerea. A trimis soli să o aducă pe fiica sa în țara din stînga Istrului, unde au rînduit un ospăț după cuviința tatălui ei și a bărboșilor ce se aflau de față. A întors apoi geților ținuturile din dreapta fluviului, așa că geții și-au întregit iar hotarele, să fie ca mai înainte, pînă în valurile Pontului Euxin.

După asta regele, învins de oștile gete și ingenucheat de înțelepciunea căpeteniei lor, s-a întors la curțile lui din Lisimahia, unde o fi stat și o

fi socotit îndelung asupra întâmplărilor din Geția și asupra înțeleșurilor vorbelor lui Dromihete.

OROLES

Triburile strămoșilor noștri geto-daci și-au statornicit așezările pe tot întinsul ținuturilor dintre Marea Neagră, gurile Nistrului, munții Balcani și Carpații Nordici cu mult timp înaintea întâmplării povestită mai jos:

Pe la anul 200 î.e.n., în partea de răsărit a Transilvaniei, poate și pe versantul moldovean al Carpaților, domnea peste semințiile comate regele Oroles.

În vecinătate se pripășiseră bastarnii. Bastarnii, neam războinic, veneau tocmai din ținuturile Vistulei și ale Oderului. Își făcuseră vad pe cursurile apelor din Moldova.

Pe obcinele împădurite, pe colnice, prin poienile dealurilor și ale munților Carpați răsunau în vremea aceea bocănit de securi, behăit de oi, nechezat de cai, chiote de oameni. Erau așezările dacilor. Bastarnii le-au adulmecat. Deprinși cu jafuri, căpeteniile pripășiților au făcut socoteli de cotropire. Și-au pornit ordiile de călăreți într-acolo.

Dacii au luat și ei cunoștință că în apropiere s-au aciuiat neamuri ce trăiesc din prăzi. Se așteptau să cadă și asupra lor și s-au pregătit să-i întâmpine așa cum se cuvenea. Anume, le-au stat în cale să le dea bună vreme, să-i întrebe de păsul ce i-a adus pe coclaurile în care își duc ei traiul de atîta vreme. S-au ciocnit o dată, de două ori, de multe ori. Dacii au închis toate căile ce străbăteau munții.

Au rînduit pe vîrfuri de stînci străji care să prindă în văz zărilor, iar cînd se vor ivi nepoftiții, să sune din tube.

Așa au dus-o dacii multă vreme în harță cu vecinii lor. Dacii își apărau plaiurile cu multă strășnicie. Dar într-o bătălie, cotropitorii au învins oastea lui Oroles. În partea locului, o legendă a prelungit ecoul întîmplării pînă în vremurile noastre.

Bastarnii, spune legenda, au ținut sfat. Și-au zis că altmintrelea n-au cum să-i răpună pe daci decît să le întindă o cursă. Au stat ei multă vreme de au chibzuit ce anume să facă. Unul mai sfătos, un bastarn încărunțit în rele, s-a ridicat în picioare și a spus ce i-a trecut lui atunci prin minte. Anume, a zis el că n-ar fi rău să îmbrace o sută de luptători de ai lor în cojoace de oi și berbeci, apoi turma asta, însoțită de bastarni cu bărbi și cojoace ca ale dacilor, să meargă în patru labe spre inima munților. Acolo, la un semn, să se întoarcă și să cadă în spatele luptătorilor lui Oroles. Apoi ei, cei de aici, să-i ia din față.

Mai marele bastarnilor a sărit de pe buturuga pe care sta și l-a luat pe mintosul lui ostaș în brațe, l-a săltat în sus și a strigat din toate puterile: «Așa să fie!» Apoi l-a pus pe născocitor să împlinească șiretenia chiar cum a spus-o el.

Și într-o dimineată, cînd cele dintîi raze ale soarelui cădeau peste codrii verzi, dintr-un pisc de stîncă, o strajă a dacilor și-a pus mîna streășină la ochi, să ia mai bine seama la ce vedea acolo, jos, pe malul apei. «Un ciopor de oi!» a gîndit dacul și n-a mai spus nimic. Altă strajă a zărit și ea turma. Și încă o strajă și încă alta au urmărit-o în susul apei. «O turmă de oi!» au chitit ei, toți.

Turma s-a dus cît s-a dus în susul văii. Deodată oile s-au sculat în picioare, au lepădat cojoacele, și au ieșit la iveală ostași bastarni. S-au întors și au căzut în spatele luptătorilor lui Oroles, ce se aflau într-o poiană, la odihnă. Acum au sunat și tubele străjilor din vîrfurile de stînci. Dau vestea că bastarnii vin și din față.

încăierarea a fost crîncenă. Dacii s-au bătut pînă au luat seama că sînt impresurați. Atunci au slăbit lupta și au dat să scape din încercuire. Așa i s-a părut lui Oroles.

Dar ce să vezi acum? Spune tot legenda că a căzut acolo ca picată din văzduh o altă ceată de luptători daci, cu Brigețio în frunte.

I-au lovit pe bastarni dintr-o parte cu atîta iuțeală, că ei n-au mai avut răgaz să ia seama la ce e și ce nu e. Destul că bastarnii au luat-o la sănătoasa. Brigețio, după ei. A azvîrlit arcanul în gîtul unui fugar. Calul s-a dus înainte, iar ostașul a rămas întins pe pămînt, la coada lui. I-a sărit în spinare, i-a smuls sulița de sub el, apoi l-a legat burduf. Cînd să zvîcnească în spinarea murgului, a zărit un alt călăreț bastarn. Venea să-și scape ortacul. Fata, că Brigețio era o fată de a dacilor, a azvîrlit între picioarele șargului sulița ce o avea în mînă. Șargul s-a împiedicat, s-a dat peste cap și l-a prins pe ostaș sub trupul lui. Amazoana l-a ferecat și pe ăsta în laț, l-a legat de primul, a sărit în spinarea telegarului ei și așa i-a împuns pe cei doi cu sulița, să meargă în trapul calului.

Brigețio stătuse pe malul apei. Zărise și ea turma de oi, ce i s-a părut de îndată că nu prea ar fi oi. Nici nu behăiau, nici nu pășteau, nici tălângi la grumaji n-aveau. Le-a văzut labele. Nu erau picioare de oi. A

priceput repede ce ar putea să fie. S-a dus într-un suflet în poiana unde erau femeile dacilor, le-a sculat în picioare, au pus mâinile, care pe țepoaie, care pe topoare, pe săpoaie și s-au luat pe urmele vrăjmașilor. Au ajuns în bătălie tocmai când bastarnii îi răzbisera pe daci.

Din luptă dacii s-au întors cu capetele aplecate spre pământ și cu mâinile goale. Nici un prins, nici un mînz vrăjmaș, nici o sabie de a bastarnilor. Doar Brigețio i-a adus în fața lui Oroles pe cei doi captivi ai săi.

Regele Oroles și-a muștrat ostașii în fața femeilor:

— V-au înțarcuit bastarnii ca pe niște somnoroși! Și pîndarii voștri? Luptători sînteți voi? Femei, nu luptători! Ba nici atît, că soțiile voastre nu s-au dat învinse și nu s-ar fi lăsat odată cu capul, le-a zis Oroles ostașilor lui și a arătat cu mîna spre Brigețio și ceata de femei ce aveau încă în miini armele cu care îi alungaseră pe bastarni.

Ce puteau spune ostașii? Nimic. Fuseseră gata să intre cu capul în jujeu. Noroc cu femeile lor. Au aplecat privirile spre pământ.

— Așa, de-acum răsturnăm rînduielile din așezările noastre: bărbații vor face treburile femeilor, iar femeile pe ale bărbaților, ba dumnealor vor dormi noaptea, în pat, cu capul unde puneau picioarele și cu picioarele unde puneau capul, a rostit regele o osîndă pentru cei ce s-au lăsat împresurați de vrăjmași.

Ajunși pe la casele lor, spune legenda, i-au luat și femeile la rost:

— Așa? Biiineee! Ia să ne schimbăm noi portul, i-a zis Siccia lui Rundacio, soțul ei.

— Măi femeie, tu nevastă, că n-o fi chiar așa... a încercat Rundacio să-și îmbuneze soția.

Siccia o ținea însă pe a ei, adică pe a lui Oroles.

— La război, înapoi; la plăcinte, înainte, i-a mai zis dînsa și i-a tras peste cap o cămășoale lungă pînă la glezne, și l-a împins de la spate la lucrurile pe care, pînă atunci, le făcuse dînsa.

Așa în casa lui Rundacio, așa la Drabal, așa la Catur, așa peste tot. Și în așezările dacilor lui Oroles a început «să cînte găina».

Să-i fi văzut acum pe bărbați! Scăldau copiii, spălau, cîrpeau, măturau, melițau cînepa, torceau, țeseau, găteau fiertura; noaptea dormeau cum le suna pedeapsa.

Dar femeile? Femeile au îmbrăcat hainele bărbaților, au pus mîna pe arme și au purces să facă muștruluială ostășească, în locul soților lor.

Asta a mers așa o zi, două, nouă, a mers pînă cînd Rundacio s-a răstit la soția lui:

— Te-ai întrecut cu gluma!

— Nu m-am întrecut cu gluma, ci urmează să-i îngenunchem noi, femeile, pe vrăjmași, să-ți aduc un bastarn, doi, robi, care să facă ce faci tu acum, i-a răspuns nevasta și l-a împins cu codiriștea sulitei de la spate, l-a împins spre copaia de frămîntat turtă de mei.

A zburat apoi năstrușnica veste și poveste peste dealuri, peste munți și văi. A umplut ducatele și regatele dacilor din Moldova, din Dobrogea, Muntenia, Oltenia, Banat și Transilvania. A trecut și la alte semînții. O rușine ca asta ba să mai vezi, ba să mai fi mîncat cineva. Și încă în văzul și auzul lumii.

Se uitau bărbații unii la alții și nu aveau ce să zică și ce să facă.

Nu i-au învins bastarnii? I-au învins! Nu i-au scăpat femeile lor din încercuire? Atunci rabdă și taci. Fă înainte treburile femeilor.

— Pînă cînd? a întrebat tot Rundacio într-o adunare de bărboși, toți în haine femeiești.

— Pînă cînd? Pînă or afla bastarnii că, la daci, poartă femeile ițari, și-a dat o părere Catur.

— Atunci?

— Atunci să-i vestim noi pe bastarni să vie să ne încrucișăm iar săbiile și așa să ștergem rușinea ce stă pe obrazele noastre, a spus tot Rundacio.

Bastarnii n-au așteptat să-i vestească dacii că au dorința de a-i înfrunta iar. Au aflat și ei de cele ce se întimplă la vecini și au socotit că e potrivit să dea ochi cu armata de femei a lui Oroles. Și-au urnit din loc ordiile și le-au pornit spre locurile unde îi mai învinseseră pe pletoși.

Oroles le-a spus acuma femeilor:

— De tinere de minte îi destul!

Apoi, cele două oști s-au ciocnit iar. Zăngănea fierul, bubuiau scuturile, se prăvăleau la pămînt bărbați daci, se prăvăleau însă bastarni tot doi și trei de fiecare bărbos căzut. Pînă la urmă, bastarnii cîți au scăpat din harță, au luat-o la sănătoasa. Fugeau mîncînd pămînt cu gura. Înapoi nu se mai uitau. Și-au căutat scăparea dincolo de apele Siretului.

Luptătorii lui Oroles au adus acuma acasă bastarni, robi care să facă, în locul lor, treburile femeiești.

După asta, Oroles i-a dezlegat și de porunca de a dormi cu capul la picioarele femeilor.

A trecut noua veste și poveste peste dealuri, peste munți, peste văi, de a umplut iar ducatele și regatele dacilor. A fost scrisă în cronicile de atunci. Așa a ajuns să afle toată lumea. A ajuns și la noi să ne dea știre despre vechimea neamului românesc pe aceste meleaguri.

CLOILIOS

Pînă la vremea asta, pînă prin veacul al doilea î.e.n., romanii vînturaseră zărilor și supuseseră neamuri după neamuri în Europa, Asia, Africa. Acum era rîndul Macedoniei.

Și ce și-o fi zis Perseu, regele macedonenilor, cînd legiunile romane, conduse de consulul Lucius Aemilius Paulus, se îndreptau spre țara lui? «Geții din cîmpia Istrului au cai iuți, săbii grele și brațe puternice». A repezit soli peste fluviu, în țara comaților, unde a întîlnit una din multele căpetenii de uniuni tribale geto-dace, l-a întîlnit pe Cloilios. Acolo, sfat și tocmești:

— Regele, căpetenia oștilor macedonene, urmează să înfrunte pe cotropitorii cei mai temuți, pe romani. Oști are, însă poștește și luptători geți.

Cloilios o fi stat, o fi socotit că anume are prilej de mari și însemnate dobînzi pentru el și ostașii lui.

— Regele își deschide pentru voi larg jitițiile sale, îi spusese solul.

Așa era în vremea aceea: regii tocmeau pentru războaiele lor oști întregi cu plată, mercenari. Aveau și romanii în armile lor sumedenie de mercenari de toate neamurile: germani, mauri, traci, gali, și cine poate ști ce alte semînții purtau platoșe romane, scuturi și coifuri romane? Destul că și Perseu și-a alăturat nu numai prietenii, ci și oști care să lupte pentru dobînzi de război.

— Cîți? Cîtă oaste cere de la noi regele vostru? l-a întrebat atunci Cloilios pe solul Macedoniei.

— Cîtă oaste? Cîți luptători? și-a tărăgănat macedoneanul vorba în timp ce a desfăcut un papirus, pe care erau însemnate chiar de mîna lui Perseu vrerile regești: 10000 de luptători călări și alți 10000 de pedestrași, toți cu armele lor, scria acolo.

— Hm! Cam mulți! s-a făcut a se mira Cloilios, vrînd să-și dea timp de socoteli, ce și cît anume să poftască pentru el și ostașii pe care îi va trece Istrul și-i va alătura macedonenilor.

— Mulți? Dobînzile vor fi și ele nu numai după vrednicia săbiilor ce veți ridica de pe pămînturile voastre, ci și după mulțimea lor, a dat și solul a-l întărita pe Cloilios.

Apoi au urmărit firul papirusului, pe rîndurile în care se arăta ce și cît slobozește macedoneanul din vistieria lui pentru căpetenie și pentru fiecare luptător în parte.

— Nu-i destul, a grăit Cloilios, arătîndu-și mirarea pentru zgîrcenia macedoneanului. Noi nu-i ducem regelui slăbănogi călări pe gloabe și nici huietici, care să se sperie de umbrele tufelor, a mai adăugat Cloilios.

Trimisul regelui a scos atunci din tolbă un alt papirus, cu alte însemnări. Cloilios a făcut acuma doar semn din cap, dîndu-i solului să înțeleagă că nici aici nu-i atît cît socoate el că ar trage în cumpănă vrednicia ostașilor lui. Solul a mai scos din tolbă un papirus. Stihuitarul i l-a tălmăcit și pe asta și Cloilios a dat semne de învoială.

Scria acolo că regele Macedoniei are de dat: o mie de stateri de aur pentru căpetenia cea mare; cîte zece stateri de aur pentru fieștecăre călăreț și cinci stateri de aur pentru fieștecăre pedestraș. Pe

căpeteniile cetelor îi va dăruia cu hlamide împodobite cu șnururi din fir de aur și pietre prețioase, apoi le mai făgăduiește brățări scumpe și câte un cal din cei de soi.

— Și parte din prăzi? a întrebat Cloilios când stihuiorul s-a oprit din citit.

— Și parte dreaptă din prăzi, a deslușit stihuiorul din rîndurile de pe pergament.

— Și sclavi? a mai întrebat Cloilios.

— Și sclavi, a citit stihuiorul, ținînd arătătorul pe papirus, unde era însemnat că are să primească și sclavi.

Cloilios a mers de multe ori în lungul și în latul odăii unde ținuseră sfatul cu tocmeli. Tăcea. Părea că stă la îndoială. Solul a luat papirusul, l-a desfăcut iar, l-a pus sub ochii bărbosului de i-a arătat însemnele și numele regelui său. Getul i l-a smîncit din mîini, s-a uitat peste el ca mîța în calendar, l-a înfășurat pe sulișorul de care era atîrnat, l-a dat unuia dintr-ai săi, i-a apucat brațul macedoneanului și l-a strîns, gata să i-l fărîme, semn că învoiala rămîne așa cum sta tipărită pe pergament.

Cloilios a dat sfară în rîndurile triburilor lui, arătînd ce fel de tocmeli are el cu Perseu, regele Macedoniei: zece stateri de aur pentru călăreți și cinci stateri de aur pentru pedestrași, cai de soi și hlamide căpeteniilor, prăzi și sclavi tuturor.

Vestea a ajuns și la vecinii geților, bastarnii și celții. Căpeteniile bastarnilor și ale celților s-au înfățișat degrabă la Cloilios cu ploconeli și temeneli.

— Să ne iei și pe noi, au cerut ei.

— Să vă iau și pe voi? Îți țin ea pasul cu pleteșii noștri? Și îți ridică cu tărie săbiile, așa ca să nu

rămînem de ocară în fața regelui Macedoniei? a întrebat Cloilios.

Geții avuseseră harță și cu unii, și cu alții, și cu bastarnii și cu celții. Îi știau. Au avut cu ei mult de furcă pînă să le pună opreliște la marginea țării. Așa, căpetenia cea mare, Cloilios, n-a stat să mai aștepte și alte tocmeli, s-a învoit să-și aducă și ei călăreții și pedestrașii lor.

Și Cloilios și-a trecut oștile alcătuite din geți, bastarni și celți peste Istru, s-au înfățișat regelui Perseu. Perseu i-a privit îndelung, stînd în spinarea calului. Îi mija un gînd. Se vedea bine că în minte ticluiește ceva, ceva cu ascunzișuri tainice.

Cloilios a stat și el și a chibzuit cît a chibzuit, apoi așa, dintr-o dată, aflîndu-se încă și el în spinarea calului, a tunat:

— Vrem plata înainte, nu după bătălie!

— înainte? De ce înainte? Nu înainte, ci după înfrîngerea vrăjmașului, a răspuns regele Macedoniei.

Cloilios ținea, se vede, la proverbul: «Ce-i în mînă nu-i minciună». Voia să vadă cu ochii lui purcoiul de taleri de aur. Nu de alta, dar să le dea ostașilor lui curaj.

Perseu s-o fi gîndit și el: «Dacă pierde lupta, a mai plăti hoaba!» Ori măcar le-a mai scădea ceva din ce avea să le dea.

Ostașii lui Cloilios au simțit cum stau lucrurile.

Perseu a dat să mai spună o vorbă, dar Cloilios, iute din fire, nu l-a mai ascultat, și n-a mai intrat în luptă alături de macedoneni.

CUIB DE VULTURI

Pînă prin anii 60, 70 î.e.n., aşezarea de scaun a căpeteniei căpeteniilor daco-gete se afla la cîmp deschis vînturilor, în Argedava.

În vremea aceea huiau depărtările de tropote de cai, de zăngănit de arme, de chiote de războinici. Semînții și neamuri de felurite înfățișări, cu felurite graiuri, se urniseră din locurile lor de pînă atunci și, pe jos, călări, în care încărcate cu bătrâni, femei, copii, calabalicuri, tîrînd după ei turme de dobitoace, de robi, au pornit să-și caute alte aşezări. Se vînturau de colo, colo, stricînd pe unde ajungeau tihna băștinașilor.

Se apropiaseră de ținuturile daco-getilor: dinspre miazănoapte, celtii; din răsărit, bastarnii; iar de la miazăzi, de peste Istru, romanii, cumplitul și temutul cotropitor de țări și mări, pornit tocmai de pe malurile Tibrului. Romanii sfărîmaseră și cuceriseră împărății mari în Africa, în Asia, în Europa. Călcaseră în picioare Ilyria, Macedonia, Tracia, țări ce făceau un fel de punte spre meleagurile geto-dacilor.

Burebista, regele dacilor, a adulmecat vrerile nesățiosului balaur cu mii de capete. A socotit că e vremea să-i pună în cale tăria munților din țara lui, a săbiilor din miinile mulțimilor de luptători comați; să strîngă în jurul lui pe toți regii, regișorii, ducii și taraboștii geto-daci, ce-și duceau veacul fiecare de capul lui, nevrînd să știe de vînturile ce s-au pornit să bată peste ei.

într-o zi a privit spre înălțimile ce-i străjuiau dinspre miazănoapte zarea cetății de pe Ordesos. S-a uitat îndelung, apoi a încălecat și, cu ceata de călăreți după el, a apucat în sus, pe cursul râului.

S-a dus, s-a tot dus, poposind unde și unde în umbra tufanilor, pe la tîrlele gospodariilor bărboși. Bărboșii l-au ospătat cu caș și urdă dulce, cu păstrăvi perpeliți pe jar, cu mied, l-au culcat în cojoace de oaie. Au stat la vorbă. Și, din vorbă în vorbă, supușii lui au priceput că se lasă spre țară furtuni cu vifornițe. Și vorba s-a dus din om în om, de a umplut cu vestea ei sălașele de pe tot cuprinsul stăpînit de neamurile daco-gete dinlăuntrul cetății de munți.

Și-au urmat calea prin hățișuri, tîrînd acum caii după ei de căpestre. Au urcat și coborît povîrnișuri, au trecut prin văi adînci, prin codri întunecoși. Au ajuns pe un pisc ce împungea cu vîrfurile lui pînza cerului. S-a oprit. Și-a rotit ochii împrejur peste creștete de munți. Însoțitorii lui au priceput că regele lor zămislește în capul lui gînduri mari.

— Acolo, a tunat regele și a arătat cu mîna într-o parte, unde a zărit el dumbrăvi, nedei și poieni, unele sprijinite pe sprîncene de munți, altele ascunse la subsuori de stînci.

— Acolo, a mai spus o dată, și au apucat potecile întortocheate ce duceau spre locul ales de el să-i fie cuib de vulturi.

Pe drum, l-au întîmpinat cîntec de mierle, fluierat de sturzi și de alte zburătoare, muget de zimbri, răget de cerbi, urlet de lupi.

I-au tăiat calea, mai întîi un pîlc de căprioare, apoi un șuier urmat de o ciurdă de mistreți, dintr-un smeuriș a ieșit o dihanie roșcată, s-a ridicat în două

picioare și i-a spus ceva mormăind. Era o ursoaică. I-a spus, se vede, lui Burebista, pe limba ei: «Bine ai venit!»

Peste creștete de stînci se roteau în zbor șoimi. Unul avea în gheare un miel. Un taraboste a întins arcul, a tras și pasărea a venit de-a rostogolul de i-a căzut sub botul calului.

— Ce ți-a greșit? îi împărăția lui, legea lui; îi partea lui, i-a zis regele.

Au ajuns la locul căutat. Înălțimi cu costișe repezi; sub ele despicături adînci. Împrejur, rînduri, rînduri de coborișuri, sprijinite pe pereți de piatră cu poteci înguste, ascunse sub ruguri de jnepeni și mărăciniș. Păreau anume rînduite așa, să încilcească și să ascundă urcușul spre podmoalele de sub poala cerului.

Apoi... meșteri comați, și meșteri străini, tocmiți de Burebista, cu mulțime de sclavi după ei, au prins să ciuntească coamele munților, ale stîncilor, să netezească locul pe care să facă vetre pentru așezări întărite cu ziduri, turnuri cu metereze, cu porți boltite, închise de canaturi încheiate din lodbe groase de stejar, proptite pe dinlăuntru cu bîrne cît să nu le poată da la o parte decît trei-patru voinici.

Burebista și-a pus meșterii să clădească în munții Orăștiei un rotocol de întărituri și cetăți: Costești, Blidaru, Piatra Roșie. Urmașii lui au ridicat Virful lui Hulpe, Fețele Albe; în părți: Craiva, Căpîlna, Tilișca și Bănița și altele. În centrul rotocolului de redute, se afla cuibul de vulturi: SARMIZEGETUSA.

A întocmit, în cetăți, ateliere. În ateliere Burebista a adus fauri, dulgheri, olari, argintari, bănari. Au huit zi și noapte mai ales covăliile. Acolo se bătea fierul din care au scos săbii, sulite, coase, seceri, securi,

plazuri, cuțite de plug, cuțitoaie, încuietori, dălți, clești, ciocane și cîte altele.

Sfatul a început încă de cu seară.

În sală, jilțuri cioplite din trunchiuri de copac, puse în jurul mesei cu tăblii groase cît latul palmei. Taraboștii stau adînciți în gînduri. Deasupra mesei spînzura, legat de grindă, candelabrul cu șase brațe. În candelabru, opaițe. Mucatru, un comat trecut mult de anii tinereții, sta de veghe, la ușă. Sabia încovoiată o avea la șold. Cînd slăbeau luminile din opaițe, slobozea în jos lanțul de care sta legat candelabrul, turna ulei, ridica mucerile, apoi îl sălta iar în sus, la locul unde se cuvenea să stea. În încăperea largă și înaltă, luminată de flăcările opaițelor, era așa cum ar fi o noapte cu lună plină. Spre lături și în unghere era întuneric de tot. Pe pereți se mișcau umbrele bărboșilor, după cum se mișcau și ei în jilțuri. Glasurile groase, ruginite, bolboroseau sub bolta de lemn sprijinită pe grinzi cum ar bolborosi cineva într-un poloboc gol.

Întîiul care a cuvîntat a fost Burebista:

— Senatul, senatul roman rîvnește cetățile de pe malul Pontului Euxin. Și-a împins legiunile pînă sub zidurile lor. Antonius Caius Hybrida a dat, la Histria, față cu oști alcătuite din histrieni, geți, celți și bastarni, conduse de căpetenia răsărită dintre ai noștri.

Legiunile, cohortele, centuriile romane s-au sfărîmat de piepturile apărătorilor. Și pulberea lor a dus-o vîntul pînă la Roma. Steagurile îngîmfatului general sînt acum în Genucla, cetatea noastră, să facă mărturie despre tăria brațelor ce poartă săbii încovoiate.

Taraboștii stau și ascultau. Unii au fost acolo. Pe fețele lor, pe brațe, pe piepturi, în carnea lor aveau împunsături de săbii și lănci romane.

Rhabon, un pileat cu umeri și spate cît să așezi pe ei o casă, sta mai în urmă cu capul aplecat spre podea. Strîngea în palmă mînerul săbiei, gata să-l sfarme. Îl trecuseră nădușelile. Cu călcîiul bătea fața dușumelei de cărămidă. Fusese în ceata care a doborît la pămînt steagurile lui Hybrida. Vorbele regelui i-au răscolit gîndurile și i-au adus în minte toate cîte s-au petrecut în încăierarea cu îngîmfatul general.

Histrieni stăteau dîrji pe meterezele cetății. Romanii o băteau cu baliștele, bocăneau în pereți și în porți cu berbecii, rezemaseră de ziduri scări, aprindeau facle de rășină pe care le aruncau în capetele apărătorilor. Vîrfuri de sulii, de cîngi, de săbii străluceau sus, în lumina soarelui. Așteptau să se ivească sub buza zidurilor coifuri romane. Îi așteptau ca să-i împungă, să-i apuce în cîrlige și să-i tragă la ei, să-i întrebe de socotelile ce i-au adus de pe malurile Tibrului tocmai aici, la Pontul Euxin.

Atunci sosește oastea în fruntea căreia se aflau geții cu căpetenia lor. Hybrida și-a uitat de cetate. Și-a întors cohortele spre noii veniți. Și-a asmuțit centuriile de călăreți asupra comaților.

S-au încăierat. Geții au încercuit centuria în mijlocul căreia se aflau steagurile.

Acuma, Hybrida nu mai voia altceva decît să-și apere acvilele de aur. A întins în jurul steagurilor un unghi de ostași. Unghiul a împuns cu vîrfurile în rîndurile geților, vrînd să facă o spărtură, să iasă din strîmtoarea în care intraseră și să o ia la sănătoasa.

Rhabon a auzit atunci un chiot ce a înăsprit mînia luptătorilor geți. Și cît ai clipi din ochi, căpetenia cetei lui a zvîcnit din loc și, cu sabia într-o mînă, cu sulița în ceealaltă, s-a așezat în calea romanilor. El, Rhabon, alături. Au sărit apoi geții de și-au încrucișat lănciile în calea vrăjmașului. Vrăjmașul avea steagurile. Și steagurile trebuiau apărate odată cu capul.

Au căzut capete după capete. Au căzut capete de ale romanilor, capete de ale geților. Căpetenia geților, cu Rhabon și încă cîțiva alături au tăiat în dreapta, în stînga, pînă au ajuns la steaguri. I-au împuns pe stegari și getul din frunte le-a smîncit din miini codoriștile în vîrfurile cărora se aflau vulturii de aur, fala Romei.

Și, pînă în seară, mîndria oștilor împlătoșate s-a spulberat cum se spulberă colbul ridicat de vînt din drum.

Rhabon s-a sculat de pe jilțul lui, de a crescut pînă sub candelabrul în care sta opaițul cu șase flăcări. A făcut semn cu mîna că are de spus și el o vorbă. Regele, Deceneu și toți taraboștii și-au întors capetele spre el, să-l asculte.

— Căpetenia? Căpetenia oștilor care l-au ingenuncheat la Histria pe Hybrida? A arătat spre Burebista. El a smucit din mîinile romanilor steagurile cu vulturi în vîrf, a prins a hohoti în rîs pileatul, ca atunci cînd îți vin în minte lucruri năstrușnice. A stat iar pe jilțul scobit dintr-o buturugă bătrână.

— Isprăvi ale trecutului. Și trecutul e plin de cumpene, de miere și venin. Toate sînt drepte, cum drepte sînt poruncile lui Zamolxis. Dar fala otrăvește inimile, l-a muștrătat înțeleptul Deceneu pe Rhabon.

— Senatul din Roma fierbe de mînie. Pe Hybrida l-au rușinat senatorii în fața mulțimilor și l-au trimis în exil. Dar să ținem minte că Roma nu uită, nici nu iartă, a adăugat regele.

*

Era trecut mult de miezul nopții și căpeteniile daco-geților stau să chibzuiască ce e bine și ce nu e bine, ce mai au de urmat ca să abată în lături furtuna pornită spre țara lor.

Atunci o tubă a spart cu glasul ei răgușit liniștea nopții de afară.

Căpeteniile au stat să o asculte. Răsuna rupt, smîncit, săltîndu-și și coborîndu-și viersul. Vorbea parcă. Vorbea pentru cei ce-i cunoșteau tremurul ascuns în viers. Burebista îl cunoștea. Îl cunoștea și Deceneu, și Rhabon, și mulți din taraboștii de față. Straja din turnul de pază al cetății da vești despre semnele adulmecate din vînt. În adierea nopții ostașul de pază a simțit mai întîi în nări sperla, dogoarea focurilor, apoi a zărit flăcările ce se aprinseseră pe creștete de munți.

Atunci, iaca și călăreții! Au oprit la poarta cea mare. Aveau telegarii înspumați. Colb năclăit pe crupele cailor, pe oblîncurile tainițelor. Pe sprîncenele ostașilor praful făcuse streășină.

— Deschideți! a tunat unul din spinarea telegarului.

Portarul a ridicat din dosul canaturilor stinghiile ce stau în cătărămbi de fier. Au clănțănit din fălci încuietorile, iar țiținele au scrișnit în frecuș de rugină și călăreții au intrat în cetate, unde au descălecat. Li s-au deschis apoi uși după uși, pînă

au ajuns în fața regelui. Regele i-a fulgerat cu privirile lui de vultur.

— Critosiros! Oștile lui Critosiros cu săbii lungi și drepte, cu două tăișuri, cu coifuri pe cap, cu zăbale în gura cailor, cu pintenii de fier la călcâie, ne-au călcat hotarele, a vorbit unul din ostașii prăfuiți.

Erau boii, o ramură din neamul celților. Porniți din părțile Rinului, semințiile celte au împinzit ținuturile din jurul lor pînă în Italia de nord, peninsula Iberică și Anglia. Unii coborîseră spre Tisa. Aici au dat de triburile dacilor.

Burebista, urmat de Deceneu, de taraboști, a urcat în turnul cel mare al cetății. Au privit în zările nopții. Focuri! Focuri după focuri. Pe crestele de munți, străjile aprinseseră focurile, semn că a intrat sabia străină în țară.

Regele dacilor a dat poruncă să sune tubele. A sunat mai întîi tuba din turnul cel mare al cetății Sarmizegetusa. A sunat lung, atît de lung, că părea a nu se mai opri. Apoi tuba a dat glas de chiote, de chemare. A sunat în toate cele patru părți ale vîntului. I-au răspuns tubele din vîrfurile lui Hulpe, de pe Blidaru, Piatra Roșie, Bănița. Adică tubarii de acolo au auzit chemarea din Sarmizegetusa și i-au dat răspuns. După asta, de pe creștete de munte, de pe piscuri de stînci, tube după tube au dat vestea mai departe.

Așa, din culme în culme, din colină în colină, pînă în zori, porunca regelui a ajuns în toate așezările de comați, înșiruite pe costișe, prin văi și pe cîmpiile de pe malurile râurilor.

Dacii au stat și au ascultat alarma ce venea din toate părțile. Au înțeles porunca regelui.

— Pacea și hodina copiilor noștri stă pe tăișul săbiilor și în vîrfuri de sulii, a grăit un comat.

Și dacii și-au chemat de prin case femeile, le-au dat în seamă tîrlele, prisăcile și ce au mai avut în gospodării, iar ei și-au scos de prin unghere sulile, săbiile, le-au dat pe tocile, și-au încercat corzile arcurilor. Călăreții și-au hrănit caii, i-au frecat cu șomoioage de paie, să le ațîțe sîngele, au legat de oblîncuri traiste cu grăunțe.

Locul de întîlnire a fost undeva, în părțile de dincolo de cetatea Porolissum. Curgeau acum în josul apelor pîlcuri, pîlcuri de luptători.

Acolo, Burebista a urcat pe muchea unui gorgan cu oase vrăjmașe într-însul. Sta în spinarea calului. Sta și-și privea luptătorii bărboși. Aștepta să-i pice trimișii lui din părțile cotropite de celți.

Trimișii au sosit. Tîrau după ei celți prinși iscodind căile și cărările dosnice prin care socoteau să se strecoare înapoi, spre inima țării dacilor. Burebista i-a săgetat cu fulgerele din luminile ochilor lui.

— Dezlegați-i, a poruncit regele.

Ostașii i-au dezlegat.

— Dați-le și caii și armele lor, a mai zis Burebista.

Le-a făcut apoi semn să-i aducă sus pe creștetul gorganului, lingă el. Acolo le-a cuvîntat:

— Țara, știu, vă este zarea și vîntul. Dar, vedeți, aici e hotar de așezări statornice, cu rădăcini pînă în afundul pămîntului. Așa să-i spuneți lui Cristosiros. Și să-i mai duceți de la noi vorbe de bună pace și urări de sănătate cu viață lungă.

A făcut apoi ostașilor lui semn să le deschidă calea spre stăpînul care i-a pus pe drumuri.

— Nu! Stați, s-a răzgîndit Burebista. Scormoniți aici, a zis el și a arătat mușuroiul pe care sta.

Ostașii lui au scormonit. A ieșit la iveală mai întâi o tighă cît un bostan.

— Asta a fost a unei căpetenii, că-i prea din cale-afară de mare, a zis un ostaș.

S-au ivit apoi oase de oameni, de cai. Frînturi de arme.

— Și asta să i-o spuneți lui Critosiros, a mai glăsuț Burebista, și i-a lăsat pe ostașii celți să ridice în călciele cailor colbul cîmpului dogorit de soare.

Cine să știe dacă celtul, Critosiros, și-o fi ascultat ori nu iscoadele slobozite de dac cu vorbe de pace și bună înțelegere! Destul că el și-a urmat îndemnul lui lăuntric de vîntură-lume.

Celții erau, în vremea aceea, cei mai mari meșteri ai fierului: aveau fauri vestiți. Faurii le căleau și le băteau arme grele de fier, cu care socoteau să supună toată suflarea de om de pe pămînt.

Critosiros și-a urnit din loc ordiile și a pornit cu ele spre locurile de unde i-au venit trimișii sloboziți de Burebista. Socotea să-i întâlnească pe daci, să-i învîrtească în goana cailor lor și să-i îngenunche la picioarele lui. Socoteli de om nechibzuit. Oștile lui Critosiros au dat față cu luptătorii lui Burebista și s-au ciocnit.

Burebista i-a făcut pe celții lui Critosiros una cu țarina de sub picioarele lor. Așa a lăsat scris în cărțile lui un cronicar al vremurilor acelora. Cîți au scăpat din luptă și-au căutat norocul în altă parte.

Destul că luptătorii pletoși au mai ridicat un gorgan de pămînt sub care au grămădit de-a valma oasele războinicilor daci și ale vrăjmașilor.

Au urmat la rînd, tot atunci, și alte seminții celte. Burebista le-a vînturat și pe acestea de pe

meleagurile de miazănoapte ale Transilvaniei, unde se aciuiaseră.

După asta, regele a așezat hotarele țării lui pe Dunărea de Mijloc și pe malul râului Marus (Morava din Cehoslovacia), unde a lăsat străji de pază cu focuri aprinse și olăcari cu cai întărnițați gata de drum spre Sarmizegetusa.

*

O dată la cinci ani, dacii cercau voia lui Zamolxis, zeul lor, îi destăinuiau păsurile și-i cereau încuviințare asupra a tot ce socoteau că le e prielnic și trebuitor traiului lor. Se făcea adunare mare de lume la poalele muntelui sfânt Cogaion. Veneau pletosi de toate rangurile, de toate vîrstele, din toate părțile și colțurile locuite de semînții daco-gete. Marele preot se ivea între ei ca sol al zeului.

Aducea porunci în care se arătau vrerile cerului, sălaș al sufletelor războinicilor și nerăzboinicilor.

Era sorocul sfatului cu Zamolxis.

A curs lume după lume de duci, taraboști, capilați. Au venit, care pe jos, care călări, care în cotigi, în rădvane cu roți dintr-o bucată, trase de roibi păroși. Și-au pus în desagi și traiste, merinde; în urcioare și amfore mustuia zeama de struguri. Au oprit sub munte. I-au dat ocol. Gemea pămîntul de atîta lume cîta se strînsese la praznic. Și-au scos merindele, au desfundat vasele cu udătură. Praznicul a ținut toată ziua și toată noaptea, pînă în zori.

în zori, cerul întunecos. Arăta mînia zeului. Ceva nu-i era pe plac.

O căpetenie a ridicat în picioare arcașii. Arcașii au tras cu săgeți în nori, să-i spargă, să-i împrăștie.

Norii străpunși de săgeți s-au spart și cerul s-a făcut ca mătasea albastră, albastru-deschis. Pe povârnișul muntelui sfânt, marele preot, Deceneu, cobora sprijinit în cîrja lui de păstor. Lumea nu-l mai văzuse de cinci ani. Îmbătrânise. Avea privirile încruntate. Toată suflarea de om a căzut cu fața la pămînt. Înțeleptul a tunat, de a huit golul de deasupra capetelor aplecate cu nasurile în iarba de la picioarele lor:

— Tu! Tu, Crahore! Și tu, Pritoreus, și tu, și tu, și tu – i-a spus pe toți pe nume – vă împleticiți! Aveți ochii împăienjeniți de băutură! Duhniți a zeamă puturoasă. Ați împruțit înălțimile pînă la slăvitul zeu! Zeul vă scoate de sub grija sa. Fugiți, fugiți din fața lui!

Unii au fugit, să se ascundă de privirile luminoase ale cerului, alții și-au chemat sclavii, prietenii să-i ucidă și așa să scape de mînia lui Zamolxis.

— Viile! Să smulgeți din pămînt buruiana asta otrăvită! Asta-i voia bunului și mintosului nostru stăpînitor, a mai poruncit Deceneu.

Și dacii l-au ascultat, că, întorși acasă, au smuls viile din rădăcină. Și n-ai mai văzut, în toată țara, un om băut.

Dacii înălțau la cer, la Zamolxis, și un trimis de-al lor, unul, un om dintre ei, să-i ducă zeului vești despre ce e și ce nu e pe pămînt. Să-l descoase pe Zamolxis asupra vrerilor și nevrerilor lui. Asupra gîndurilor ce le are cu comații, ce le hărăzește de sus, din zările albastre. Voiau să știe la ce să se aștepte.

De dus s-au dus mulți în ceruri, dar de întors nu s-a întors nici unul cu vești despre ce a văzut el

acolo, cu răspuns răspicat la cîte îl întrebau ei pe Zamolxis.

Așa și astăzi. Taraboștii aveau să-l întrebe pe Zamolxis de unele, capilații de altele. Căpetenia își avea și ea grijile sale.

Și-au tras la sorți trimisul. Trimisul a fost Dergizeno, un dac între două vîrste, arătos, țiitor de minte – cîte nu trebuia să ducă el în ceruri și carte nu știa, să le însemneze cu plaivasul.

A început spovedania.

Fiecare voia însă să-i spună ce are de spus în taină, să nu afle vecinul lui ce păsuri mocnește. Dergizeno a intrat în peștera sfîntă de sub muntele Cogaion, unde i-a primit pe toți, unul cîte unul.

A trecut cam mult, mai bine de o săptămînă, pînă să-i asculte.

— Să-i spui atotștiutorului că-s bine, sănătos și eu și femeia. Avem trei copii. Am dori și alții, mulți. Să ne dăruiască. Să ne ude arătura, finețele, să fie floare pentru muștele din știubeie. Să ne dea tărie brațelor, ca să nu scăpăm săbiile din mîini. Atît doresc eu. Nu! Stai! Mai am una: Viile! Toate, toate? Nici strop deee... veselie? i-a spus lui Dergizeno un capilat.

— Atrigeros, megieșul meu, are moșii întinse, herghelii de sirepi, prisăci și sclavi, fără seamăn de mulți sclavi. Și cîte nu are? Tu, lunate, atîta să-mi faci: să închizi ochii și să nu ieși seama cum l-oi tăvăli eu pe jos și mi l-oi lega de coada unei mîrtoage, care să-l ducă, să-l tot ducă pînă n-o rămînea din el nici o bucățică. Îți aduc jertfă. Îi omor pe toți slujitorii lui. Nu, numai jumătate din oamenii lui, sclavi și liberi. Asta să i-o spui de la mine zeului, i-a zis un taraboste lui Dergizeno.

— Eu? Eu vreau scaunul de domnie al regelui Burebista. Scaunul din Sarmizegetusa. Să-i spui lui Zamolxis că atîta vreau, i-a cerut Cotiso lui Dergizeno. Cotiso era o căpetenie de triburi dace de prin părțile Diernei.

«Scaunul regelui!!? a tresărit Dergizeno. Scaunul lui Burebista? Să i-o șoptim lui Deceneu, iară Deceneu să i-o ducă regelui. Nu! Am jurat să fiu tainic. Și jurămîntul... I-om arăta-o și pe asta lui Zamolxis și Zamolxis e înțelept și puternic. A ști ce are de făcut», a chibzuit solul sfînt, așa că n-a mai spus nimănui ce gînduri îl frămîntă pe Cotiso.

Regele!

A venit și regele Burebista să-l înștiințeze pe stăpînul azurului de ce e pe pămînt, în țara lui. Lumea s-a dat în lături, să-i deschidă calea spre peștera unde îl aștepta Dergizeno.

— Nu! Nu într-ascuns! în auzul neamurilor ce poartă plete. Să știe și mari și mici, cei tari și cei slabi, păsurile ocîrmuirii, a spus Burebista și Dergizeno a ieșit la lumina zilei, s-a ridicat pe un pedestal înalt de piatră, unde s-a dus și căpetenia căpeteniilor, și marele preot.

Lumea s-a strîns în jurul lor, nobilii mai aproape, capilații mai pe de lături. S-a făcut liniște. A tăcut și murmurul pădurii de din sus de cetate.

— Roma cotropește neamuri după neamuri, semînții după semînții, țări după țări. Ascultați! a început Burebista.

Lumea a tăcut. A stat să asculte.

— Ce se aude? a întrebat regele.

— Se cutremură pămîntul, a spus unul.

— Zăngănit de săbii și sulite, a zis altul.

— Răpăit de pași călcați de sandale.

— Și tropote de călărime, a mai spus unul.

Era plin văzduhul de clinchete de oțel. Dacă puneai urechea la pământ, auzeai în depărtare tropotul călărimii și al pedestrimii romanilor, hurducăturile roților de sub berbecii și baliștile lor.

— Zamolxis îi știe? Să ne dea semne despre vrerea lui, i-a spus Burebista lui Dergizeno.

Cerul s-a posomorît. S-a mîniat zeul. Dacii au căzut cu fața la pământ. Arcașii au tras cu săgețile în nori. Norii s-au spart și apele înălțimilor s-au limpezit iar.

— Asta-i vrerea zeului, porunca lui, a cuvîntat Deceneu, care sta în dreapta regelui. Săgețile dacilor să întunece, în calea cotropitorului, soarele.

Arcașii au tras iar și în văzduh s-a țesut o pînză de săgeți de a umbrît pământul.

Un tunet a izbucnit undeva, dincolo de muntele sfînt, a urmat o săgeată de foc, un fulger a căzut din înălțimile albastre drept în creștetul Cogaionului. Apoi totul s-a liniștit.

Dacii au înțeles ce era de înțeles din semnele pe care le da zeul la cererea lui Burebista. Au înțeles că vrăjmașul trebuie să cadă sub fulgere de sulii și săbii.

— Săbii și sulie? Săbiile și suliele neamurilor geto-dace se frîng și se sfarmă între ele. Triburile geto-dace își încrucișează săbiile între ele, nu cu dușmanul, a mai spus Burebista.

Căpeteniile tuturor triburilor erau de față. Unii s-au înfricoșat. S-au înfricoșat la gîndul că zeul i-ar urgisi. Au căzut iar cu fața la pământ, semn că-i dau ascultare lui Burebista, semn că-și unesc săbiile cu săbiile regelui. Alții au dat să apuce calea întoarsă spre locurile de unde au venit. Credincioșii regelui

le-au tăiat însă calea și i-au întors înapoi, i-au pus să îngenunche în fața lui Burebista, căpetenia cea mare a tuturor daco-geților, să-i jure credință.

«Apa râurilor sfinte să ia foc în gurile noastre și Zamolxis să nu ne primească în cerurile lui», au spus ei după marele preot Deceneu, apoi și-au atins frunțile de sabia lui Burebista. A jurat și Cotiso, cel care-i ceruse lui Zamolxis scaunul de stăpânire întemeiat de Burebista în Sarmizegetusa.

Au înfipt acum codiriștile sulitelor în pământ, l-au apucat pe Dergizeno, unul de picioare, altul de cap și l-au săltat în sus, de unde a căzut în cele șase vîrfuri de oțel, subțiri ca acele. Solul i-a mai privit o dată de acolo de sus cu ochi mari și un zîmbet de bucurie, semn că Zamolxis îl primea în ceruri. Dacii au căzut iar cu fața la pământ.

*

În zorii unei zile cu cer senin, Burebista a ieșit din cetate și a urcat povîrnișul muntelui sub care se afla Sarmizegetusa. A urcat pînă pe piscul cel mai înalt. Acolo și-a pus palma streășină la ochi.

A privit în partea de unde se ridica soarele ca un glob de foc. A arătat cu mîna într-acolo. Și-a oprit-o într-un loc, apoi într-altul.

«Olbia! Tyras! Histria! Tomis! Callatis! Odessos! Messembria! Apollonia! Cetăți puternice la Pontul Euxin! Sînt întemeiate de negustori greci. În preajma lor neamuri getice: tirizii, crobizii, tyregeții! Vulturul roman s-a ivit în văzduhul cetăților. Le-a prins în rotocoalele ce le face pe de departe, în văzduh», a socotit regele și iar a arătat cu mîna într-acolo. Își

însemna, în gând, locul unde se aflau cetățile de pe malul mării.

Un vultur a chiscuit atunci deasupra capului lui Burebista.

Burebista a pus săgeata în arc, a tras și pasărea s-a rostogolit la picioarele lui. «Așa a fi și cu pajura de aur a romanilor, dacă s-a ivi în preajmă...», a arătat iar cu mîna unde va cădea pajura de aur a romanilor, cînd va cuteza să se arate pe acolo. A pus să sune iar tubele, din munte în munte, din deal în deal, din colină în colină.

A sunat acuma și pe o parte și pe alta a munților, pînă la apele Istrului. Și-a stîrnit din tihnă luptătorii. Și pe cei ce-i juraseră credință la poalele Cogaionului.

«S-o luăm înaintea romanilor. Să facem din cetățile pontului hotar întărit în calea cotropitorilor), și-a înștiințat Burebista căpeteniile ce aveau să-l însoțească în rostogolirea oștilor lui spre marea cea mare.

Și, într-un amurg, oștile lui Burebista au poposit sub zidurile Olbiei.

— Cetatea să stea de acum înainte sub ocrotirea puterii noastre, le-a trimis Burebista vorbă prin solii săi, care au fost lăsați să străbată pe sub porți boltite pînă la căpetenia olbienilor.

Olbienii i-au dat răspuns că la una ca asta ei nu se învoiesc.

— Nu vă învoiți? Să ne învoim noi să se furișeze altă stăpînire la subsuorii noștri? Să ne împungă de aici în coaste? i-a întrebat regele dacilor.

— Care stăpînire? s-au mirat elinii din cetate.

— Care stăpînire? Cea pe care n-o mai încape pămîntul.

— Numai odată cu capul ne dăm în mâini străine, au mai spus olbienii.

Așa, Burebista și-a pus oștile de i-au dat cetății ocol. A încins-o cu un brîu de săbii și sulii, cu aruncătoare de cîlți aprinși și bolovani, cu berbeci de spart zidurile.

Olbienii nu s-au speriat. Dacii nu erau primii care le cereau supunere. Au închis porțile, au ridicat punțile de peste șanțurile de întăritură, și-au așezat pe metereze apărătorii.

A început lupta.

Și lupta a ținut mult. N-au dat înapoi olbienii, n-au dat nici dacii. Olbienii o țineau pe-a lor: îi cetatea noastră; dacii pe-a lor: se furișează romanii în coasta noastră. Să le stăvilim calea pe uscat și pe mare spre locurile cu așezări statornicite de neamurile comate din vremurile de demult.

Dacii au bătut apoi în zidurile cetății, au bătut pînă au dezghiocat-o piatră cu piatră. Olbienii au căzut în mîinile lui Burebista. Unii s-au răscumpărat cu bani de aur, alții au fost robiți, au sporit ciopoarele de sclavi ale căpeteniilor ce-i biruiseră. Din Olbia au rămas spinări de pereți, cioturi de coloane ce mai stau doar într-o rînă, fărîme de statui din bronz și marmoră, hîrburi de amfore din care se risipiseră grînele, uleiul, vinurile; în moloz, podoabe de aur și argint, veșminte scumpe, toate sfîrtecate, frînturi de arme. Peste Olbia s-a așternut apoi pustiul și uitarea.

I-a urmat la rînd Tyras-ul.

Apoi Histria. Histria a stat sub asediul dacilor trei ani. A stat pînă ce histrienii n-au mai avut ce face decît să pună cetatea sub ascultarea cuceritorilor. Dacii au despresurat-o de ziduri. Și-au răscumpărat

și histrienii prizonierii, atîția cît au putut plăti cu aurul ce-l mai aveau.

Tomis. Tomis se afla doar la o fugă bună de cal de Histria. Tomitanii au încărcat în grabă în corăbii avutul, femeile, copiii și i-au îndepărtat în larg. În oraș n-au rămas decît luptătorii. Burebista a împresurat cetatea. A ținut-o sub bătaia săgeților, a baliștilor timp îndelungat. Au făcut spărturi în ziduri, i-au smuls din balamale porțile și luptătorii elini au ridicat și aicea steag alb de supunere.

Callatis, Ordessos, Messembria, Apollonia au intrat și ele una după alta, sub ascultarea lui Burebista.

*

Pe malul drept al Istrului se aflau daco-moesii. Acolo soseau căile pe care cezarul le însemnase pe papirus. Împungeau toate cu vîrfurile lor ca niște sulite în coasta daco-geților. Burebista le știa, cum își știa potecile din preajma cetăților lui aflate în munții Orăștiei. Știa și gîndurile cotropitoare ale Romei. Dar i-a luat-o Romei înainte. De aici, de pe malul drept al Istrului, străjile lui pot ține în priviri întinderile de unde se auzeau întruna zăngănit de arme, tropot de călărime, de pedestrime.

Trebuia închis cercul de întărituri împrejurul Daciei și înspre miazăzi.

A pus sub ascultarea lui toate semințiile de pe malul drept al marelui fluviu. Apoi și-a împins luptătorii pînă în munții Haemului (Balcani). A așezat și aici străji cu focuri aprinse, să fie de pază. Olăcari cu caii întărnițați ziua și noaptea stau gata de goană spre cetatea de scaun din Sarmizegetusa.

Burebista își împlinise gîndurile. Pe toate. Statornicise hotarele țării. Cuprinsese înăuntrul lor toate semințiile daco-gete. Îndepărtase primejdia bastarnă, celtă. Pusese o ghirlandă de cetăți în calea celui mai temut cotropitor, romanii. În cetățile întărite vegheau căpetenii de oști, taraboști încercați în lupte.

Regi și împărați își mînau solii spre Sarmizegetusa să-i aducă laude și mărire «celui dintii și celui mai mare dintre regii Daciei, stăpînitor al tuturor ținuturilor de dincoace și de dincolo de Dunăre».

Iulius Cezar turba de minie. Cetățile Pontului Euxin le socotise ca ale lui. Generali vestiți adăstaseră poruncă să se urnească din taberile în care stau și să le pună sub ascultarea Romei. Burebista le-o luase înainte. Dacul întemeiasse o țară atît de mare și de puternică încît să știrbească măreția Romei.

Cezarul s-a așezat la masă, a scos suluri de papirus, pe care a prins a trage linii apăsate, a însemnat puncte, cercuri, turnulețe.

Era planul lui de război împotriva cutezătorului. Însemnase pe el munți, dealuri, ape, așezări de neamuri, locuri pentru drumuri, poduri, arme și mașini, număr de legiuni, hrană pentru oști și cai.

N-a uitat nimic. Și-a cercetat calendarul. A însemnat într-însul anul, luna, ziua cînd urma să pornească chiar el în fruntea ordiilor ce avea să le ridice împotriva lui Burebista.

Romanii luptau cu săbii, sulițe, cu baliști; cetățile le spărgeau cu berbeci ce aveau bot de oțel. Unde nu izbuteau cu armele știute, foloseau una care despica

și fărîmița tăria neamurilor ce li se împotriveau. O numeau: «dezbină și stăpînește». Așa și acum: Era prin anul 44 î.e.n. La curtea lui Cotiso, căpetenie de prin părțile Olteniei și ale Banatului, taraboștii intrau, ieșeau, se șoșoteau. Între ei, un străin, un roman.

— Burebista? Numai Burebista? Burebista a pus genunchii pe grumajii taraboștilor. El și numai el la toate? N-aveți altul? Unul mai plainic. Cotiso n-ar fi bun în scaunul regesc din Sarmizegetusa? a cuvîntat străinul în sfatul tainic al nobilimii.

Cei de față s-au uitat unii la alții. Și-au făcut semne din priviri.

«De ce Cotiso și nu Zaldapa?» a socotit unul care îl avea la inimă pe Zaldapa și nu pe Cotiso.

S-au ivit apoi și alți dornici să se vadă stînd pe scaunul din cetatea întemeiată de Burebista. Și dezbinarea, ținta romanului, a fost gata.

Căpeteniile comaiilor și-au ridicat luptătorii în picioare și au pornit unii împotriva altora.

Zaldapa și-a chemat la sine un sclav credincios, pe Tarivertus. I-a dat un pumnal.

— îl vezi? Să mi-l străpungi cu el pe Cotiso. Te amesteci printre sclavii lui. Află unul care să se învoiască să-i piepteni tu barba tarabostelui, să i-o cănești în locul lui. Atunci... După asta te înșurubezi pe unde și cum îi ști și îți vezi de cărările tale. Din partea mea ești slobod. Slobod să mergi în insulele în care ai văzut întii și întii lumina zilei, i-a zis stăpînul și l-a lăsat să se ducă acolo unde îl mîna el.

«După Cotiso, Burebista și drumul spre Sarmizegetusa rămîne deschis», și-a zis Zaldapa.

Cotiso însă nu era de ieri, de alaltăieri. El ştia multe. Îl ştia şi pe Zaldapa. I-a adulmecat mişcările lui Tarivertus de cum l-a zărit în curtea sa. L-a oprit din cale şi i-a scos din sân pumnalul.

— Zaldapa? l-a întrebat el vîrîndu-i arma în lumina ochilor.

Sclavul s-a bîlbîit, cît s-a bîlbîit, apoi a stat să asculte ce-i spune Cotiso.

— La Sarmizegetusa! Acolo te duci, să dai ochi cu Burebista. Te duci, bine; nu te duci, te ard pe jar.

Cotiso i-a dat doi însoţitori de ai lui, cu poruncă să-l aibă sub priviri pas cu pas. Pe alte căi însă a ajuns şi el, Cotiso, în cetatea Sarmizegetusa. I s-a înfăţişat regelui şi i-a cuvîntat:

— Taraboştii urzesc surparea puterii tale.

— Cum să urzească surparea...? l-a întrebat regele.

Cotiso i l-a arătat, prin pridvor, unde se aflau ei, i l-a arătat pe Tarivertus.

— Să-l descoasem cine e şi ce gînduri are, a spus Cotiso.

Burebista a poruncit de i l-au adus pe străin în faţa lui. L-a luat la întrebări:

— Al cui sclav eşti? Cine ţi-e stăpînul?

— Zaldapa, a răspuns sclavul.

Atît, că nu l-au mai lăsat să spună nici o vorbă. Unul din însoţitorii lui i-a smuls din sân pumnalul şi i l-a dat lui Burebista.

— Aşa stau lucrurile!? s-a mirat regele.

Zaldapa uneltise şi mai înainte împotriva lui Burebista. Se dovedise a-i fi vrăjmaş de moarte.

— Şi tarabostele Ariort şi Roirta şi... Toţi sînt pe cale, cu luptătorii lor, spre Sarmizegetusa, i-a mai spus Cotiso lui Burebista.

— Să-i întîmpinăm la larg, a zis regele.

Burebista a încălecat și a stat în fruntea oștilor lui. Alături, Cotiso.

Mergeau să-i întâmpine pe răzvrătiți.

De pe sprinceană unei dîlme au zărit ei trîmbe de colb, ridicate în slăvi. Veneau trîmbele spre el. Burebista și-a pus mîna streășină la ochi, să ia seama la ce o fi acolo.

— Oști! a zis el.

A voit să mîie într-acolo soli, să afle cine e căpetenia și ce pășuri are. Atunci, din față, a vijîit o săgeată. Una, numai una, că alta n-a mai venit. Săgeata s-a înfipt în pieptul regelui. Regele s-a rostogolit de pe cal, la pămînt.

*

La Roma, în același an, poate chiar în aceeași zi și în acel ceas, a căzut și cezarul, a căzut în chipul în care a căzut și Burebista. Nobilii lui l-au străpuns în ziua mare, în văzul senatorilor, l-au străpuns cu pumnalele și el s-a rostogolit la pămînt, cum s-a rostogolit și regele neamurilor comate.

Așa, au căzut de pe cerul lumii de atunci, deodată și în același chip, două stele de aceeași strălucire: Cezar și Burebista.

TAITI

După moartea lui Burebista, întinsul stat dac, întemeiat de acesta, se destramă și se împarte între regi, duci și alte căpetenii dacice, care poartă lupte între ei, ori cu romanii de peste Dunăre.

Astfel, către sfârșitul sec. I î.e.n., în Dobrogea domneau trei regi daco-geți: la miazăzi, Roles; în centru, Dapyx; spre miazănoapte, Zyraxes. Roles, mai ambițios, voia să stăpânească singur tot întinsul ținutului dintre Dunăre și Marea Neagră. A făcut legături cu romanii, pe care i-a ajutat în luptele cu bastarnii, obținând titlul de «prieten și aliat al poporului roman». A mai primit ajutor împotriva celorlalți doi monarhi dobrogeni, pe care, împreună, i-au învins. Roles are apoi încuviințarea romană de a cîrmui singur Dobrogea.

O legendă pune cearta dintre cei trei regi pe seama ambițiilor și vicleniei lui Roles:

Taiti, fiica lui Dapyx, călărea prin stepa dobrogeană. Odată s-a rătăcit. Cu cei doi ostași ai săi, care o însoțeau pretutindeni, a ajuns în ținuturile vecinului de la miazăzi. A întâlnit străjile de la hotarul acestuia. Din una, alta, străjile au aflat cine e și au dus-o în cetatea lui Roles.

Roles – spune legenda – avea și el un fiu. Se numea Cothelus.

Cothelus a îndrăgit-o pe Taiti de cum a dat cu ochii de dînsa. A oprit-o în cetatea lor. Zile întregi a întors vorba în fel și chip, încercînd să-i intre în voie.

— Arcașii noștri trag azi să întunece cerul, i-a spus el.

Taiti a stat, s-a uitat, dar n-a spus nici o vorbă.

— Mîine trimitem sol la Zamolxis, i-a spus Cothelus a doua zi.

Taiti a văzut-o și pe asta, dar tot n-a spus nimic. Serbările se petrecuseră întocmai ca la ei.

— Să călărim prin pustă, i-a mai spus fiul lui Roles.

Și au călărit.

La larg, pe murgul ei păros, cu coamă și coadă stufoasă, Taiti a luat-o înainte. O ținea într-acolo de unde venise dînsa. Cothelus a rămas în urmă. A lăsat-o să zburde, să se depărteze cît a vrea ea. El îi ghicise gîndul. I-l citise din priviri. Dar cînd să zvîcnească peste hotar, dincolo în țara ei, se iveau, ca ieșiți din pămînt, călăreți de ai lui Roles și o îndreptau spre cetatea regelui lor.

— Ce gînduri vă pasc? l-a întrebat Taiti pe Cothelus.

— Taiti! Vezi, să rămîi în cetatea noastră, i-a răspuns fiul lui Roles.

Taiti și-a scuturat boghiul de pe cap, răvășit de goană, l-a scuturat în dreapta și în stînga, semn că nu se învoiește.

Feciorul lui Roles s-a posomorît.

— Ce ai? Ce s-a-ntîmplat? l-a iscodit tatăl lui.

— Tată, aș avea și eu o dorință. Și aș cere să mi-o împlinești, i-a răspuns principele.

Roles atîta avea: un copil! Ținea la el ca la ochii săi din cap. Era bătrîn și Cothelus urma să-i ia, după moarte, locul la tron. I-ar fi împlinit nu o dorință, ci oricîte. Ar fi fost gata să facă pentru el război.

— Și care ți-e dorința? l-a întrebat regele pe Cothelus.

— O vreau de soție pe Taiti, i-a destăinuit el necazul lui cel mare.

Acuma s-a întunecat Roles la față.

— Nu te învoiești? s-a mirat moștenitorul tronului.

Roles se gîndise mai de mult să se încuscrească cu vecinul său, bătrân și el, și așa, după moartea lor, fiul lui să stăpînească ambele țări. Dar ce te faci cu Dapyx? Cu Zyraxes? Le cunoștea planurile. Ce nu știi regii? Taiti era făgăduită lui Costos, fiul regelui Zyraxes. I-a destăinuit lui Cothelus cum stau lucrurile.

— Taiti îi în cetatea noastră și nu le-o mai dăm, a răspuns fiul.

Atunci a sunat afară o tubă. Era tuba străjii din turnul cetății. Da veste că la poarta cea mare stau și așteaptă soli. Erau solii lui Dapyx. Solii au intrat în cetate și s-au înfățișat lui Roles. I s-au închinat. I-au dat daruri de preț. Apoi au cuvîntat:

— Dapyx, regele nostru, vă urează mulți ani de mărire și fericire, tărie brațelor oștilor voastre și belșug în hotare. Cere însă să-i sloboziți fiica.

— îi urăm lui Dapyx așistierea, tot ce ne dorește dînsul nouă. Îl poftim însă la vorbă și învoieli în cetatea noastră, le-a dat Roles răspuns solilor, i-a încărcat cu daruri și i-a lăsat să plece.

Dapyx a venit. Roles i-a spus păsul, voia fiului său, Cothelus.

— Asta nu se poate! Nu se mai poate! Taiti e făgăduită. Și vorba noastră îi vorbă. Înapoi nu ne-om trage-o. Nu este în firea noastră să ne dezicem de ce am spus o dată, a răspuns Dapyx.

— Omul leagă, omul dezleagă! Și asta e în firea lucrurilor, și-a dat o părere vicleanul Roles.

— Apoi... mai e și fiica noastră. Voia ei, a adăugat Dapyx, numai așa ca să se găsească în vorbă.

Au adus-o pe Taiti la sfat.

— Nu! a spus fata tare și răspicat.

— Să mai vedem, să mai așteptăm. Timpul este doctor mare. Vindecă! întinde pojghiți peste bube, care apoi nu se mai văd, a adăugat șiretul Roles și nu i-a dat lui Dapyx fata.

Dapyx nu a putut răbda înfruntarea vecinului, «prietenul și aliatul poporului roman». Îi știa gândurile de cucerire. Întors acasă, s-a pregătit de război. Și-a strîns în grabă oștile și s-a îndreptat spre cetatea lui Roles.

Roles știa și el ce urmează. L-a chemat într-ajutor pe romanul Crassus. Crassus atît a așteptat. I se împlinea dorința lui: să aducă sub ascultarea Romei pe cei trei regi din Sciția Minor (Dobrogea).

În vremea asta, Taiti făcea și ea socoteli să scape din capcana în care a dus-o nebăgarea ei de seamă. Ea se afla sub pază. Ziua, oamenii lui Cothelus se țineau ca umbra după dînsa. Noaptea stau la ușa ei două străji.

Într-un miez de noapte, Taiti a deschis ușa, a pășit pe prag cu două cupe în mîini, pline cu mied.

— Să beți pentru mine. E noaptea în care Zamolxis m-a dăruit tatălui și mamei mele, le-a zis fata celor două străji.

Străjile s-au codit.

— Nu vreți? îmi sînteți dușmani? Ce a zice Cothelus cînd i-oi spune?

Unul a întins mîna și a luat cupa. După el și celălalt. A luat și Taiti o cupă și au băut toți trei.

După cîteva clipite, străjile s-au prăbușit la pămînt. În băutura lor, Taiti pusese semințe pisate de cucută. Le avusese cusute într-o dungă a hainei. I le dase bunică-sa, care îi spusese: «Cine știe cînd îi avea trebuință de ele!»

Taiti a dezbrăcat o strajă, și-a pus pe dînsa hainele ostășești, i-a luat sulița, a ieșit afară, a trecut printre paznici, pe sub nasul gărzilor. S-a dus la grajd, unde și-a încălecat murgul. La poartă a făcut semne că are de dus undeva în chip grabnic o poruncă. Portarii i-au deschis și ea a zvicnit pe gura larg căscată între usciori și praguri și a zburat unde o mînau gîndurile ei.

La cîmp deschis, ostașii lui Roles și Crassus au înfrînt armata lui Dapyx. Dapyx s-a închis atunci în cetatea sa puternic întărită.

Vrăjmașii au înconjurat-o din toate părțile. Au prins a bate cu berbecii în pereții ei de piatră. De sus, de pe metereze, apărătorii aruncau în capetele celor de jos bolovani. Trăgeau cu săgeți. Erau hotărîți să nu se lase învinși. Și dușmanii ar fi bocănit mult și bine în zidurile cetății. S-a aflat însă între căpeteniile lui Dapyx un trădător, căruia îi era mai scumpă pielea lui decît toată țara. Trădătorul le-a cuvîntat de sus, dintr-un crenel, într-o limbă pe care geții nu o cunoșteau, le-a cuvîntat dușmanilor că el le va deschide, la noapte, poarta cea mare a cetății. Trădătorul așa a făcut. Apoi, cetatea a căzut. A căzut și regele Dapyx.

în vremea luptelor dintre oști, Taiti a strîns femeile, bătrânii, copiii, turmele de animale ale geților și le-a ascuns din calea cotropitorilor în peștera Keire. Ea s-a așezat la pîndă în gura surpăturii de sub stîncă.

Cothelus cu oastea lui de călăreți nu l-a urmat pe tatăl său. A adulmecat urmele Taitei. A auzit într-un loc răget de vaci, behăit de oi. Răsuna înfundat, așa ca și cum ar răbufni din fundul pământului. S-a dus într-acolo de unde venea glas de dobitoace flămânde. A ajuns la peșteră. Taiti s-a ridicat în picioare. A stat ca o statuie în fața lui.

— Taiti! O vorbă și oștile noastre și ale voastre vor lăsa armele la pământ.

— Nu! «Prietenul și aliatul romanilor) s-a dovedit a fi dușmanul geților și nu avem ce vorbi cu el, i-a răspuns Taiti.

A făcut un semn și s-au ivit femei ce purtau coșulețe de nuiele. Femeile au ridicat capacele coșulețelor și au azvîrlit dintr-însele o ploaie de vipere asupra lui Cothelus și asupra însoțitorilor lui.

Cothelus s-a făcut vînăt și a murit sub ochii Taitei.

Taiti a încălecat și, furtună, a apucat calea spre cetatea lui Zyraxes, tatăl lui Costos.

În urma ei au sosit Roles și Crassus. L-au aflat pe Cothelus mort. De minie, au zidit gura peșterii și au lăsat să moară de foame și femeile, și copiii, și bătrânii, și vitele de acolo. Așa spune istoria.

Legenda ne arată că s-a întors Taiti cu Zyraxes și Costos și au dezidit intrarea peșterii de au slobozit oamenii și dobitoacele.

Acuma, Roles și Crassus îl aveau în fața lor numai pe Zyraxes, regele geților din ținuturile de miazănoapte ale Dobrogei.

Oștile lor s-au ciocnit într-o bătălie, două. Zyraxienii au fost mai puțini și nu le-au putut ține piept dușmanilor. Taiti a născocit fel de fel de curse, capcane, pe care le-a așezat în calea urmăritorilor, într-un loc a pus ostașii de au săpat șanțuri largi și

adînci, le-au acoperit cu crengi subțiri, peste care au presărat un strat de iarbă, așa ca o cositură. Costos și tatăl lui s-au așezat cu luptătorii lor, la pîndă. Ostașii lui Crassus, în goană, s-au rostogolit în capcană, unii peste alții. Și, pînă să se ridice în picioare, să se așeze iar în linie de bătaie, zyraxienii au ucis mulți dușmani, apoi s-au făcut nevăzuți.

Într-altă parte, Taiti l-a sfătuit pe Zyraxes să-și pună ostașii să împlînte într-o ierbiște de pustă sulite cu vîrfurile otrăvite în sus. Regele a ascultat-o și a făcut cum i-a spus fata, apoi s-a prefăcut că fuge cu oastea în neorînduială. Următorii i-au zărit și au dat pinteni armăsarilor să-i prindă din urmă. Au intrat în cîmpul cu sulite. Caii s-au trezit împunși în pîntece. S-au dat unul după altul peste cap, trîntindu-și călăreții tot în vîrfuri de sulite otrăvite.

După asta, Taiti a pus ostașii de au strîns finul uscat, ce fusese cosit de pe o tarla întinsă. L-au grămădit purcoaie, purcoaie. Au sosit dușmanii. S-au bucurat că au aflat hrană pentru caii lor osteniți și infometați, de atîta goană. S-au oprit, au descălecat, armăsarii lor și-au vîrit boturile în nutreț, și au prins a-l ronțai cu lăcomie. Ostașii și-au descătărămat pieptarele, și-au descins armele și s-au întins și ei pe pămînt să-și odihnească o clipită, numai o clipită, oasele frînte de atîta hurducătură. Atunci a apărut Zyraxes cu oastea lui. I-a prins pe vrăjmași cu mîinile goale și a făcut și aici măcel, apoi s-a topit în zare.

Acum următorii călcau ca pe ace. Înaintau cu mare grijă, pipăind pămîntul pas cu pas. Au ajuns la Genucla, cetatea lui Zyraxes. Au asediat-o. Lupta a

ținut mult timp. A căzut Zyraxes, a căzut Costos, a căzut cetatea. A rămas Taiti.

Pe Taiti au prins-o ostașii lui Roles.

— Ți-a venit și ție rîndul, i-a zis regele.

— Și ție, «prieten al romanilor!» s-a răstit fata și, pe neașteptate, a smuls din mîna unui ostaș o sulită și a azvîrlit-o asupra lui Roles.

I-a împlîntat-o într-un umăr. Ostașul a ridicat sabia să-i reteze capul fetei.

— Nu! a urlat regele. Să-i scoateți ochii, a poruncit el.

Ostașii lui Roles i-au scos ochii, apoi au lăsat-o să se ducă unde o ști ea.

După asta, Taiti a bijbuit pe drumuri ca o nălucă. Își pipăia calea cu un toiag. A trecut prin cîmpii, prin locuri cu așezări de oameni.

«Fiica regelui Dapyx!» spuneau geții. Au încercat să-i dea adăpost. Ea însă nu s-a oprit din mers decît atît cît să-și potolească foamea, setea, să ațipească o clipă. Într-un loc a auzit nechezat de cal. A stat și a ascultat cu luare-aminte. După o vreme, i-a răsunat tropotul. S-a dus într-acolo de unde venea nechezatul și tropotul.

Era murgul ei. Murgul s-a oprit smîncit lîngă ea. A adulmecat-o cu nările. A sforăit pe nas a mulțumire. A bătut cu copita în pămînt. A îngenuncheat pe picioarele de dinainte și Taiti l-a încălecat. A dus-o ca vîntul în susul unei văi.

Erau locuri cunoscute. Le colindase tot călare pe murgul ei. Nu le mai vedea, dar știa unde se află. Urmărea costișa pas cu pas: urcușul, cotitura cu tufani, surpătura, pieptul muntelui, desișul. Frunzele copacilor îi mîngiau obrazii. Murgul gifia. Se opintea. Îi simțea izul de sudoare... A întors-o pe

potecă. Coboară proptindu-și pasul. Taiti aude vorbă de om. În nări prinde miros de oaie friptă. «Poiana de la izvorul pîrîului», a socotit ea.

Acolo, învălmășeală de glasuri de bărbați, femei, copii. Era tabăra geților liberi, ostași de ai lui Dapyx și Zyraxes, care nu s-au supus cotropitorilor.

— Taiiiti! a tunat o volbură de vorbe.

Taiti a descălecat. S-au îmbrățișat. A prînzit cu luptătorii ce-și statorniciseră aici adăpost pentru vremuri tari.

— Și-acum, căpetenia e cu noi! a spus un pletos.

Au urmat pentru Roles multe griji, multe nopți nedormite.

Taiti cu geții liberi cădeau ca fulgerele asupra oștilor lui. Pe ea o ducea murgul ei în frunte, mereu în frunte. Apăreau, loveau și se topeau ca nălucile.

Asta a mers așa pînă au pierit toți luptătorii din poiana de la izvorul pîrîului. Bătrânii, femeile, copiii s-au împrăștiat acuma și ei. S-a dus care pe unde l-a mînat nenorocul lui.

A rămas Taiti.

Taiti, călare pe murg, a dat, după asta, noaptea, multă vreme, singură, ocol cetății lui Roles. Venea, îi da roată o dată, de două ori, apoi o înghițea întunericul depărtărilor. Străjile o urmăreau din turnul cel mare, în lumina lunii.

A venit și Roles să vadă călărețul ce-i strică lui tihna nopții.

— Trageți, a tunat el din gură.

Cîțiva arcași au tras și săgețile au zbirnăit într-acolo, înspre călăreț. S-au înfipt în pămînt. Murgul ei a nechezat și s-a topit în noapte.

Taiti nu l-a lăsat pe Roles nici după asta să-și doarmă liniștit somnul.

în amintirea acestei fete, Taiti, dobrogenii numesc azi Taița apa pe care a urcat și a coborât de atâtea ori fiica regelui Dapyx.

PILDA LUI SCORILO

La Roma, ca și în Dacia, au fost mulți ani tulburi. Și acolo luptele pentru putere și mărire s-au ținut lanț.

Dacia, după moartea lui Burebista, s-a împărțit mai întâi între patru, mai apoi între cinci căpetenii. Brațele luptătorilor pletoși însă n-au slăbit. Nici săbiile n-au fost lăsate să ruginască. Cățărați pe piscuri de munți prăpăstioși, pletoșii stau și vegheau zările. Adulmecau zvonurile aduse de vânturi. Iarna mai ales, când gheața întindea pod peste Dunăre, coborau de pe înălțimi, treceau în iureș podul și zgâlțiau legiunile romane, așezate în Moesia. Romanii intraseră la gânduri. Aveau nopți de nesomn, în care plănuiau supunerea cutezătorilor. În for, în piețe, pe străzi, în terme, pe stadioane, la prânzurile nobililor, în loc de binețe, romanii se întrebeau îngrijorați: «Ce se mai aude despre daci?»

O seamă de căpetenii din Dacia socoteau chiar că e timp prielnic să lovească provinciile întemeiate de romani la sud de marele fluviu.

— Oștile romane se încaieră între ele și noi să așteptăm pînă s-or desmetici dumnealor, să cadă asupra noastră cu toate legiunile și cu toate mașinile de luptă? a țipat un duce la regele dac Scorilo, în cetatea Sarmizegetusa.

După duce, un taraboste. În urmă toată adunarea a prins a bocăni cu săbiile în dușumeaua de cărămidă a palatului și a striga: război romanilor!

— Acum! Nu mîine, acum! s-a auzit mai din fundul sălii un glas mînios.

— Frica? Dacii nu știu ce e frica, a tunat altul.

— Să-i lovim pînă nu-i tîrziu, și-a dat cu părerea un războinic plin de urmele rănilor pe piept, pe brațe.

Scorilo a stat, i-a ascultat, a chibzuit. I se citea pe față că nu e de părerea adunării. El a trăit atîta. Avea 40 de ani de domnie. A văzut și a auzit multe întîmplări. Știa tîlcul lucrurilor. El vedea totul ca într-o oglindă. Îi cunoștea mai ales pe romani. Într-un tîrziu a dat semne că vrea să vorbească și el. Mulțimea de glasuri a amuțit.

— Să ieșim în curte, a spus regele.

Nobilii s-au uitat unii la alții. Își dau coate. Nu-și puteau închipui ce urmează, ce vrea regele lor să facă în curte.

— Să ieșim și în curte, a bombănit un mucalit bătrîn.

Și au ieșit cu toții în curtea cetății.

Acolo, Scorilo a poruncit să se aducă doi cîini, dar nu așa niște jegăreli, ci zăvozi care s-au trîntit cu fiare sălbatice.

Un capilat a ridicat mîna în sus, semn că are de spus ceva. Scorilo i-a dat voie să vorbească.

— Am eu unul, un ciine, cît să dărîme la pămînt ursul. Numai că-i nemîncat de vreo două zile. Îl țin în lanț, că...

— Să-l aduci, i-a zis regele și omul l-a adus, ținîndu-l scurt de legătura de la gît.

— Am și eu unul, a țipat alt capilat, și l-a adus și el.

Scorilo s-a repezit în kuhnea palatului, a luat de acolo un ciolan cu carne pe el, a venit iar între mulțime și a azvîrlit ciosvîrta în mijlocul curții.

— Dezlegați-i, a țipat atunci regele la capilații ce țineau cîinii de legători.

Capilații i-au dezlegat. Și ce să vezi!? S-au repezit hămesiții să apuce ciolanul. Ciolanul era însă numai unul, iar cîinii, doi.

Și s-au trîntit dulăii, s-au flocăit între ei pînă au rămas fără lațe. Schelălăiau de durere, dar de lăsat tot nu s-au lăsat. Capilații îi asmuțeau, fiecare pe al lui, să nu se dea învins. Și trînta a ținut multă vreme, fără să poată careva să apuce osul. Ducii, taraboștii, cît au fost ei de duci și taraboști, s-au trezit prinși în stratagema lui Scorilo. S-au împărțit în două, unii cu un dulău, ceilalți cu celălalt, unii cu Ciobanu, ceilalți cu Grivei – așa-i strigau capilații.

Scorilo a stat iar și s-a uitat la sfetnicii săi. Zîmbea pe sub mustață. A văzut că i-a adus în apele lui. Într-un tîrziu a făcut semn lui Mucatru, slujitor de nădejde. Mucatru știa ce are de făcut.

A ridicat un oblon. De după oblon a zvicnit un lup. Lupul s-a trezit în mijlocul curții. Dulăii l-au privit o clipă, numai o clipă. Și-au uitat de sfada lor pentru ciolan și s-au repezit amîndoi asupra dihaniei.

Ducii și taraboștii au făcut ochii mari. L-au căutat din priviri pe Scorilo. Unii au priceput de îndată șiretenia stratagei, alții nu au priceput-o.

— Așa are să fie și cu romanii, a glăsuț unul mai deschis la minte.

— Cum adică? a întrebat altul.

— Așa, că romanii se sfișie acuma între ei pentru ciolanul puterii. Dar cînd s-a ivi primejdia se împacă și sar asupra vrăjmașului.

Nobilii s-au uitat iar unii la alții și cu toții la Scorilo. În gîndurile lor îi dau dreptate.

— înțelept bătrînul! a glăsuț unul.

— Numai că întîmplarea, ca banul, are două fețe: pe o parte e gîlceava din Roma, pe cealaltă stă neunirea noastră, a adăugat Scorilo.

Și pilda lui Scorilo, cu cîinii, a ajuns să ocolească pămîntul.

A ajuns și la Roma, unde înțelepții au scris-o pe papirus. Și papirusul a ținut-o în văzul lumii, să ia aminte și să priceapă cu toții ce e de priceput dintr-însa.

STEAGUL LEGIUNII A V-A ALAUDAE

Pe malul drept al Istrului, unde statornicise Burebista stăpînire dreaptă peste daco-moesi, romanii au întemeiat o provincie.

Au așezat în capul ei un guvernator, au adus legiuni de pază, cărora le-au zidit tabere întărite. Ochii le fugeau acuma peste fluviu, dincoace, la cîmpiile mănoase, la munții din zare, cu pîntecele plin de aur.

Regii daci le cunoșteau gîndurile. Le-au dat mult de furcă. Treceau, iarna, fluviul, pe gheață, și-i luau pe romani pe neașteptate.

Dar dacii nimiceau un castru, două. Apăreau însă, în locul lor, altele. Imperiul roman era, de la un capăt la altul, un cîmp de oști, pe care le mutau de colo, colo, după socotelile lor.

în vremea aceea, dacii erau cîrmuiți de Duras Diurpaneus, fratele lui Scorilo, și unchiul lui Decebal. Era bătrîn. Cunoscînd primejdia mare ce-i pîndea țara, și-a chemat la sine nepotul, pe care-l știa iscusit, îndrăzneț și neînfricat.

— în apele din care beau ostașii noștri cînd pleacă la luptă se oglindesc acuma steagurile cu pajuri de aur în vîrfuri. Așteaptă doar dezghețul!

— Dezghețul? Așteaptă dezghețul? Să-l aștepte! Noi însă nu adăstăm pînă or sparge puhoaiile podul, să-l fărîmițeze în sloiuri, i-a răspuns nepotul, Decebal.

Apoi, vijeliosul nepot al lui Diurpaneus a ridicat în picioare căpeteniile oștilor comate. Le-a fulgerat din priviri. Căpeteniile au înțeles că nu era vreme de

vorbe, așa că și-au rînduit cu toții cetele de luptători. La ziua sorocită și-au încălecat caii, au dat semn de plecare și s-au încolonat în urma căpeteniei celei tinere, investită cu toată puterea de regele lor.

Se zice că era o vreme de viscol ce scula zăpada de pe pămînt și-o ridica în slăvi. Întunecase zărilor. Viscolul urla și huia; huiau și şuierau depărtările. Gerul era tăios. Pișca fețele de sub bărbile stufoase ale comaiților.

Dacii, deprinși cu urgii ca astea, au coborît în lunca Istrului, au tropăit cu copitele cailor pe podul de gheață, tăind dunele de nea, strînse de vînt în calea lor. Potecile le aveau ca în palmă. Le urmau cu ochii închiși. Îi duceau telegarii ce adulmecau cu nările fiecăruia pas.

Răsuflarea le îngheța sub nas oamenilor și dobitoacelor. Caii, păroși, și cojoacele ostașilor, întoarse pe dos, prinseseră pe ele chiciură. Îi albise. Cîmp, ostași și cai albi! Totul era alb. În bărbi și mustăți, sloiuri. Se loveau unele de altele și dau clinchete ca de clopoței. Pletosii mergeau însă înainte, mereu înainte.

Au trecut podul de gheață, au urcat povîrnișul de pe malul drept al apei. Acolo, străjile romanilor. Stau în adăposturi și suflau în pumni și-și băteau cu palmele pulpele picioarelor să le încălzească.

— Ați înghețat! le-a strigat un dac.

Romanii au înghețat acuma cu adevărat. Nu se așteptaseră ca suflet de om să se încumete să pornească la drum pe o vreme cum era aceea.

— Tot sînteți voi degerați, a mai glumit unul și le-au smuls din miini, pe rînd, la toți, lăncile.

Apoi, împinși de viscol, dacii au căzut asupra castrelor în care se aflau oștile ce adăstau dezghețul.

Năvala dacilor a fost fulgerătoare și încăierarea scurtă. Romanii au lăsat, cîți au scăpat din harță, armele la pămînt. Și și-au plecat și privirile.

C. Oppius Sabinus, guvernatorul Moesiei și căpetenia oștilor romane, a căzut și el în mîinile dacilor și a plătit cu capul lui îndrăzneala Romei.

Roma avea însă destui generali. Putea trimite, în locul celui doborît de daci, nu unul, ci doi, trei. Împăratul Domițian l-a luat pe semețul Cornelius Fuscus, prefectul pretoriului, l-a luat iute cu vorba:

— Îi fi mai vrednic decît Oppius? Ori ți-i lăsa și tu ciolanele în țara bărboșilor?

Și, după dezgheț, în primăvara următoare, Cornelius Fuscus, a construit pod de vase, peste Istru, undeva în Oltenia, să-și înșiruie pe el legiunile, carele de luptă.

Decebal, acum rege în locul moșneagului, cu oștile lui, era gata să-l întîmpine pe vrăjmaș. «Să-i întindem în cale un laț în care să-și vîre gheara, cum și-o vîră vrabia ce saltă pe două picioare, holbînd ochii în toate părțile ca o zăludă», a socotit Decebal.

Ținta lui Fuscus era Sarmizegetusa. Valea Oltului ducea într-acolo. O avea însemnată pe papirus. Asta pînă la un loc, pînă trece munții. De acolo trebuiesc aflate alte căi.

Dacul însă cu oștile lui era și nu mai era. Se ivea cînd ici, cînd dincolo, cînd în față, cînd în spate, cînd în dreapta lui, cînd în stînga, cînd în mai multe locuri deodată. Îl simțea parcă și pe sus, prin văzduh, în apele Oltului, de unde scotea capul ca un balaur.

Generalul intrase la mari griji. Știa că are în fața lui un vulpoi.

După o vreme, Decebal n-a mai fost niciunde. Nu s-a mai arătat prin preajma cotropitorului. Nici urmă de oști dace!

«Năluciri!» și-a zis romanul și și-a îndemnat legiunile la drum.

Au urmat ei așa, fără să mai simtă iz de sarici, au urmat zile și nopți în șir. Mergeau, poposeau, prânzeau, dormeau noaptea cu pază.

Dar paza nu mai auzea decît huhurezii, urletul unei lupoaice, chiscuit de vulturi. Erau semnele pe care și le trimeteau cetele de daci să știe ce au de făcut acolo! Liniște! Nici adieri de vînt. Cerul senin. Senin ziua, senin noaptea.

S-au ivit munții în zare. Fuscus și-a trimis înainte călăreți să dibuie ascunzișurile în care ar putea adăsta vulpoiul. Au cercetat dosuri împădurite, văi întunecoase, cotituri, rîpe; au privit coamele munților. Nimic! Au intrat mai adînc în defileul rîului. Tot nimic.

Iscoadele lui Fuscus au ajuns pînă la porțile cetății Tilișca. Și aici liniște. Cetatea părea pustie.

«Asta nu-i a bună! a mai chitit romanul. În pămînt n-au intrat; într-altă țară nu s-au dus. Aici sînt! Dar unde?» Generalul cunoștea iscusința adversarului. Așa, nu s-a culcat pe o ureche. Înainte, însă cu mare grijă, gata să dea piept cu pletosii în fiecă minută.

În față aștepta el să se ivească oștile căutate de atîta timp. Lăsase și în urmă, unde și unde, grupuri de călăreți, așezate în întărituri făcute în grabă, ba din pămînt, ba din piatră, din bîrne groase. Aveau poruncă să fie și ei numai ochi și urechi.

A mers generalul, a tot mers pînă a obosit, nu atît de drum, cît de grija de a nu cădea într-o capcană

întinsă de Decebal. «De ce ți-e frică nu scapi», spune un proverb. Așa a fost și cu Fuscus.

De cu seară, și-a alcătuit el tabăra pe malul Oltului, la loc ferit.

Cercetase din vreme împrejurimile, dungă cu dungă, îndoitură cu îndoitură. Își trimisese iscoade în toate părțile, pînă la mari depărtări. A întins în jur întărituri de piatră și birne. Noaptea, pe marginea cercului, străji îndoite; la căpățiul lui, om de nădejde; în jur, o sută de lăncieri.

Au cinat și s-au culcat. Au dormit ca-n paturile lor din Roma, somn adînc, nestingherit de nimeni și de nimic. Dimineața, deșteptarea. Gustarea.

Acum însă s-a-ntîmplat ce s-a-ntîmplat. S-a-ntîmplat ceva ca-n poveștile auzite de general prin părțile de răsărit ale lumii, ori ca-n vis. Între ei, între romani, daci: un dac, un roman; un dac, un roman!

Cînd au venit? De unde au răsărit? Din pămînt? Din apele Oltului? Au mărșăluit ieri, alaltăieri cu ei? Au dormit împreună? Cine să știe? Destul că s-au privit o clipă, apoi, fără nici o vorbă, s-au năpustit unii asupra altora.

Și falangele, și cohortele generalului s-au topit om cu om. Pe unii i-au doborît dacii la pămînt, pe alții i-au prins. Se spune că, spre seară, mai erau în picioare doar stegarul și cei din jurul lui.

Dacii i-au numărat. S-au repezit asupra lor numai atîți cîți apărători se aflau în preajma acvilei de aur. Au luptat ostaș cu ostaș. «Dacă înving romanii, le dăruim steagul», a spus un pletos.

Steagul trebuia apărat, scăpat. Dus împăratului, ce se oprise dincolo de fluviu. Acolo aștepta el vești de la Fuscus. Acolo urma să-i ducă măcar steagul

legiunii. Împăratul n-avea cum să se întoarcă nici el în Roma fără steagurile oștirii.

Stegarul și apărătorii din jurul lui au împuns în dreapta, au împuns în stînga, au mușcat cu dinții din carnea dacilor. Ei purtau fala Cetății Eterne, Roma. Dar au căzut unul cîte unul; au căzut romanii, au căzut dacii. Mai erau doi: un dac și un roman. Stau dacii, sta Decebal, care se-nvoise la lupta dreaptă, stau și așteptau sfîrșitul.

Romanul l-a străpuns pe dac cu sulița. Dacul s-a repezit orbește cu capul în pîntecele stegarului, l-a răsturnat la pămînt, i-a pus genunchii pe piept și cosorul sub bărbie.

— Dai steagul? l-a întrebat bărbosul.

— Nu-l dau, a gemut romanul.

Și dacul i-a smîncit din mîini prăjina cu acvila de aur, a azvîrlit-o peste umăr la ai săi, a mai hîrîit o dată din piept, apoi s-a prăvălit peste vrăjmaș. A rămas nemișcat, cu ochii ațintiți la drapelul legiunii a V-a Alaudae, ce se afla acuma în mîinile lui Decebal.

Pe malul Oltului, undeva în defileul Turnu Roșu, mulțime de luptători daci și romani, ciopîrțiți, zăceau unii peste alții. Între ei, semețul general Cornelius Fuscus.

Al doilea comandant de oști romane sta răpus la picioarele lui Decebal.

Dacii au strîns de pe pajiștea înroșită în sînge morții, i-au ostoit sub glie, laolaltă, comați și împlătoșați. Au înșirat în fața lor prinșii și s-au îndreptat cu ei spre cetățile din munții Orăștiei.

în frunte, un ostaș roman, cu drapelul legiunii lor, aplecat spre pămînt.

SOLDAȚI DE LEMN

«Decebal, regele dacilor, era priceput în ale războiului și iscusit la faptă... meșter în a întinde curse, viteaz în lupte. El a fost mult timp, pentru romani, un potrivnic de temut». Așa spun istoricii din vremurile acelea despre vulturul din cetatea Sarmizegetusa.

Și cum era căpetenia, așa erau și luptătorii lui.

Grea și cumplită a fost bătălia din anul 88 de la Tapae. Au luptat cotropitorii, s-au apărat dacii. Legiunile împlătoșate s-au izbit de piepturile pletșilor, alăturate unul lângă altul. Și, ca în atâtea rînduri: zăngănit de săbii, de sulii, ce se încrucișau cu tărie, bubuit de scuturi de fier, de lemn, iz de sudoare, de sînge proaspăt, fierbinte!

Atît! Nici un vaiet, nici un scîncet! Au căzut daci, dar au căzut romani, zice-se, cîte doi și trei de fiecare apărător. Nici unii, nici romanii, nici dacii nu s-au clintit să se dea un pas înapoi. Nu știai care va învinge. Romanii însă veniseră în Dacia cu oaste cît să nu o încapă pămîntul. Au mînat din urmă în bătălie mereu alte și alte legiuni. Cădeau rîndurile din față, năvăleau peste trupurile celor rostogoliți la pămînt alți și alți luptători. Numai așa au izbutit romanii să cîștige bătălia.

Ostașii lui Decebal s-au împutînat. Unii au căzut în luptă, alții stau să-și oblojească tăieturile și împunsăturile de săbii și sulie.

Le trebuia timp pînă să-și strîngă iar rîndurile, să-și adune puteri noi. Trebuia însă închisă calea spre cetatea de scaun a țării, spre care se îndrepta

gîndul generalului Tettius Iulianus, comandantul cel mare al oștilor romane.

E adevărat că pînă acolo, pînă la cetățile așezate pe sprîncene de stînci, mai era cale de făcut. Apoi codrii aveau atîtea locuri dosnice, bune de pîndă; atîtea cotituri, bune de înfruntat dușmanul; urcușuri și coborîșuri greu de trecut. Mai era apoi Decebal, meșter în a întinde curse. El a pus în calea năvălitorilor fel de fel de obstacole, capcane, momeli.

Așa, pe un povîrniș de munte, ce se afla în calea cotropitorului, a plăsmuit o mare armată. Voia să le arate romanilor că el, Decebal, scoate din pămînt, din iarbă verde, atîtea oști încît să le stăvilească drumurile spre inima țării. Și-a pus anume oamenii de au scurtat arborii dintr-o pădure, așa că i-a lăsat cît e înălțimea unui om, a așezat alături de fiecare trunchi de copac arme. Din depărtare, mulțimea de trunchi scurtați aducea a oaste, gata să pornească la luptă.

Istoria spune că lucrurile s-ar fi întîmplat apoi întocmai cum a socotit iscusitul apărător: romanii, văzînd atîta ordie de luptători, au stat și au chibzuit dacă trebuie or nu să meargă înainte.

«Daci! Or fi plini codrii ăștia de daci», a zis unul, și au făcut calea întoarsă spre tabăra lor.

O legendă, ajunsă de-a lungul vremilor, din gură în gură, pînă la noi, și nescrisă încă de nimeni, glăsuiește însă altfel:

— Oști! Oști fără seamăn de multe! a răcnit din toate puterile o ștafetă întoarsă de pe căile pe care căutase urmele dacilor retrași din lupta lor de la Tapae.

— Oști!? Năluciri! De unde oști? Oștile comașilor zac la picioarele noastre, s-a răstît căpetenia la ștafeta lui ce părea cuprinsă de spaimă.

Ștafeta însă o ținea pe a lui:

— Am văzut oști! O pădure de oști.

Căpetenia, înciudată, urmată de garda sa, s-a dus să vadă chiar el ce e și ce nu e.

— O șiretenie a dacului, a spus căpetenia cînd a văzut soldații de lemn.

S-a întors la tabăra lui, și-a încolonat cohorta și a pornit-o într-acolo. O ducea să-i arate de ce s-a speriat ștafeta lui. Oastea romană a intrat în codrul cu copacii retezați la înălțimea unui om.

— Dacii?

— Dacii au intrat în pămînt, unii morți, alții de vii, a glăsuît un roman.

Dar, încă una! Printre soldații de lemn, grămezi, grămezi de crengi cu un strat gros de frunze pe ele. Păreau a fi paturi în care parcă dormiseră de curînd oameni. Din loc în loc, vetre de foc cu tăciuni gata să se stingă; resturi de mîncare, feși pline de sînge.

— Tabăra dacilor! s-a mirat unul.

— Tabără păzită de momii, a spus altul.

— Dacă nu mai au oști!

— Fac șiretlicuri!

— Joacă de copii!

— Și-au părăsit în grabă așternuturile.

— Ne-au simțit pe noi.

— Sînt calde încă, a observat unul, care pipăia așternutul de frunze.

Era seară și căpetenia și-a slobozit cohorta să-și pregătească aici înnoptatul.

Ostașii romani și-au descins armele, platoșele. Au cinat, apoi s-au trîntit pe saltelele moi, cu aromă de

rășină. Au ațipit îndată. Osteneala marșului i-a cufundat degrabă într-un somn adînc. Sforăiau unii, se zvîrcoleau alții ca în lupta terminată abia de cîteva zile.

Doar santinelele de pe margini erau treze. «Dacii s-au topit de frica noastră, dar ce mai știi? S-a găsi și la ei un năzdrăvan, care să dea prin întuneric o fugă încoace!» le-a spus căpetenia.

Colo, după ce a trecut bine de miezul nopții, cînd și paznicii moțăiau rezemați de trunchii retezați la înălțimea unui om, au ieșit dacii de sub paturile de crengi, cu saltele de cetină pe ele. Au apucat în grabă armele romanilor, au «adormit» o strajă ce da să țipe, ce se trezise prea devreme și era să-i dea de gol. S-au topit în întunericul codrilor, unde au stat pînă ce razele soarelui au împuns creasta muntelui. Atunci undeva, pe aproape, a sunat o tubă. Îi dase glas unul, un dac, ce stătuse de pază în dosul unui pietroi, de pe sprînceana dealului.

Era semnalul de năvală.

S-au trezit străjile romanilor, s-au trezit ostașii și au zvîcnit din așternuturi. Au dat să pună mîinile pe arme. Ia însă, săbii, sulite de unde nu-s!

A năvălit oastea comaiților în tabăra romanilor, a năvălit din toate părțile. Voiau să nu le scape nici unul, nici un roman. Așa, cohorta semețului a căzut toată în mîinile dacilor.

Căpetenia romană a stat apoi în prinsoare și a socotit: «Un pic de minte, de istețime, face mai mult decît o sută de alae.»

ARDE SARMIZEGETUSA

Iliada înfățișează cititorului eroi și lupte de legendă, cum omenirea nu ar fi cunoscut altele ca acelea.

Iată încă un episod istoric cu nimic mai prejos decât cel petrecut în jurul Troiei. Fapte întâmplate cu adevărat, săvârșite de eroi adevărați, pe locuri cunoscute și în vremi știute de toată lumea, încep să prindă și ele miez de legendă. Nu s-a găsit încă pana care să le aștearnă pe hîrtie în stihuri, în cînturi, cum e epopeea lui Homer.

Noi nu ne gîndim la atît. Nu ne încumetăm la așa ceva. Vrem numai a povesti cîte ceva din îndrăzneala și vitejia străbunilor noștri, din eroismul lor care strălucește atît de tare, încît văpaia focului de atunci a străbătut peste vremi pînă la noi.

Roma se înălța falnică pe malurile Tibrului. Luptătorii acestei cetăți învinseseră și aduseseră sub ascultarea împăraților săi țări după țări, cu tot ce au avut ele, cu căpetenii, oameni și avuții. Acum își așteptau rîndul alte neamuri, cu alte întinderi de pămînt și ape.

în vremea împăratului Traian, Roma simțea însă un ghimpe în coastă: Decebal stăpînea o țară mai mică, dar mai mîndră și mai bogată decât toate cele pe care apucaseră romanii a le îngenunchea.

Munți, dealuri, șesuri, lunci, o grădină ca un rai! Pe cîmpii, holde; pe dealuri, vii și pomet; în păduri, vînat; pe pășuni, turme de vite și herghelii de cai; prin poieni, prisăci de albine; în pîntecele munților, aur. Bărbații, feți frumoși cu adevărat, născuți cu

paloșele în mâini; femeile, zîne cu făpturi de marmoră, cu părul în culoarea spicelor de grâu; ochii lor, fărîme de cer senin. Copii, puzderie zburdînd și deprinzînd meșteșugul săbiilor încovoiate, al arcurilor, Luau, de mici, vulturii din zbor; răpuneau fiara ce se da la turmele pe care le păstoreau pe pășuni.

Peste toate astea se mai adăugau și altele: înaintașii lui Traian purtaseră cu dacii războaie, cu biruinți cînd de o parte, cînd de alta. Să-i îngenunche pe daci, romanii n-au putut. Acum, mai la urmă, regele Decebal înfrînsese oștile împlătoșate ale Romei. Le făcuse una cu pămîntul. Îi ucisese generali vestiți. Steagul unei legiuni, cu mulțime de prinși, sta zălogit în cetatea învingătorilor, semn al tăriei lor. Ba, Roma îi plătea cutezătorului din vistieria ei bani mulți; îi da meșteri dintr-ai săi, să-i zidească cetăți și întărituri; ofițeri să-i muștruluiască oștile.

împărați și regi îl slăveau pe Decebal.

Sarmizegetusa sta mîndră pe înălțimi de munți, înconjurată de întărituri așezate pe sprîncene de stînci. Într-însa, bogății ca-n povești. Era acolo și Decebal, cu luptători ca-n legendele grecilor.

Clagino, ostaș neînfricat, îl însoțise pe Decebal în Moesia, unde l-a prins viu pe Sabinus Oppius, la Turnu Roșu, unde l-a doborît pe Cornelius Fuscus. Uthis, fiica regelui, îl așteptase să se întoarcă din luptă. Acuma îi oblojea o împunsătură dintr-o pulpă, făcută de o suliță vrăjmașă.

Dar mai era și sfetnicul lui Decebal, tarabostele Reburus. Reburus avea un fiu, Reburus și el. Reburus cel tînăr, bine legat, cu barba mijind, cu pletele pînă la umeri – spune o legendă – stase tot

timpul în cetate, cu ochii după frumoasa Uthis. Uthis însă nu-l lua în seamă mai mult decît că îi răspundea cuviincios la „bună ziua”.

Fiica lui Decebal îl îndrăgise pe Clagino. Și regele îl alesese pentru Uthis tot pe Clagino.

— îl vrei pe Clagino? l-a întrebat Reburus, tatăl, pe Decebal.

— Acum nu-i vreme de asta. Sînt altele înainte. Ne pîndește romanul, i-a răspuns regele.

Tarabostele a înțeles însă ce era de înțeles, a înțeles că Decebal îl are la inimă pe celălalt și i-a devenit dintr-o dată dușman.

Avea acum dacul un dușman dintr-ai lui, în cetate, și altul dincolo de Dunăre.

Traian știa de fir-a-păr cele din trecut, cunoștea vitejia dacilor, aflase despre bogățiile fără seamăn din Sarmizegetusa. Aurul mult de acolo mai ales și înfrîngerile suferite de înaintași nu-l lăsau în pace. Și, ce și-a zis? Pînă cînd mai putem răbda, mai putem aștepta? N-avem oști care să împresoare și să-i spargă zidurile Sarmizegetusei? Să pătrundem într-însa? Să o ștergem de pe fața pămîntului? Să stăm pînă ne-a scula Decebal în cap neamurile supuse Romei? Ba și altele, slobode?

Traian și-a repezit iscoade în Dacia, să vadă, să audă, să afle gîndurile dacului. Și iscoadele l-au întîlnit pe Reburus, tatăl.

— Vi-l dau viu în mîini, i-a zis tarabostele trimisului lui Traian, cînd a auzit că împăratul îi făgăduiește coroană și scaun de domnie în Dacia, în locul lui Decebal.

Și Traian și-a pornit acum oștile, pe toate cîte le avea, alcătuite din romani, sarmați, mauri, marocani, iagizi, și cine să mai știe de la cîte

neamuri au fost strinse armii aduse de împărat împotriva vecinului său! Destul că nu li se ştia numărul, atît au fost de multe. Şi-a ales dintr-ai săi pe cei mai destoinici generali. Şi-a luat şi ingineri, şi meşteri, care să-i construiască poduri, drumuri, castre, altare pentru zei, monumente.

în fruntea tuturor, împăratul.

Decebal şi-a strîns în jur taraboştii. Le-a iscodit gîndurile.

— Intrăm de bună voie în sclavia Romei? Ne dăm ţara pe miinile romanului? Aurul nostru va intra în vistieriile cotropitorului? Vom merge, în lanţuri, în urma carului lui Traian?

Unii au ridicat glas tare, zicînd că nu. Că nu se învoiesc la nici una din cele spuse de regele lor, la ce-i aşteaptă dacă îşi pleacă frunţile în faţa vrăjmaşului. Alţii au clătinat din capete, semn de îndoială.

Au fost unii care au tăcut. N-au spus nici o vorbă, nici că-i albă, nici că-i neagră. Între ei, Reburus.

— Fricoşii să ia aminte la Clagino, le-a zis regele celor ce-şi clătinaseră capetele vrînd să-i ruşineze că s-au speriat numai de atît, numai de veştile pe care le dase el, regele.

Cu toţii au privit spre Clagino. Clagino avea pe faţă urme de tăieturi de sabie.

— Iară cei ce tac, să tacă. S-a uitat la Reburus. Ei îşi tîrguiesc şi îşi cumpără libertatea de la vrăjmaş, dînd ca preţ ţara întreagă, i-a dat Decebal pe faţă gîndurile tarabostelui.

A pus apoi Decebal de a sunat din turnul cetăţii Sarmizegetusa tuba cea mare. Au auzit-o pîndarii de pe culmi de munţi, de dealuri, şi i-au mînat cu tubele lor glasul mai departe. L-au mînat din pisc în

pisc, din culme în culme, pînă le-au auzit străjile din Piatra Roșie, Blidaru, Căpîlna, Vîrful lui Hulpe, Craiva, Tilișca, apoi s-a dus și mai departe peste așezările de pe povîrnișuri de munți, din văi, de pe malurile rîurilor, ale pîraielor. Răspunsul s-a întors tot așa, spunînd că au auzit căpeteniile chemarea.

Și a sosit în grabă sub zidurile cetății pedestrimea, călărimea.

Unii purtau săbii curbe, paloșe curbe, alții lănci, alții arcuri cu tolbe de săgeți la șold. Mai aveau scuturi din lemn, din piele de bou, argăsită. Fieștecare purta la cingătoare un cosor.

Reburus nu era între ei.

L-aduc eu! 'L-apuc de barbă și-l tirăsc la picioarele tale, a spus Clagino.

Și Clagino a ncălecat, a zbughit-o pe poarta cetății și s-a pierdut pe potecile ce duceau la așezarea lui Reburus, ce se afla în preajma Appuliei.

Reburus însă nu mai era acolo.

Dar s-au urnit oștile din loc, unele dintr-o parte, altele din alta, și-au deschis drumuri prin munți, prin văi, au clădit poduri peste ape, adăposturi de noapte. Duduia văzduhul de troncanitul roților ce purtau berbecii grei, baliștile, proviziile, de tropotele călărimii, de pașii pedestrașilor, de strigăte, de porunci.

Acuma a picat la poarta cetății, ca adus de vînt, Reburus, fiul.

Uthis l-a zărit. A poruncit să i-l aducă.

— Unde e tarabostele, tatăl tău? l-a întrebat ea.

— Iertare, frumoasă Uthis! Iată sabia bunilor și străbunilor casei noastre. Sub ea va cădea capul vînzătorului!

— Tatăl tău!?

— Nu mai este tatăl meu!

Atunci s-a izbit ușa de perete și în prag a apărut Clagino. Se-ntorsese fără fugarul pe care făgăduise să-l târască de barbă în fața lui Decebal.

Apoi a venit ziua în care oștile vrăjmașe au stat față în față.

Erau în pasul Tapae.

Decebal cu oastea lui aștepta de-a curmezișul, pe șaua muntelui, coborâtă în jos, de pe povârnișurile din dreapta și stînga. Dacii se proptiseră pe loc de păreau crescuți acolo din pământ, că aveau rădăcini în pământ. Privirile le erau aprinse. Ardeau ca focul. Mîinile, încheștate pe săbii, pe sulite, pe arcuri. Răsuflarea lor isca vînt, vijelie.

Ridicaseră deasupra capetelor balaurii cu gurile căscate, prin care urlau de huia văzduhul.

Decebal sta și el și aștepta. Aștepta clipa în care să dea semn să pornească ai lui la luptă. Părea liniștit. Nu! Nu era liniștit.

în fața lui, oști împlătoșate, cu coifuri pe creștete, coifuri cu coame de colilie, cu scuturi în stînga și sulite în dreapta, cu genunchere, cu sandale în picioare. Acvilele de aur străluceau în vîrfurile steagurilor. Șirul oștilor romane, în urmă, nu avea sfîrșit.

împăratul, călare pe cal, neclintit ca o statuie din Roma. Ochii, țintă înainte. Îl căuta pe Decebal. L-a zărit. Li s-au întîlnit privirile. S-au înclinat unul către celălalt, semn că s-au văzut.

Alături de împărat, Reburus, tarabostele Reburus.

Dincoace, lîngă Decebal, Reburus, fiul. Tatăl și fiul, față în față, vrăjmași. S-au văzut și ei.

Căpeteniile au ridicat în sus săbiile, au pornit să sune, dintr-o parte tubele, din alta trîmbițele.

Rîndurile de ostași din față au pornit unele spre altele. S-au întîlnit. S-au tăiat în săbii și s-au împuns cu sulitele. Au căzut toți. Le-au urmat alte și alte rînduri.

S-a năpustit apoi în luptă grosul oștilor. S-a făcut învîlmășeală. Învălmășeala se învolbura, scădea, se rărea. Scădea într-un loc, creștea într-altul. Se lupta pedestrima, se lupta călărimea. Se învăluiau unii pe alții pe dedeparte prinzîndu-se în cercuri largi. Apoi strîmtau cercurile pînă se trezeau iar față în față. Așa romanii, așa dacii.

A intrat în luptă Decebal. Era acolo unde i se răriseră rîndurile. Tăia în dreapta, izbea în stînga. După el, pletoșii.

A intrat în luptă Traian și ucise pe mulți dintre daci. Dar romanii doborîți de ostașii lui Decebal erau atîți, încît împăratul nu avea unde să-și pună piciorul. Iar cei ciopîrțiți de săbiile încovoiate, de cosoare, își așteptau rîndul la oblojeală. Felcerii însă nu mai aveau feșe, sfîrșiseră legăturile. Traian n-a stat la gînduri, ci și-a sfîrtieat în grabă cu mîna lui cămașa, a făcut-o fișii, fișii și le-a dat să lege cu ele rănile luptătorilor săi.

S-au trezit acuma față în față. Reburus, tatăl și fiul. Și-au încrucișat săbiile. S-au luptat. Tatăl i-a făcut fiului său o creștătură în obraz, apoi l-a împuns sub coastă. Fiul a căzut. Atunci a sunat încetarea bătăliei.

Au învins romanii.

Traian a ridicat altar și-a adus, pentru cei căzuți, jertfă.

S-a dus acum Clagino în tabăra romanilor. I s-a înfățișat împăratului.

— Cer să-mi dați trupul lui Reburus, fiul, i-a cerut dacul.

împăratul i l-a dat. Clagino l-a aflat pe cîmp, l-a luat în spinare și l-a dus în cetatea lor. Frumoasa Uthis l-a zărit. A tresărit. S-a apropiat de el. I-a mîngîiat cu palma obrazul, în jurul tăieturii.

Reburus a deschis ochii.

— Trăiește, a strigat ea.

Apoi l-a îngrijit chiar Uthis. I-a spălat rănilor, i-a dat din mîna ei cu lingura sorbitură. În scurtă vreme l-a pus pe picioare.

Venise iarna. Oștile romanilor stau în tabere întărite. Meșterii comați băteau în covălii fierul să făurească alte săbii, alte sulite.

Ostașii se căleau în harțe, în suișuri și coborîșuri pe munți, în călărie. Așteptau primăvara, cînd urma să-i înfrunte iar pe cotropitori.

Frumoasa Uthis, Clagino și Reburus, împreună. Clagino părea însă posomorît. Nu mai era singur cu Uthis. În gîndurile ei s-a furișat, poate, încă unul, Reburus, socotea el.

Primăvara, luptele cu romanii s-au dat sub zidurile cetăților dacului. Pînă acolo au străbătut cotropitorii. Clagino ținea piept vrăjmașului într-o întăritură, iar Reburus într-alta.

Ostașii împăratului au adus berbecii cu bot de fier, baliștile, funiile, scările, au bătut în porți și în pereții de piatră pînă i-au spart.

S-au trezit față în față, nu Reburus cu fiul său, ci cu Clagino. Clagino l-a mpuns pe bătrîn sub coastă. Dar tarabostele a azvîrlit o sulită romană și i-a înfipt-o dacului în umărul stîng.

Pe trădător l-au ridicat romanii. Aveau nevoie de el. Iar pe Clagino l-a dus Reburus, fiul, în spinare

într-altă cetate, unde i-a purtat de grijă tot frumoasa Uthis. Îi lega rana, îi da sorbitură cu lingura. L-a pus repede și pe el pe picioare.

A urmat apoi pacea.

— Ținurăm piept, unul la atîți! Ținuturi dace pustiite, cuprinse sub ascultarea dușmanului, a glăsuیت Decebal mai mult pentru sine.

— Și-acum ne dăm în mîinile romanului? a întrebat Clagino, îngrijorat.

— Un... răgaz, a gîndit tare regele.

Apoi, Clagino și-a luat în seamă ostașii, iar Reburus pe ai săi. Trebuiau căliți pentru ce va urma. Oștile cotropitorului se aflau doar dincolo, peste doi, trei munți. Se socoteau stăpînii ținuturilor cucerite.

Frumoasa Uthis, cu țesutul, cu împletitul. Trebuiau cămăși, feși, atîtea! într-ascuns, călărea. Asampaios, ostașul ei credincios, îi aducea murgul, în zori, ori pe-nserat, o lăsa să încalece și nălucă se făcea pe potecile codrilor. Asampaios, în urma ei, ca la o bătaie de săgeată.

Regele știa și el și-o lăsa pe Uthis să colinde, în spinarea calului, desișul pădurilor.

într-un revărsat de zi, fata pică în poiana din mijlocul codrului. Acolo, Clagino și Reburus.

— Să mă ucizi, îi spusese Clagino lui Reburus.

— Nu, să mă ucizi tu, a cerut Reburus.

Uthis a auzit. O îndrăgiseră amîndoi pe Uthis. Dar și prietenia lor era mare. Așa, fiecare voia să o lase celuilalt.

— Atît? Numai atît? Unul din doi! Și romanul? i-a întrebat Uthis.

Ostașii au aplecat capetele spre pămînt.

— Și capul trădătorului? a mai zis fata.

Reburus s-a uitat în lături.

— întâi cotropitorul, sortii războiului cu romanii, a încheiat Uthis, fiica lui Decebal, și a zvîcnit în spinarea murgului, de a făcut calea întoarsă, în cetate.

La Drobeta, «Traian făcu un pod de piatră peste Istru, pentru care nu găsesc cuvinte de laudă așa cum s-ar cuveni», spune un istoric. Douăzeci de stâlpi de piatră cioplită se ridicau cu o sută cincizeci de picioare deasupra apei. De la unul la altul, de la un stîlp la altul, se bolteau arcuri măiestrit țesute din lemn tesluit în dungi. Peste arcuri, podine, iar pe de lături meșterii au așezat balustradă.

Au început apoi să duduie podinele podului. Ziua, noaptea, duduiau întruna, fără să tacă o clipită măcar. Au trecut peste ele legiuni după legiuni. Șirul lor avea un capăt la Roma și celălalt undeva dincolo de Tapae. Curgea ca o apă ce tot vine și nu se mai sfîrșește. Tăcuți, ca mușii, ostașii, pe jos, călări, în care, mărșăluiau, mărșăluiau și iar mărșăluiau.

Unde se duceau? Cu cine aveau să lupte? Cine e vrăjmașul atît de temut încît să ridici împotriva lui atîta puhoi de luptători? Nici Roma nu cunoscuse pînă acuma o armată alcătuită din așa de multe legiuni, strînse la un loc. Le avusese și mai înainte, dar una, o legiune se afla în Galia, alta în Maroc, în Mesopotamia, în Macedonia, în Egipt. De data asta, împăratul le-a îndreptat pe toate spre Dacia.

Dacia trebuia adusă sub ascultarea Cetății Eterne. Pentru asta, urma ca Sarmizegetusa să fie spulberată de pe coama muntelui pe care sta, iar vulturul dintr-însa prins, înlănțuit și tîrît în fața senatorilor.

Așa planuri își făcuse împăratul.

în Sarmizegetusa, sfat cu căpeteniile:

— Să împinzim munții cu ostași care să pice în calea romanului din mai multe părți deodată, a zis Decebal.

— Să sune tubele și ici și colo, și pe un pisc de stîncă și pe altul, și în față și în spate, în dreapta vrăjmașului și în stînga lui, a adăugat un pileat.

— Iară Clagino să se ivească cu ostașii lui, pe neașteptate, o dată pe sprîncenele înălțimilor de pe malul Sargețiului, altă dată dincolo de Marusiu (Mureș).

— Reburus să-și poarte ceata în părțile de răsărit. Eusir să le ațină calea pe cursul Alutusului...

Eusir? Eusir nu era de față la sfat. Eusir fugise și el în tabăra romanului.

Toți și-au azvîrlit privirile spre Reburus, fiul.

— Reburus, fiul, ne-a făgăduit capul tatălui său, trădătorul, s-a auzit un glas de femeie. Era al lui Uthis.

— După Reburus, Eusir.

— Și Mucatru! a tunat un glas din gura ușii ce se deschisese chiar atunci.

— Și Mu-ca-tru! a scandat Decebal, apoi s-a sculat în picioare.

După el, ceilalți. Stau și așteptau să vadă ce a mai zice regele.

— Zamolxis și-a deschis, se vede, larg porțile cerului. Și le-a deschis așa ca să străbată printr-însele, nu cîte unul, ci gloate, gloate de suflete de ostași daci, a mai spus Decebal și le-a făcut semn că de-acum numai săbiile din mîini le mai au drept pavăză.

Dacii nu se temeau de moarte. O căutau, dar nu se dau cu una cu două. Mureau cu doi, trei vrăjmași în brațe.

Și Traian, de astă-dată, «făcu războiul mai mult cu pază, decît cu înfocare». Dacii apăreau ca nălucile, cînd dintr-o parte, cînd din alta, cînd din mai multe locuri deodată, izbeau ca trăsnetul, apoi se topeau în desîșul codrilor.

Clagino îl lovise și el pe dușman la o cotitură a apelor Sargețiului.

Într-un zori, sta la pîndă. Ținea palma streașină deasupra ochilor. A simțit atunci, pe umăr, o mîină. Și-a întors privirile înapoi.

— Uthis, a spus el.

Uthis era.

— Cîți? Cîți romani îmi dai să-i duc regelui? a întrebat fata.

Clagino a aplecat ochii spre pămînt. Uthis s-a azvîrlit în spinarea murgului și s-a topit în desîșul pădurii. În urmă, Asampaos, ostașul ei credincios.

Încolo, undeva, în părțile de răsărit, Reburus, fiul, se afla în grea încheștare cu romanii care își statorniciseră tabără la Angustiae (Brețcu). Reburus rupsese aripa din stîncă inamicului. Împingea ostașii încercuiți spre o surpătură de stîncă în vîrfurile căreia lăsase el cîțiva comați, gata să rostogolească peste vrăjmași bolovanii strînși acolo sus.

În partea cealaltă a stîncii sta Uthis și-l urmărea pe Reburus.

După o vreme, jos, la poala pietrii, s-a făcut liniște. Romanii, încheștați din toate părțile, se apăraseră, cît se apăraseră. Acum aruncau armele la picioarele dacului.

Atunci a simțit și Reburus pe umărul lui o mână. A întors capul să vadă cine e.

— Uthis, a spus și el.

— Cîți? Cîți îmi dai să-i duc regelui? l-a întrebat și pe el.

Reburus i-a arătat prinșii. I-a spus:

— Pe toți! Nu, stai, stai să adunăm coifurile celor doborîți la pămînt.

Și dăcii lui Reburus au cules de pe scăfirliile romanilor uciși coifurile. Le-au dat prinșilor să le poarte ei.

Așa, Uthis a dus regelui romani cu două și trei coifuri pe cap, puse unele peste altele.

Traian făcuse însă în jurul munților Orăștiei un țarc larg de oști, închis din toate părțile. A înaintat pas cu pas, și a cucerit munte cu munte.

Romanii se aflau în primăvara anului 106 sub zidurile Sarmizegetusei. Reburus, tatăl, sta în cortul său. Aștepta să sfarme oștile lui Traian porțile, zidurile, să străbată în cetate, unde împăratul să-i așeze pe creștet coroană de rege.

Într-un miez de noapte, la intrarea cortului lui Reburus, tropot de pași. Se ridică draperia ușii și apare în fața lui un roman.

Romanul salută în felul lui și spune:

— împăratul! La împărat!

Reburus l-a urmat pe ostaș. Afară, gardă romană. Garda l-a dus pe căi ocolite, printre soldați și străji romane, în cetate.

— împăratul a cucerit Sarmizegetusa? a întrebat trădătorul.

Însoțitorul nu i-a răspuns cu nici o vorbă.

În cetate, ostașul roman și-a ridicat coiful de pe cap, și-a descins armele.

— Uthis! s-a bîlbîit tarabostele.

Uthis i l-a înfăţişat fiului acestuia pe tarabostele trădător Reburus.

A venit acolo şi Decebal.

— Ți l-am adus, i-a spus Uthis lui Reburus, fiul.

Reburus, fiul, și-a luat de la șold sabia încovoiată a străbunilor lui și i-a strigat tatălui său:

— Zamolxis te izgonește din rîndul seminției tale!

Romanii au făcut spărturi în zidurile Sarmizegetusei. S-au încleștat cu cei dinăuntru. O ultimă încleștare. Apoi torțele romanilor au căzut în lemnărie și cetatea a fost cuprinsă de flăcări. Un rug din care zvîcneau vîlvătăi. Vîlvătăile creșteau, scădeau, năvăleau în dreapta, în stînga, vrînd parcă să-i prindă pe cotropitori în limbile lor de foc.

Ardea Sarmizegetusa.

BRISTENA, FIICA DACILOR

Vremea a dăltuit în piatră o sarică cu glugă colțuroasă în creștet, pe care a cîrpoșit-o apoi cu petice de mușchi negru-verde.

Din depărtare, piatra pare o femeie ce stă în picioare, dreaptă, nemișcată. Lumea îi spune BABA.

Se zice că, mai înainte, femeile îi duceau ba un cocoloș de mămăligă cu brînză, ba o oliță cu lapte, i le aduceau, i le așezau la picioare și se depărtau în vîrf degetelor, să nu le simtă.

Unii au surprins piatra întorcînd capul după trecătorii de pe drum; își ridica încetișor colțul glugii de lespede și mizea dintr-un ochi, apoi își lăsa perdeluța pe față și încremenea iar.

Și se mai spune că baba asta are mulți copii. De unde să-i aibă? De unde are baba atîția copii? Asta îi povestea războiului lui Decebal cu rîmlenii.

...Că s-a dus vestea despre bogățiile țării asteia, despre munții ei de aur, pînă la Roma. Și pe împărații Romei nu-i mai încăpea pămîntul: aveau în stăpînire mări și țări cu robi fără seamăn de mulți – și lor tot nu le ajungeau. Își puseseră în gînd să cucerească toată suflarea de om ce se afla atunci pe pămînt.

Așa, au pornit cu război și peste țărișoara lui Decebal. Acuma, ce să spun, știe o lume întreagă cum au luptat dacii, bărbați și femei, și cum au fost zdrobiți de rîmleni.

Numai că la război au luat parte și copiii dacilor. Așa, dacii îi așteptau acum pe rîmleni în cete, cete, prin munți.

— Unde or fi dușmanii? și-a întrebat un taraboste ceata lui.

— Eu am să aflu, zice Bristena, fetița unui luptător.

— Cum ai să afli?

— Așa, că am să mă duc cu mieluseii la păscut iarbă.

Zis și făcut: a luat cu ea încă doi copilași mai mici, frățiorii ei și cu câțiva berbeci s-a apropiat de tabăra dușmanilor.

— De unde aveți voi berbecii ăștia? au întrebat-o rîmlenii.

— Din turmă.

— Să ne arătați și nouă turma voastră! s-au răstit ostașii la copii.

Și Bristena a adus cu ea o sută de ostași rîmleni, prin Cheie, spre fundătura Velii, unde s-au trezit înconjurați de daci.

— Așa, fata tatii, ni-i puseși în palmă, i-a zis taică-său. Dar pe frățiorii tăi unde i-ai lăsat?

— Ostateci!

— Ostateci?

— Ostateci. Dar îi aduc și pe ei. Și încă cu mare alai.

— Cum «cu mare alai»?

— Cu oaste rîmleană, pe care să o așteptați și să o cinstiți cum se cuvine.

Așa, Bristena n-a mai spus nimic, ci a luat din mîna unui rîmlean prizonier scutul și de la altul lancea, și s-a dus cu ele la rîmleni.

— Unde-s soldații noștri? a întrebat-o mînios mai-marele oștirii.

— Unde să fie? Vă așteaptă. Au pregătit un ospăț: o leasă de jăratric plină cu berbeci în frigări!

— Să te credem? a întrebat unul mirat de o veste ca asta.

— Păi, de ce au trimis ei scutul și lancea asta? Ca să aveți încredere.

— Bine, dar să nu ne porți cu vorba, că apoi ți-a sta capul unde îți stau picioarele, îi zice mai-marele oștirii, arătându-i tăișul unei săbii.

— Cum să vă duc cu vorba!? se miră fetița.

— De ce nu au trimis un soldat de ai noștri? o mai întreabă el, neîncrezător.

— Pe cine să trimită, că au dat și de muntele Bulzul de Aur și acum se muncesc să-l sfarme în bucăți, zice fetița.

— Un munte de aur?! se miră rîmleanul.

— Un munte de aur! își întărește fetița spusele.

— Dar oastea lui Decebal unde e? o mai întreabă comandantul.

— Dacii au pierit cu toții în luptă, la Dierna, la Tapae, la...

Comandantul rîmlean luptase și el la Dierna și la Tapae, așa că i-a dat fetiței crezare.

Acum, Bristena și-a luat frățiorii de mînă și, cu pază la spate, i-a dus pe rîmleni prin Cheie, acolo unde le pregătiseră dacii primirea.

Aici se trezesc ei cu pietroaie rostogolite de pe creștetele stîncilor.

— Așa ne fu vorba? se răstește soldatul la fetiță, cu sabia ridicată în vînt, gata să-i reteze capul.

Dar, în clipa aceea, un bolovan mare l-a luat de pe picioare și el s-a răsturnat pe spate. Bristena i-a ridicat de jos sabia și, cu frățiorii de mînă, s-a furișat printre pietroaiele din Cheie, pînă la ceata lor.

Și au pierit și aici mulți rîmleni, că dacii au coborît apoi de prin munții din jur și i-au prins din toate părțile, ca în clește.

Dar rîmlenii nu s-au lăsat și, pînă la urmă, i-au învins pe daci.

Tatăl Bristenei a fost prins și dus în robie.

— Vreau să-l scap! i-a zis fetița tarabostelui ei.

— Cum ai să-l scapi?

— Așa, că m-oi înfățișa iar la dușmani.

Bristena și-a potrivit acum părul băiețește, s-a îmbrăcat cu haine de copil și, desculță, mîna din urmă doi vițeluși.

— Unde-i duci? s-a răstit o strajă dușmană la băiețel.

— La păscut! răspunde el.

— Atunci să-i lași cu ai noștri, i-a zis ostașul, și i-a luat vițelușii băiețașului.

— Să-i păstoresc eu, s-a rugat el.

— Să-i păstorești pe toți, și pe ai noștri.

Băiețașul a ajuns păstor la ciurda de vite a rîmlenilor. Și dușmanii nu au mai luat seama la prichindelul cu ochii vii ca de veveriță. Ba, băiețașul le mulgea vacile și le da ostașilor să bea lapte.

— Așa... Cum te cheamă?

— Țimoca.

— Așa, Țimoca, să păstorești vacile și să ne dai lapte, i-au zis dușmanii.

Dar Țimoca era numai ochi și urechi. Într-o zi a văzut un șir de robi, mînați din urmă de ostași dușmani.

— Unde-i duceți? a întrebat un rîmlean.

— Să taie muntele de aur, i-a răspuns ortacul lui.

Țimoca a auzit unde îi duceau pe robi. L-a zărit între ei și pe taică-său. Noaptea au poposit în Veree.

Țimoca s-a strecurat printre străji pînă la el, l-a îmbrăcat în haine rîmlenești și așa, în chip de ștafetă, taică-său s-a înfățișat la comandantul cioporului de robi.

— Aduc porunca să-i întorci pe drumul Uzii, i-a zis ștafeta.

Acum, ceata de robi, urmată de paznici, s-a înfundat în codrii Uzii, de pe muntele Bulzul de Aur, unde au căzut în mîinile dacilor, care i-au slobozit.

Dar războiul a împuținat luptătorii daci; bărbați și femei erau din ce în ce mai puțini. Bristena a strîns copiii de prin sate.

— Ce să faceți voi? a întrebat-o tarabostele.

— Îi ducem pe vrăjmași în partea cealaltă și apoi voi îi luați din urmă.

Așa au făcut: o sută de copii, cu Bristena în frunte, au prins a lărmui pe povîrnișul Rachișului, intrînd și ieșind din codri. Rîmlenii i-au zărit din depărtare. N-au mai stat să ia seama că is copii și s-au rînduit în linii de bătaie, într-acolo. Așa, dacia i-au înghesuit din urmă pe vrăjmași, în strîmtoarea dintre stînci, unde i-au măcinat pe toți.

Într-o noapte întunecoasă, fetița s-a strecurat în cortul comandantului rîmlenilor și i-a luat scutul și sulita, lăsîndu-i vorbă: «Să vii după ele!» Altă dată le-a dezlegat, noaptea, caii de la iesle și le-a dat drumul prin păduri.

— Bristena! Să mi-o prindeți, a urlat comandantul rîmlenilor, care aflase despre isprăvile fetei îndrăznețe.

Și au prins-o pe fetiță, au legat-o în lanțuri, că abia le putea tîri după ea. Au pornit-o ostașii pe drum, spre mai-marele lor. Dar, în dreptul Babei, s-a ivit de după pietroi bătrîna.

- Ce-a greșit? i-a întrebat femeia pe ostași.
- Ne-a prăpădit mulți luptători, zic aceia.
- Fetița asta?! se face a se mira bătrâna.
- Fetița asta! îi răspund ostașii.
- Și unde o duceți acum?
- La mai-marele nostru, să-i taie capul, pe care să-l trimită la Roma.
- Sărăcuța! Parcă i-ar fi sete! Să o lăsați să bea un strop de apă, a mai zis bătrâna și i-a dat să soarbă o gură de udătură din ulciorul ei, apoi baba s-a făcut nevăzută.
- Tu ești Bristeana? a întrebat-o rîmleanul, cînd i-au înfățișat-o ostașii lui.
- Eu îs Bristeana, a răspuns fetița fără frică.
- Apoi, iaca, ți-a venit și ție rîndul. Să-i retezi capul! a poruncit el ostașului de la spatele fetiței.
- Ostașul a scos sabia și, pe loc, harș, a izbit cu ea, să-i reteze capul Bristenei.
- Dar sabia a făcut «țnnn!» și s-a rupt în două.
- Au adus altă sabie și iar «țnnn!» și sabia s-a frînt în două.
- Cum?! Se rup săbiile de gîtul fetiței? se întrebau rîmlenii.
- Ostașul mai încercă o dată, de două ori, de nouă ori, dar toate săbiile se frîngeau de gîtul fetiței.
- De ce se frîngeau săbiile? Păi, baba i-a dat să bea apă din ulciorul ei fermecat. I-a dat și a prefăcut-o într-o piatră vie: fetiță de piatră, cu mîini, picioare, gură, nas de piatră, numai ochii îi erau vii și avea grai.
- Ce să facă acum rîmlenii cu Bristena? Au trimis-o la Roma, împăratului lor, să vadă și el ce fel de luptători sînt în Dacia.

— De piatră!? s-a mirat împăratul cînd a dat cu ochii de fetiță.

— La voi oamenii sînt de piatră? a întreat-o unul.

— Toți sînt tari și neclintîți, ca pietrele, a răspuns cu curaj fetița.

Dar, pînă la urmă, rîmlenii i-au învins și pe daci și le-au cucerit toată țărișoara. Și au strîns de prin munți mulți robi, pe care i-au trimis în țara lor. Au strîns și copii, mulți copii, băieți și fetițe, i-au făcut ciopoare și i-au pornit și pe ei pe drumul fără capăt al robiei.

Nici plînsul, nici oboseala pruncilor nu au muiat inimile ostașilor, care îi mînau din urmă, ca pe oi.

Însă, aici, în Cheie, baba din piatră le-a auzit vaietele. Și-a ridicat gluga de lespede de pe ochi, să vadă ce o mai fi și asta. Cînd a zărit cîrdul de copii, mînați din urmă ca oile, a zvicnit din adăpostul ei și s-a proptit în calea generalului.

— Unde-i duci? l-a întreat ea.

— La Roma.

— De ce îi duci la Roma?

— îi duc împăratului nostru.

— Ce să facă împăratul vostru cu plodurile astea mărunte?

— Să-i vîndă prin tîrguri!

— Ca pe oi?

— Ca pe oi!

— Să mi-i vinzi mie.

— Să ți-i vînd ție?...

— Să mi-i vinzi.

— îi avea cu ce să-i cumperi?

— Oi avea.

— Daaa... nu așa, un crițar, doi.

— Nu un crițar, doi.

— Aur!

— Aur! îi răspunde baba și îl duce pe rîmlean la Peștera Preușa, plină cu aur.

Generalul a încărcat atunci din peșteră o sută de care cu aur, pe care le-a pornit pe drumul Romei, însoțite de ostași cu săbii și sulite.

Numai că, în Cheie, cînd să-și ia tălpășița pe urmele carelor, generalul s-a răzgîndit.

— Haide și copiii! a poruncit el.

— Așa ne fu vorba? îl întreabă baba.

— Aurul e prea puțin, zice el.

— Prea puțin? Să-ți mai dau, îi făgăduiește ea.

— Să-mi mai dai, se învoiește rîmleanul.

Și baba l-a dus la peștera Bogzuțului, de unde lacomul a mai încărcat o sută de care cu aur.

Dar, în Cheie, a dat a-i porni iar la drum pe copii.

— Cum? Tot nu-ți ajunge aurul? l-a întrebat baba.

— Nu-mi ajunge! s-a răstit generalul.

— Să-ți mai dau!

— Să-mi mai dai!

Și baba l-a dus la peștera Bedeleului, de unde a încărcat altă sută de care cu aur.

— Să mergem! s-a răstit el iară la soldații lui, făcîndu-le semn să ia și copiii.

— Ho! Stai! Stai să te satur eu de aur! i-a strigat baba.

— Mai ai și alt aur? s-a mirat generalul.

— Mai am. Am cît dorești! Am atîta aur, încît să satur toată Roma, i-a zis femeia.

— Scumpi ți-s copiii! se miră generalul.

— Mai scumpi decît tot aurul pămîntului! Și scump ai să-i plătești tu!

— Să-i plătesc eu? se înfurie generalul.

— Să-i plătești tu!

- Cum să-i plătesc?
- Cum se plătesc toți robii!
- N-oi fi eu robul tău?!
- Ba îi fi.
- Roob.! urlă cela, de a răsunat toată valea Cheii.
- Dar, pînă una, alta, să-ți dau ce ți-am făgăduit.
- Aur!
- Aur!

Și l-a dus baba la muntele Bulzul de Aur.

— Hăăă! s-a mirat rîmleanul cînd a văzut un munte de aur.

— îl vezi?

— îl văd!

— Ți-l dau!

— Pe tot?

— Pe tot. Dar să te văd cum ai să-l urnești din locul lui.

— Cum? Cu robi!

— De unde robi?

Și rîmleanul a adus ceata de copii și i-a pus să sfarme muntele în pietre mărunte de aur, pe care să le încarce în care, să facă un șir cu un capăt la Roma și cu celălalt aici, în Cheia, și să treacă prin fața împăratului o sută de zile și tot să nu se mai sfîrșească.

— De ăștia îmi ești!? îi mai zice baba, cînd a văzut copilașii scurmînd cu degetele lor, să dezghioace muntele de aur.

Rîmleanul nu a mai avut vreme să asculte vorbele femeii. El a pocnit din bici și a plesnit copiii peste spinări, zorindu-i la treabă.

Bătrîna, dacă a văzut-o și pe asta, dacă a văzut lăcomia și răutatea omului, a făcut cu mîna ei uscată un semn, și copiii au împietrit în fața

vrăjmaşului, adică s-au făcut pietroaie; numai că pietroaiele erau ca nişte statui de aur.

— Ce-i asta? s-a răstit generalul la bătrână.

— Nimica toată!

— Cum «nimica toată»?

— Tu nu vezi?

— Ba văd statui de aur.

— Dacă le vezi!?

— Să le duc la Roma!

— Ba îi face bine să te bolovăneşti şi mătăluţă aici, lângă copilaşii noştri.

Generalul a simţit atunci că îl cuprinde o răceală ca de piatră. Dar, ce mai atîta vorbă? Rîmleanul s-a făcut şi el pietroi, aici, la poalele muntelui de aur. Numai că ochii nu i-au împietrit. Şi nici limba nu i-a împietrit. El vedea, auzea şi vorbea ca mai înainte.

— Ce-am făcuut! Ce-am făcuut! se bocea viteazul din pietroi.

— Te-ai prins în laţ, ca un sticlete prost! îi zice baba.

— în laţ?

— în laţul robiei!

— Eu, rob!?

— Tu rob!

— Să mă slobozi!

— Să te răscumperi!

— Să mă răscumpăr? Cum să mă răscumpăr?

— Cum se răscumpără toţi robi!

Generalul din pietroi a dat poruncă ostaşilor lui să alerge, să ajungă din urmă carele cu aur şi să le întoarcă înapoi.

— Nu vreau aur! i-a zis baba.

— Dar ce vrei?

— Să-mi întorci din robie pe toți tații și pe mamele copilașilor ăstora, i-a cerut baba.

— Că tații lor or fi pierit în război! zice cea.

— Atunci îmi dai alții în loc, cîte doi de fiecare tată și mamă.

Și s-au întors din robia rîmlenilor de două ori atîția bărbați și femei cîți tați și cîte mame au avut copiii din Cheie. Baba l-a despietrit apoi pe general și l-a lăsat să se ducă în țara lui.

A despietrit și copiii.

Numai că s-a pornit al doilea război cu rîmlenii și baba a bolovănit iar toți copiii satului. Dar acum i-a făcut pietroaie, nu statui de aur.

Asta ca să nu-i mai ia vrăjmașii și să-i ducă la Roma.

CHIUPUL DE APĂ

Întîmplarea s-a petrecut în anul 106, în cetatea de pe stîncă Piatra Roşie.

Doi băieţi îi căzuseră în lupta de la Tapae. Tatăl se retrăsese odată cu toate oştile puse de Decebal să apere gurile văilor ce duceau spre aşezările şi întăriturile din munţii Orăştiei. Acuma lupta pe meterezele cetăţii de la Piatra Roşie.

Femeia lui cocea, în cuptoarele din redută, turtă de mei pentru luptători. Bristena oblojea tăieturile şi împunsăturile de săbii şi sulite ale ostaşilor. Catur, fratele ei, ultimul copil al lor, care, pînă nu demult hoinărise prin poieni cu cîrlanii la păscut, se afla şi el în cetate. Căra cu un chiup, de dimineată şi pînă seara, apă de la cisterna cetăţii. Se împuţinaseră ostaşii, aşa că fieştecare sta zi şi noapte stană neclintită unde îl aşezase căpetenia lui. Acolo le aduceau să îmbuce ceva ţinînd privirile spre adîncurile de la poala muntelui, acolo aţipeau, pe rînd, o clipă, de-a-mpicioarele, cu ochii deschişi, ca huhurezii. Copilul îşi umplea chiupul, apoi trecea din om în om, turna apă într-un linguroi de lemn şi-i da să bea celui care îi făcea semn că-i e sete.

Slăbănogii, femeile, ţîncii le aduceau luptătorilor bolovani, săgeţi trebuitoare, vipere închise în coşercuţe, pe care să le verse în capetele vrăjmaşilor. Nimeni nu sta cu mîna în gură. Fiecare avea ceva de făcut. Lui Catur asta i-o daseră în grijă: să potolească setea celor ce stau la pîndă pe buzele zidurilor.

A cărat Catur apă zile, săptămîni și luni în șir. Dar în cisternă, apa a prins a se împutîna. De unde tot ieși și nu mai pui, de la o vreme se isprăvește. Cetatea le era împresurată de romani, iar izvorul se afla tocmai la rădăcina muntelui, așa că ei nu aveau cum să mai înprospăteze cisterna. Catur a văzut și el cum scade apa de băut.

«Scade apa, scad și puterile de luptă», a socotit băiatul. Începuseră a-i miji tuleiele sub nas, iar în minte se înfiripase înțelegerea lucrurilor, a întîmplărilor, a faptelor ce se petreceau în preajma lui. Îl căliseră și pe el nevoile luptelor, pe care le cunoștea de atîția ani.

Vremea era și ea nemiloasă cu asediații. Daseră căldurile și setea era tot mai mare. Ostașii îi făceau băiatului din ce în ce mai des semne să le aducă apă de băut. El umplea acum chiupul numai pe jumătate. Mai la urmă l-a umplut pe sfert. În linguroi turna tot mai puține picuri, numai atît cît să le sfîrșie pe limbile învăpăiate.

A început să li se usuce ostașilor cerul gurii, să hîrșie din gîtlejuri. Li se brăzdează de arșiță buzele cu tăieturi adînci și scorojeală. Copilul vedea și ofta. Împutîna mereu udătura. O împutîna că nu mai avea de unde să ia. Nu se mai afla decît pe fundul rezervorului, ca de un lat de mînă.

Catur a dosit într-un ol cîteva sorbituri de apă, de care să nu afle nimenea. Să-i picure atunci cînd n-a mai fi în cisternă nici strop, să-i picure pe buzele celui care dă semne de sfîrșeală, unei lehuze, unui ostaș ce moare, ca să-i ușureze sfîrșitul, a socotit vajnicul ortac al luptătorilor. A ascuns apoi olul într-un loc pe care-l știa numai el.

Copilul aștepta ploaie. O aștepta ca să-i umple cisterna. Dar ploaia nu a venit. Cerul, senin; soarele, pîrjol. Ostașii așteptau să cadă noaptea rouă, pe care să o lingă de pe firele de iarbă. Dar nici rouă nu a căzut.

A trecut multă vreme, în care ostașii doar că și-au amăgit setea.

Ziua mai ales li se tăia răsuflarea. Din locurile lor de pîndă nu s-au mișcat nici acum. Stau gata să se azvîrle asupra romanilor care s-ar ivi sub sprînceana meterezelor.

Aveau în cetate cîteva dobitoace. Răgeau vacile, nechezau caii, behăiau oile. Le frigea și pe ele arșița lăuntrică. Lărmuiau și trăgeau să rupă opritorile. Omul rabdă și tace. El pricepe firea lucrurilor.

Pricepe de ce trebuie să rabde. Animalul însă îi animal. Mănîncă atunci cînd îi e foame, bea apă cînd îi e sete. Cînd nu le are, le caută.

Acuma însă erau priponite la iesle. Catur le auzea și i se rupea inima de mila lor. Le ducea apă într-un hîrdăiaș și le lăsa să-și moaie și ele buzele, să soarbă o înghițitură, numai cîte o înghițitură.

— Să le taie pe toate, a poruncit căpetenia cînd l-a văzut odată pe Catur ieșind din țarcul dobitoacelor.

Și le-au tăiat. Așa e la război.

Romanii au simțit ce se petrece sus, în cetate.

— Așa! Dar să-i mai lăsăm olecuță pînă or scoate limbile de un cot, de arșiță, a zis sutașul lor.

Și i-au mai lăsat, dar au întărit paza în jurul cetății. Iscodeau crenelurile, porțile cetății, povîrnișurile stîncii pe care era cocoțată cetatea. Așteptau să se ivească pe metereze daci care saltă armele în sus, semn că se dau de bună voie prinși în mîinile lor. Dacii nici gînd n-aveau de așa ceva. Erau

hotărîți să piară de sete, ori să deschidă porțile și să se năpustească asupra vrăjmașului, să moară în încăierarea cu el. Știau că așa le mai împuținează luptătorii.

— Romanii! Romanii! Romaniiii! au huit într-o dimineață văzduhurile cetății.

Străjile din turnurile de pază simțiseră încă de cu noapte țîștuieli și tîrșiieli pe povîrnișurile muntelui. Au dat de știre căpeteniei.

Căpetenia și-a slobozit pe funii, pe întuneric, iscoadele, care s-au întors cu știrea: urcă, urcă pedestrașii, împing în sus berbecii cu bot de fier, baliștile, urcă din toate părțile. Așa se face că dacii stau gata să sară asupra lor. Așteptau doar strigătele paznicilor din turnuri.

Vrăjmașul se așteptase să dea doar cu berbecii în poartă o dată, de două ori, să-i facă lobdele de lemn țândări și să dea buluc în cetate, unde să-i afle pe daci întinși la pămînt, uscați de sete ca broaștele pe vreme de secetă. Cînd au auzit chiotele străjerilor, au înlemnit.

în clipita aceea au și început să curgă de sus bolovani, rășină aprinsă, tăciuni înjîrdați, ploaie de vipere, știubeie cu albine și mai ales potop de săgeți. S-a deschis și poarta cetății pe care au bujit bărboșii de i-au luat pe romani în vîrfurile săbiilor, ale sulitelor.

A fost o încăierare în care au căzut și daci, dar s-au rostogolit pe povîrniș, fără număr, vrăjmași arși, fripți, cu capetele sparte de pietroaie, cu mădularele picioarelor fărîmate, crestați de săbiile încovoiate ale însetaților de pe metereze.

La urmă, dacii au cărat în cetate armele și uneltele de luptă, părăsite de asediatori: sulite, cîngi, scări,

funii, baliști, berbeci, pe care le suiseră romanii pînă sub zidurile meterezelor. I-au împins de la spate în cetate pe ostașii cu coif, prinși vii în harță. Apoi au scîrțîit iar țițînele de fier neuns și peste canaturile porții comății au lăsat stinghii de lemn, de le-au proptit, cum fuseseră mai înainte.

Așa erau dacii: mureau și înviau; înviau și mureau. Era destul să adulmece dușmanul, că se și sculau din zăcăreală, din groapă, și dau năvală asupra lui.

Romanii nu s-au lăsat nici ei doborîți de spaimă. Au adus sub cetate alte cohorte, alte baliști, alți berbeci cu botul de fier. Au așteptat alt prilej de încăierare.

Vestea despre izbînda luptătorilor pletosi de la Piatra Roșie a trecut în zbor peste colinele dealurilor și ale munților, de a ajuns în celelalte cetăți. A ajuns în cetatea de pe Vîrful lui Hulpe, la Blidaru, Sarmizegetusa, unde se afla și căpetenia cea mare a dacilor.

În depărtări s-au aprins, pe creștete de stînci, facile, focuri. Noaptea luminau, gata să aprindă cerul. Era semn că cei de acolo au știre despre îndrăzneala cu care i-au înfruntat ei pe cotropitori.

Într-un zori, în cetatea Piatra Roșie a răsărit pe pragul unei uși ce stase pînă atunci sub lacăt, a răsărit ca din pămînt regele. Venise din Sarmizegetusa. Se strecurase printre vrăjmași pe cărări dosnice. Sta în picioare și-și privea luptătorii. Unii își dau la toci săbiile, alții își cîrpeau ȋtarii; unii își oblojeau tăieturile, își fereau în scîndurele oasele frînte. Străjile, străji, la locurile lor. Își uitaseră de dogoarea setei.

Supt la față, Decebal părea îngîndurat, dar îndîrjit. Se vedea că era nedormit, nehotodit. Își muta

privirile de colo, colo, de la un ostaș la altul. În colțul gurii i se înfiripa un zîmbet dulce-amăriu.

Îi îmbărbăta din priviri. Știa lipsa mare de apă din cetate. Îi dogorea și lui gura de sete. În drum aflate apă, dar n-a voit s-o guste măcar. De vreme ce ostașii lui rabdă cu tărie, nu se cade ca el să se arate mai slab decît ei. Catur nu-i știa gîndul. A adus olul dosit de el. În ol se mai aflau cîțiva stropi de apă. L-a întins regelui.

Regele însă l-a ferit cu dosul mîinii în lături. A arătat spre ostași.

Apoi, apa s-a isprăvit de tot.

Luptătorilor li se împăienjeniseră privirile de atîta foc ce-i ardea pe dinlăuntru. Nu mai aveau chip să țină armele în mîini. Catur nu s-a mai arătat între ei nici cu chiup, nici fără chiup. Nu-l mai așteptau. Știa că cisterna e goală. «L-a mistuit și pe el setea», au chibzuit cîțiva. Urma să o dezlege într-un fel: să se usuce de vii, ori să deschidă porțile și să dea buzna peste vrăjmaș. Să cadă ei, dar să-l mai împruțineze o dată și pe cotropitor. Alta n-aveau ce să facă.

Atunci, iaca feciorul. Sta în picioare pe pragul pe care stătuse regele. Avea în brațe chiupul plin cu apă. Ostașii au chiuit una de au răsunit văzduhurile. Catur le-a potolit flăcările din măruntaie cu cîte o înghițitură de udătură. Le-a dat așa ca să le ajungă la toți. El știa măsura, știa cîți oameni sînt. Le-a turnat atît cît să fie doar de un deget apă pe fundul linguroiului.

Și, după asta, Catur a adus în fiecare dimineață un chiup plin cu apă. De unde? Asta o știa numai el. Ostașii nu l-au întrebat de unde și cum o rostuieste.

Erau bucuroși că își potolesc setea și așa pot să țină, ca mai înainte, armele în mâini.

Tatăl lui Catur îl lua pe băiat în zilele de luptă, lângă el, pe metereză. Îi făcuse un arc pe puterile lui, cu coarda bine întinsă și-l deprinsese să tragă în romani.

— Vezi tu mogîldeața de colo? Se ascunde în tufiș. Tu să tragi între ramuri, i-a zis și omul a tras acolo.

A tras apoi și copilul. După o vreme, săgețile au prins a nimeri tocmai unde voia el.

— Numai că, vezi tu, mă țincule? Vrajmașul are în față scut, iar pe piept platoșă pe care săgeata nu le străbate. Urmează să-l iei la ochi cînd stă cam într-o dungă, într-o parte, să-i țintești subsuoara. La subsuori n-are decît cheutori. Și printre cheutori este destul loc pe unde să-l străpungă fierul săgeții, l-a mai dăscălit taică-su.

Copilul a luat aminte ce i-a spus bătrânul luptător și a încercat-o și pe asta. A stat la pîndă, și-a luat ținta în vârful săgeții și, cînd dumnealui a stat olecuță mai așa, mai cu stînga spre el, zbrrrr! a slobozit moartea spre vrăjmaș de l-a mușcat sub brațul stîng.

Acuma, Catur se lua la întrecere cu taică-su și cu alți luptători. Nu se lăsa mai prejos decît ei. Avea ochiul ager, brațul tare și inima de foc. Nu s-a mai despărțit de arc. Tolba îi era mereu plină cu săgeți. Se aflau într-însa și săgeți de-ale romanilor.

— De unde le ai? l-a ispitit taică-su în vreme ce încerca una.

— De unde le am? De acolo! Copilul a arătat cu mîna spre romani.

— Cum de acolo!? s-a mirat omul.

Catur l-a dus pe ostaș de mînă spre metereză, a ingenuncheat, și-a pus o săgeată în arc și a tras.

— Trage și tu, i-a zis el. Nu sta. Pune-i mai întii semn.

Luptătorul a făcut ce i-a spus băiatul, și-a crestat săgeata, a pus-o în arc și a tras.

— Să tragă și Naparis, a cerut copilul.

Napolis a făcut pe săgeata lui două creștături, a pus-o și el în arc și a tras. Băiatul a luat bine seama unde au căzut romanii țintiți de ei.

În dimineața următoare, ce să vadă luptătorii? Catur sta iar acolo unde a stat regele. Ținea cu dreapta chiupul plin cu apă, iar sub brațul stîng avea săgeți și sulițe.

— Ce sînt astea? l-au întrebat fîrtații lui, nedumeriți.

— Ce să fie? Săgeți și sulițe. Iaca și o spadă! le-a răspuns băiatul și a aruncat brațul de arme la picioarele lor.

Erau arme romane. Între ele și săgețile lor cu creștături.

— De unde le ai? l-a întrebat iar taică-su, înciudat.

— De unde le-ați azvîrlit voi.

Adică, năzdrăvanul, ușurel cum era, se strecurase noaptea, pe unde numai el știa, se strecurase devale, la poala cetății. Acolo smulsese din trupurile dușmanilor căzuți săgețile trimise de daci, a mai cules de pe jos și altele, și dintr-o piramidă a smuls arme romane și, țuști cu ele în locuri dosnice, de unde a făcut calea întoarsă la ai lui, tot pe unde venise.

Bătrânul luptător și-a îmbrățișat copilul. Unul l-a încărcat pe umăr și l-a purtat prin cetate, să-l vadă ostașii și să ia aminte la îndrăzneala lui.

După asta, Catur a lăsat puține zile în care să nu se ducă, în amurg, în zori, ori noaptea, jos, la poala stîncii unde își umplea chiupul cu apă, smulgea din trupurile vrăjmașilor săgețile trase de el. Știa locul unde căzuseră romanii luați în țințele lui. Acolo nu pierdea vremea bijbiind. Făcea ce făcea cît ai bate din palme și se topea după o cotitură dosnică.

Aducea acuma și săgeți și apă.

Căpetenia cetății l-a luat pe băiat la întrebări:

— Cine ți-a destăinuit calea?

— Regele, i-a răspuns Catur fără ocol.

Adică, cetatea avea o cale subpămînteană pe care n-o știau decît mai-marii oștilor. O săpaseră tocmai pentru lipsuri ce trebuiau împlinite în chip tainic. Galeria ducea pe sub zidurile cetății pînă în coasta cea mai prăpăstioasă. De acolo cobora o cărăruie adăpostită de jnepeni și mărăciniș, șerpuită pe trepte de colți de piatră, ieșiți din pămînt ca acele. Adică nu era o cărăruie tăiată de mînă de om, ci dibuită de copil cu piciorul.

Regele îl luase pe Catur de mînă și-l dusese pe acolo pînă la pîrîul ce făcea sub umărul muntelui un ochi de apă. Și lui Catur atît i-a trebuit.

Și treaba asta a dus-o copilul o bună bucată de vreme fără stînjeneală. Într-un rînd însă, cînd a scos Catur capul din gura tunelului, l-a și tras degrabă îndărăt. La bulboana de unde lua el apă sta un roman. I-a văzut mai întîi umbra întoarsă în undă cu capul în jos. Se plimba înapoi și încolo. Sta de pază.

Băiatul, nici una, nici două, a pus o săgeată în arc, a țintit și a tras. Săgeata a nemerit unde o trimisese el. S-a repezit acolo, și-a smuls de la subsuoara dușmanului săgeata, a împins în prăpastia de

alături mortul, și-a umplut chiupul, apoi, ca unul ce a isprăvit bine ce avea de isprăvit, s-a furișat pe unde venise și așa a ajuns la ai lui, în cetate.

Ziua asta a stat, de dimineată pînă seara, pe muchea zidului în partea de unde se zărea ochiul de apă, să vadă ce se întîmplă acolo.

Romanii au adus altă santinelă. Santinela sta și privea în toate părțile.

Ce să facă băiatul? Să se mai ducă? Să-și lase ortacii cu gura arsă? Să jinduiască un strop de udătură? Nu! în zorii următori, a făcut ce făcuse și ieri. Adică a ajuns iar la gura tunelului, i-a zărit în apă umbra romanului, întors cu capul în jos, a pus săgeata în arc și a tras, s-a furișat la bulboană, a smuls săgeata din stîrvul romanului, l-a împins și pe asta în prăpastie, și-a umplut chiupul și hai cu el la luptătorii din cetate.

Catur ușurel era, pas de pisică avea, iuțeală în mîini tot așa, îndrăzneala nu-i lipsea, calea o știa pe de rost, așa că a dus trebușoara asta zi de zi, adică mai mult în zori, ori în amurg.

Acuma, într-un rînd, cînd iese din tunel, Catur, se uită, se uită.

La bulboană nu mai era paznic. «Ce să fie?» s-a întrebat el. S-a lăsat pe povîrniș mai mult tîrîndu-se. Cînd să zvîcnească de după o tufă, zărește romanul. Sta la pîndă sub un pietroi. În virful săgeții nu-l mai putea lua. S-a tîrît pe pîntece pînă în dosul bolovanului, și-a smuls de după cingătoare cosorelul, a țîșnit în fața lui și, cît ai clipi din ochi, și-a trimis vrăjmașul pe lumea ceealaltă. I-a azvîrlit trupul în prăpastie, a luat apă și și-a văzut de cărările lui.

Dar, într-un zori, cînd să iasă din gura tunelului, romanul l-a și împuns cu sulița. I-a găurit pîntecele. Dacul nu și-a pierdut cumpătul, i-a azvîrlit olul în obraz, apoi s-a năpustit pe neașteptate asupra lui, l-a doborît la pămînt, i-a cules de jos șpanga și i-a făcut și el ce-i făcuse lui vrăjmașul. Și-a pus apoi pumnul în spărtura din foale și s-a tîrît cum a putut în cetate.

În cetate a zăcărit pe un braț de paie. Bristena l-a oblojit întruna cu unsori și buruieni, să-l însănătoșească.

Catur aștepta să se pună pe picioare, să-și ia trebușoara lui de la capăt.

DACUL ȘI CEZARUL

Împăratul Traian avea obiceiul să cerceteze împrejurimile unde urma să se încaiere cu vrăjmașul. Însoțit de lăncieri, se strecura, cînd nici nu te așteptai și acolo unde nu se gîndea nimenea să-l întîlnească.

Așa, în vremea războaielor cu dacii, împăratul căuta – spune legenda – drumul prin care să cadă în spatele întăriturii ridicate de Decebal, undeva în munți, și așa să-și deschidă calea spre zăcătorile de aur de la Abrud.

Acum, împăratul, cu garda în urma sa, într-un revărsat de zi, a încercat culmile Rachișului, socotind ca pe aici să găsească potecile peste Curmătura și Bulz și așa să-i prindă pe comați din partea de unde ei nu se așteptau. Dase lăncierilor poruncă aspră să ia seama la toate cotiturile văiugilor, să iscodească întunericul desișurilor, să asculte și adierea vîntului, care s-ar fi putut să nască din răsufierea mînioasă a oștilor ce-și apărau cu dîrzenie țara.

Dar, în strîmtoarea Cheii, într-un pisc de stîncă, un dac. Dacul zărise călăreții dușmani. Sta cu ochii ațintiți spre ei. Îi urmărea pas cu pas.

— Să mi-l prindeți! a strigat cezarul lăncierilor lui, arătîndu-l cu mîna.

Dacul l-a auzit pe împărat. I-a înțeles și porunca. Le-a dat lăncierilor răspuns chiuit, făcîndu-le și el semne cu mîna:

— Nu vă osteniți! Am auzit porunca ce v-a dat-o cezarul. Picioarele mă țin încă bine, așa că oi da eu fuga să-i aflu dorința.

Dacul a coborât de pe stîncă și s-a apropiat de călărețul semeț.

Acesta a luat seama la ostașul din fața lui: să fi tot avut cincizeci de ani; capul, descoperit; pletele, cu fire multe de argint întrînsele, îi erau încîlcite și încîrligate în toate părțile; barba, ce da în roșu, argintată și ea, o avea împărțită în două, adusă de vîrfuri în lături; din priviri îi țîșneau săgeți de lumini. În picioare, opinci cu păr pe ele; de sub ismenele din pînză de cînepă, strîmte, i se umflau mușchii puternici ai pulpelor și ai coapselor; pieptul, pāros, dezgolit în gura cămășii și în spărturile făcute de vîrfuri de lănci, îi creștea și-i descreștea ca burduful unei foale de covălie; brațele, vînjoase, păreau legate la coate cu potîng, iar pumnii, strînși, aduceau cu două cioturi, două noduri de lemn. Peste mijloc avea o cingătoare împletită din coajă de tei. În mîini, un arc; la șold, tolba cu săgeți și un cosor mare, sabia lui încovoiată. Atît!

Împăratul l-a privit îndelung. A prins apoi firul vorbelor ce ar fi voit să le aibă cu pletosul din fața lui. Și, fiindcă nu știa cum să o ia ca să o scoată la capătul unde îi era gîndul să ajungă, a luat-o pe ocolite:

- Stai de strajă? l-a întrebat cezarul.
- Stau de strajă, i-a răspuns dacul.
- Neee... pîndești pe noi?
- Vă pîndesc pe voi.
- Daaa... care ți-e numele?
- Numele? Atît și mai multe nu vrei să știi?

Împăratul a dat a zîmbi.

— Apoi, Drabal mi-e numele.

— Şiii... suman, cojoc n-ai? l-a întrebat împăratul cu gînd să-l prindă pe ostaş în vorbă, privindu-i cămaşa ruptă.

— Suman? Sumanul meu îi, iaca, împărate, pe umerii tăi.

— Cum pe umerii mei!? s-a înciudat cezarul.

— Cum? Aşa, înciotorat sub bărbie cu lăncişor de aur, că împăraţii, dacă nu i-am îmbrăca şi nu i-am încălţa noi, ar umbla desculţi şi goi.

— Purpura asta îi haina ta? l-a mai întrebat cezarul, mirat.

— A mea, ori a altuia ca mine, de aici, ori de aiurea, că mult ai prădat pe unde ai mărşăluit cu oştile tale. Ai smîncit-o de pe umerii unuia şi ai azvîrlit-o pe ai tăi. Aşa că, vezi, eu şi toţi cei jefuiţi de tine şi de alţii ca tine am rămas numai cu cămăşi. Şi astea sfîrtieate în harţa cu dumnealor, a zis dacul arătînd lăncierii.

împăratul a stat, a socotit şi ce şi-o fi zis? «Graba n-are sfat bun». A urmat:

— Oştile unde vă sînt?

— Cu asta era să începi, împărate. Dar iată-le colea, i-a răspuns dacul şi a arătat cu mîna într-o parte.

împăratului i-au fugit privirile într-acolo unde îi arătase.

— Şi colo, a adăugat dacul, întinzînd mîna într-altă parte.

Cezarul l-a privit pe Drabal în luminile ochilor.

— Şi dincolo, a mai zis el.

Cezarul a privit, fără să vrea, şi într-acolo.

— Şi în vîlceaua ceea, a mai glăsuat dacul.

împăratul s-a uitat acum lung la ostașul din fața lui. L-a mai întrebat:

— Dar Decebal unde e?

— Decebal? Eu îs Decebal!

— Tu, Decebal! a tunat împăratul.

— Eu, și-a întărit dacul spusele.

— Ca tine am văzut atîția în țara asta. Toți sînteți Decebali?

— Inima mea tresaltă de bucurie, împărate, cînd aud vorbele astea din gura ta, i-a răspuns Drabal.

— Socoți că o să mă înspăimînti cu semeția ta? s-a răstit împăratul la ostașul din fața lui.

— Semeție? Mînia mea o socoți semeție? Semeția îi în inimile fricoșilor. Se oglindește în ochii lor, în privirile lor iscoditoare. Iată că nici împăratul Romei n-a îndrăznit să iasă la larg decît cu pieptul împlătoșat și urmat de lăncieri.

— Piei din fața mea! s-a răstit acum cezarul la dac.

— Că n-oi putea să mă urnesc din locul acesta. Nu vezi că am prins rădăcini? Și rădăcinile îmi sînt înfipite adînc în pămîntul de sub picioarele mele, așa că nu m-oi putea clinti din loc.

împăratul dădea semne de nerăbdare.

— Te mînie spusele mele? Așa e: vorbele au și ele, unele, tăiș de sabie.

— Sub sabie ți-a cădea și capul tău!

— Nici că s-ar putea face un lucru mai de folos. Rădăcinile trunchiului ăsta al meu or lăstări apoi tulpini întinerite, mai vînjoase decît astea sleite de urgia anilor.

împăratul prețuia îndrăzneala, bărbăția, așa că l-a lăsat pe dac acolo unde l-a aflat. A făcut calea întoarsă spre tabăra sa.

Și gândul împăratului s-a împlinit. După război, Traian a alcătuit din daci unități militare romane, formate chiar de el din ostași recrutați în Dacia.

Apoi s-au adevărat și spusele lui Drabal: din rădăcinile lui și ale celorlalți daci, adânc înfipte în pământul străbun, au lăstărit întruna și lăstăresc și acum tulpini vînjoase, cu mlădițe tinere.

Urmaș, al nu știu cîtelea vlăstar din spița lui Drabal, este astăzi Daraban de pe ulița Lazului. Dacă ai sta să iei mai bine seama la el, ai vedea că este chipul celui din legendă: îndesat, îndrăzneț și cu fulgere în priviri, doar că are și ceva din semeția romană.

GLOSAR

ÎN CÎMPIA ISTRULUI

Helis – localitate dacă, în cîmpia Dunării, neidentificată încă. Aici a fost reședința lui Dromihete.

Olăcar – curier care, în trecut, ducea porunci, vești în țară.

Taraboste – nobil dac, proprietar de pămînt, pășuni; turme de vite, mine. Era căpetenie de trib. Spre deosebire de oamenii de rînd, care umblau, în mod obligatoriu, cu capul descoperit, taraboștii purtau bonete, căciulițe, semnul lor distinctiv.

Bărbos – de la barbă, folosit în text în loc de dac, pentru a scoate în evidență chipul dacilor.

Pletoși – de la plete. Dacii purtau părul mare, aveau plete.

Lysimahia – localitate, capitala regatului trac al lui Lysimah.

Chiup – vas de lut cu diferite întrebuințări.

Comați – comat. De la coamă. În latinește: comatus, cu păr mare, lung. Și capilat. În latinește: capillatus, păr bogat, lung. Romanii îi numeau pe daci și într-un fel, și în altul: comați, capilați. Neavînd avere, dependenți de nobilime, munceau pe pămînturile, în minele acestora. Alcătuiau însă, în războaie, grosul oștirii dace.

Istrul sau Istros, sau Donaris – Dunărea. Fluviul era socotit ca avînd apa sfîntă. Din ea beau dacii cînd porneau la luptă.

OROLES

Tubă – bucium din lemn cu care dacii își dădeau semne, sunau alarme, chemări la oaste. Avea asemănare cu tulnicele de azi ale moșilor.

CLOILIOS

Jitnițe – magazii, depozite pentru păstrat alimente, bani.

Stateri – bani de aur și argint.

Hlamide – mantale.

Hoaba – ceva, cineva inexistent.

CUIB DE VULTURI

Argedava – așezare dacă, reședința lui Burebista, tatăl. Azi Popești pe Argeș, în apropiere de București.

Nedeie – loc neted pe vârful unui munte, unde aveau loc felurite serbări cîmpenești.

Senatul – senatul roman, sfatul de bătrâni care a condus, în vechime, statul roman. Mai apoi senatorii au fost simpli sfătuitori ai împăraților.

Rhabon – numele dac al Jiului, folosit aici ca nume de persoană, ca în românește: Jiul, Jianu.

Pileat – taraboștii se mai numeau și pileați. După altă versiune, ar fi micii boiernași, aflați și în perioadele următoare.

Porolissum – așezare dacă în Transilvania, azi Moigrad, în raionul Zalău. A fost reședința conducătorilor romani ai Daciei de nord.

Olbia, Tyras, Histria, Tomis (Constanța), Callatis (Mangalia), Odessos, Mesembria, Apollonia sînt cetăți întemeiate de negustorii greci pe malul Mării Negre, încă cu multe veacuri î.e.n. Adesea au fost ocrotite împotriva cotropitorilor de către căpeteniile daco-gete din Cîmpia Dunării.

TAITI

«Prieten și aliat roman» – era căpetenia unui trib, ținut, popor, care primea de bunăvoie protecția Romei, ceea ce însemna supunerea față de romani.

STEAGUL LEGIUNII A V-A ALAUDAE

Alauda – în latinește, ciocîrlie. Deci Steagul legiunii a V-a Ciocîrlia.

Prefectul pretoriului – comandantul gărzii pretoriene, însărcinat cu paza persoanei împăratului.

împlătoșați – soldați cu platoșe.

SOLDAȚI DE LEMN

Alae – trupe de călăreți, unități romane de 500 și 1000 de oameni, staționate în număr mare în Dacia.

ARDE SARMIZEGETUSA

Drobeta – Turnu Severin.

Sergețiu, Sargeția – Streiul, râul sub albia căruia și-a ascuns Decebal comorile.

Lector: IOANA RICUS

Tehnoredactor: ELENA GĂRĂJĂU

Dat la cules 14.I.1977. Bun de tipar 12.III.1977. Apărut 1977. Comanda nr. 1371.

Tiraj 105000 broșate. Coli de tipar 7.

Tiparul executat sub comanda nr. 70034 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii”

Piața Scînteii nr. 1, București – Republica Socialistă România